

DĚJINY
VEŘEJNÉHO PRÁVA
V STŘEDNÍ EVROPĚ

Nástin

KNIHA TŘETÍ:
PRÁVO TRESTNÍ

NAPSAL
DR. MILOSLAV STIEBER

V PRAZE
NÁKLADEM VLASTNÍM
TISKEM KNIHTISKÁRNY „TYPUS“

1933

DÍL PRVNÍ.

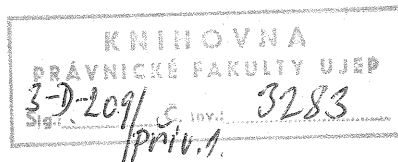
Vývojová období.

§ 1. Trestní právo lidové.

Klid, mír a lad je ráz světa, přírody a společnosti. V míru a pokoji žijí lidé v rodině, rodu, kmenu a národě. Proti rušení míru brání se rodina, rod, kmen a národ. Rušitel míru se trestá. Stejně rušení opakuje se v obyčeji, ale mstí se i každý čin nový, který mír poruší. Tato msta je základ všeho trestního práva ve střední Evropě.

Pro mír je u Němců výraz »Friede« (stav lásky). Mír má každý společenský nebo hospodářský celek (město, země, říše, soud, chrám, vojsko, dům a trh), i některý čas (jaro, podzím, vánoce, velikonoce, letnice) nebo některá osoba (úředník, duchovní, žena a glejtovník). V Čechách drží se statky »in bona tranquillitate pacis«. Škoda se děje na »mírné cestě«, rušení »v mírné a pokojné zemi, za řádu a práva«, »když práva jdú«, »pod řádem a právem«. Podle Z. Z. z r. 1549 (R 17) má hejtman na každého sáhnouti, kterýž by jináče než právem chtěl živ býti a nebo svou vůli na kom provozovati, opustě právo a řád. Opovědníci prohlašují, že budou k sobě státi »v míru i nemíru«. V Polsku označuje se zločinec jako »paxis violator, violator securitatis domesticae, przestępca... pokoju pospolitego. Mluví se o »prawu pospolitem a bezpecenstwu publicznem«. Po cestě chodí se »sub tutela communis securitatis viae«. Polský sněm z r. 1588 se usnáší, »aby každý spokojnie zył, ani się swych krzywđ privata autoritate mšcil, ale prawem pospolitym się kontentował«, a v konstituci z r. 1667 mluví se o »pokoju y całošci dobra pospolitego«. Chrání se mír domu, statku, cesty, kostela, hřbitova, hospody, soudu, veřejného sjezdu, sněmu, krále, úředníka, ženy, žida a glejtovníka. V Uhrách mluví se o »securitas publica«, platí se peníz míru (birsagium), a postihne-li koho infamie, zbavuje se míru.

Kdo mír v rodině nebo rodu poruší, vymítí se z rodiny nebo rodu. Rod chrání si svůj mír proti rodu jinému. Mezi rody vznikají styky. V represáliích pozdějších právních svazků, kde celek za jednotlivce ručil a za jednotlivce na druhém celku obstavkou jeho členů nebo jich statků škodu vymáhal, zachovala se odezva pro styky hospodářské. Při spáchaném bezpráví šlo o pomstu. Nutkaly k ní mrav, i víra. Duše zabitého neměla pokoje, pokud

KNIHOVNA
Právnické fakulty UJEP
BRNO, Nám. 25. února 2

bezpráví se neodemstilo. Lidoví bohové byli uraženi. Nově prolitá krev musila je usmířiti. Platila k r e v n í m s t a.

V krevní mstě nestojí rod proti pachateli. Stojí proti jeho rodu. Uražený rod vybírá i nejpřednější osobu z rodu druhého, aby na ní svou odvetu provedl. Mrtvola zabitého nechá se ležeti, nebo jeho hlava naráží se na kůl.

Krevní msta zachovala se u Franků ještě v době Karlovské. V Německu v Holštýně, Frýsku a švýcarsku potrvala až do konce středověku. V Čechách má Kosmas časté příklady krevní msty (Přemyslovci, Vršovci). Zmiňují se o ní při vraždě »Statuta ducis Ottonis«, a městské právo jihlavské (čl. 26.). Řád práva zemského praví o tom, kdo se v soudním souboji nemůže bít: čl. 20.: »purkrabie má jej bezpečně provoditi tři míle od hradu pražského, tak aby mohl utéci před násilím svých nepřátel.« čl. 21. po soudním souboji: »A když by jeden druhého přemohl, tehdy jej má svú rukú stieti, a hlavu jemu mezi nohy vložit.« čl. 22.: »a pohnaný nesmluví se s púvodem i s úředníky: tehdy len púvod, kdežby kolivék nalezl pohnaného, má jej jieti nebo zabítí a prokole jemu stehně, i má jej k ocasu koňskému za nohy přivázati nic z něho rúcha nesvláče, i vléci jej pod pražskou šibenici. čl. 37: Ale když by chlap vladyce nebo šlechtici směl políček dátí a tu popaden byl: má jemu i s hrdlem na milost otsúzen býti, aby z něho učinil, což se jemu líbí.« čl. 85. při únosu: »Pakliby řekla, že ji vzal bez její vóle: tehdy ten muž má jej vydán býti, aby jemu svú rukú hlavu sčala.« V Polsku jsou stopy krevní msty v statutech velkopolských a malopolských ještě v 14. stol. V Uhrách podle dekretů sv. štěpána odezdává se vrah do rukou příbuzných, aby o něm rozhodli. Rozhodčí a prostředníci srovnávají věc mezi vrahem a příbuznými.

Msta jedna vyvolala mstu druhou. Obyvatelstvo však chce žítí v míru. Nepřátelství se proto smířilo a za bezpráví dala se odškodněná v penězích. Původně stanovila se libovolně, ale pozdější obyčej určil ji pevnou sazbou. Peněžitou odškodněnou zahajuje se nové období trestního práva v střední Evropě. Pro bezpráví musí se žalovati na soudě. Jen těžší delikty, tak u Franků násilné smilstvo, uloupení ženy a cizoložství, v Polsku při činu dopadený zloděj a porvání dívky odemstí se na samém místě. Podle dekretů sv. štěpána, jak uvedeno, trestá uražený zločince sám. I v Uhrách jsou odedávna těžké tresty na velké zločiny a rozšiřují se, když královská moc mohutní.

Z bezpráví žaluje, kdo je poškozen. Trestání slouží tedy žalob a soukromá. Ale i veřejnost, zejména její jednotlivé svazky, stát, město, vrchnost mají zájem na tom, aby zločiny se nepáchaly. Jak již uvedeno, všichni lidé žijí v pokoji. Mravem a zvykem vytvořily se oblasti jejich činnosti, na které nikdo nemá

útočiti. Celou společnost objímá pokoj a mír. Poruší-li se činem příliš těžkým, nesahá se ku pokutě. Ze starodávna, ještě z rodového zřízení je tu jeden trest nejhroznější, který kdy společnost vymyslela. Celá osobnost člověka se ničí. Vymítá se ze společnosti. Nesmí více užítí jejího míru a pokoje. Stává se exlex, friedlos, jak se u Němců praví. Jeho svazek rodinný, manželský a příbuzenský se rozvazuje. Jméni jeho připadá veřejné moci. Nikdo nesmí jej přijmouti, nikdo pohostiti, nikdo mu nijak pomoci. Je štván z místa na místo jako zvěř. Jeho útočištěm je les. Kdo jej dopadne, má jej zabítí. Mimo mír staví pachatele již sám jeho čin. Zabíjí se, při něm dopaden, na samém místě anebo svázan dopraví se na soud. Mír ztrácí, kdo na vyzvání k soudu se nedostaví anebo soudnímu nálezu nevyhoví.

Kdo v Uhrách ztratil mír, ztratil jej i se svou celou rodinou. Žena a děti se prodaly. Později prodávaly se jen děti přes 10 let a pak děti přes 15 let staré. Podle dekretů Sv. Ladislava zahynula se zlodějem celá rodina. Teprve Ludvík I. stanovil (1351), že pro zločiny otcovy ani děti, ani bratří a sestry, ani žena nemají býti postihováni, nýbrž v klidné držbě svých domů ponechávání (čl. 10., 19.). V Polsku podle statutů Velkého Kazimíra (1347) a práva mazovského děti ztrácely právo dědické po příbuzných, které otec zavraždil. Podle konstituce Vladislava Jagela z r. 1424 kdo vyzván, z Čech se nevrátil, platil za usvědčeného kacíře a infamie postihla všechny jeho potomky.

Ale i tam, kde běře se soukromá pokuta, je veřejnost uražena, že mír se porušil. Běře z pokuty anebo vedle pokuty na své usmíření peníz míru (poena pacis), vyskytující se v rozmanitých obměnách, jak v Německu (fredus), tak Čechách (ius quod datur principi), v Polsku (soudci a knížeti) a v Uhrách (birsagium). V Polsku stihá pachatele i hněv vladaře, který jeho milosti se promíjí, i když odškodněnou povždy jest zaplatiti.

Krevní mstu vykonával rod. Rod ji smlouvou smířoval, odškodněnou za ni přijímal a platil. Nikdo jiný jmění neměl. Rod byl vespólným vlastníkem. Tato vespólnost pro pokuty dlouho potrvala, i když vlastnictví individuální nastoupilo místo vlastnictví vespólného.

Této vespólnosti vlastnictví, aspoň z dřívějšíka, odpovídala i pokuta, kterou merovejské zákonodárství ukládalo centéně, když stopa zloděje nebo lupiče vedla do oblasti jejího sídla. Stejná byla i poruka slovanská, postihující, zejména v Čechách, obyvatele některé vesnice, aby vespólně zaplatili pokutu za osobu v jejich oblasti zabitou (hlavu), oběšenou (viselec), raněnou (ranník) anebo za noční zloděje (nárok), jejichž stopa do

této oblasti vedla. Hospodářské jednotě statku odpovídá i ručení jeho pána za ženu, děti, otroky a čeledíny. Když dluh osoby cizí nebyl zaplacen, ručila i vrchnost této osoby za tento dluh.

Když stanovená pokuta přesahovala hospodářskou sílu pachatele, platilo oko za oko, zub za zub. Za smrt byla smrt, za uřátou ruku uřatá ruka.

Stihání soukromé však nepostačuje. Někdy k němu není ani dosti odvahy. Veřejná moc proto již v dávné době zasahuje sama. Již v době francké mohl hrabě stihati a odsuzovati zloděje a lupiče, když pěti až sedmi hodnověrnými svědky byli usvědčeni. Bylo to t. zv. kárné řízení (Rügeverfahren). Konali je i královští poslové, berouce vážené osoby (kárné svědky) v přísežný potaz (inquisitio), co jim o spáchaných trestných činech je známo. Řízení toto přešlo do církevních soudů, které konali biskupové a později archidiákon, a do vestfálských soudů, které soudili zločince z celé německé říše. Bylo ho užiti též proti zemským škůdcům (landschädliche Leute), kteří jako řemeslní zločinci ohrožovali obecný mír. V rakouských zemích mělo svou formu v zemském potazu (Landfrage), který prováděli dva krajští soudcové (Landrichter) ve svém kraji, pátrající po zločinných lidech. Kolem r. 1265 nebo 1266 vyskytuje se takový potaz i v českých zemích na usvědčení penězokazců. Zemští škůdci, zloději, lupiči a povaleči jsou zde v 16. století po krajích honěni a soudům ku potrestání odevzdáváni.

K malé bezpečnosti přispělo, když vytvořila se v Německu teritoria, města a různé krajské vrchnosti. Jejich soudní pravomoci uzavřely se do svých hranic, a za těmito hranicemi nebylo možno zločince stihati. Vrchnosti si tu vzájemně pomáhaly, a když se vzájemnost odpírala, vymstívaly se stejným odpíráním. Kdo byl silný, sahal ku zbrani a dopomáhal si ku svému právu sám. Rozkvět středověkého rytířstva rozbujel na všech stranách v krvavý boj mezi šlechtici, ba docela i mezi zeměpánem a jeho poddaným. Když se komu nepřítelství opovědělo, mohlo se s ním válčiti. V Německu byly to Fehden, v Čechách války, v Polsku guerrae, v Uhrách pugnae.

Proti rozvratu společnosti reaguje i církev. Zasvěcuje některé dny klidu. V nich nemá býti žádného násilí. Činí tak božími míry (pax Dei, treuga Dei). Král to napodobuje, vydává míry zemské (Landfrieden), některé s vůlí sněmu, jiné beze sněmu regia auctoritate. Chce jimi zavésti pokoj v říši. Zapovídá

všechno rušení míru a vyhrožuje na ně tresty. Nejstarší mír zemský z r. 1103 má formu přísahy. Přisahá jej císař Jindřich, jeho syn a velmožové říšští. I později se některé míry těmi, kdo byli v Landfriedu, přísežně zaslubují. Nejvýznamnější je mír mohučský z r. 1235. Každý musí své právo hledati na soudě. Nesoudí-li se mu, může se ho domoci svépomocí. Nepřítelství musí však protivníkovi na tři dny napřed opověděti. Panovníci čeští jako králové němečtí vydali několikrát míry: Karel IV. míry provinciální, Václav IV. 1389 v Chebu mír říšský. Mír tento po způsobu mírů provinciálních je přísežná jednota landfridníků. Německo bylo rozděleno na šest krajů. V čele každého kraje postaven landfridní hejtman. Na rozhraní středověku a novověku vydává císař Maxmilián spolu s říšským sněmem r. 1495 t. zv. věčný mír zemský (ewiger Landfriede). Všechno opovědnictví v celé říši je zakázáno. Své právo má každý hledati u řádného soudce.

V dávné době nečinil se rozdíl mezi trestným činem chtěným a nechtěným. Pro obojí konala se msta a platila odškodněná. Ale záhy činí se již rozdíl mezi činem úmyslným a neúmyslným. V Polsku v 16. století vytýkají se homicidia voluntaria a casualia. Podle toho jsou pak i trestní následky jiné. I v samém názvu trestných činů je již zřejma jejich chtěná špatnost (Neidlingswerk = čin nenávisť, swarte swang = čin černý). Za obzvláště zavržitelné platí činy v noci. Ale nejen čin je trestný, také nečin, na př. když se zločinec má honiti. Podle těžkosti činů jsou causae majores a causae minores.

Při některých deliktech je pokus již dokonáný čin. Zloděj při činu se hned zabíjí. Již pokusem zbavil se míru, a lze jej zabít. V nejčastějších případech je však pokus samostatný delikt, na př. tasení meče.

V nejdávnější době soudce o tom rozhoduje, co je trestným činem a jaký naň dá trest. Má-li již z obyčeje nebo zákona nějaký předpis, trestá podle předpisu. Ale trestá také každé rušení pokoje, které v předpisech není.

V štrasburském městském právu z 13. století stálo výslovně, že purkmistr a rada soudí podle svého dobrého zdání, když v městském právu o bezpráví zmínky není.

Soud svou vůlí trest stanoví, svou milostí jej mění nebo promíjí. Říkalo se také souditi »s milostí«. (Richten nach Gnade) nebo »bez milosti« (ohne Gnade), kde to bylo zapovězeno. Uzná-

valo se: »Gnade ist besser als Recht«, nebo »Recht ohne Gnade ist Unrecht.«

V privilegiu pražských Němců (cca 1178) soudí se o vraždě »secundum gratiam principis« podle privilegia biskupství olomouckého z r. 1206: »secundum quod placuerit principi«, podle brněnského práva z r. 1243: »in potestate iudicis erit, illum si voluerit puniendi«. Podle Z. Z. z r. 1549 (R 21) trestá hejtman podle svého zdání a uvážení, a zprotivivší se podání (V. 1) trestají se podle zasloužení, jak by uznáno bylo. Pražská městská rada ve svém nálezu zpravidla prohlašuje, že žalovaného v kázeň běře podle viny a slušnosti a že po spravedlivém uražení se k němu zachová (Liber sent. 2129, fol. 111, 112, 116). Na přímluvu arciknížete promíjí městská rada pražská (1548) pro mord trest smrti a vypovídá odsouzeného z měst pražských s tím, že hrdlo ztratí, když se vrátí. (L. S. 2129, fol. 174): Když žalovaný sám prosí za milost pro zranění, vyměří mu (1549) trest vypovězením na 10 let z měst pražských a na 3 míle od nich, kdyby však byl v nich v této době postižen, má trpět pokutu, na kterou by bylo uznáno za zranění podle uvážení spravedlivého (l. c. fol. 198). V Polsku první tresty na veřejné zločiny byly arbitrární. Stanovil je kníže. Když statut určoval pokuty, soudce je snižoval. Ukládal se jen pátý díl pokuty, až pokuty docela zanikly. Ale i jinak soudilo se arbitrárně. Nálezy zapisovaly se do knih, aby v stejných věcech byly stejné nálezy. Statut krále Alberta (1496) nařídil: ut postea super eodem articulo vel ei simili similibus sententia proferatur. Podle konstituce z r. 1655 mělo se souditi »pro demerito«. Stejně v Uhrách podle dekretů Zikmunda (1405, II, čl. 5, 15) a Ferdinanda I. (1546 X., čl. 25.) a Verböczyova Tripartita (P. I, tit. 15, p. III. tit. 20, 32).

Ačkoli se zločin různými prostředky i se strany společnosti potírá, soukromá žaloba trestní trvá i dále. Je příležitostí, aby veřejná moc třeba i jiný delikt kárala. Pražská městská rada trestá na př. žalobce, i žalovaného, když u nich obou shledala, že se provinili proti řádu a právu. Z principu soukromožalobního plyne, že se žalobce se žalovaným o trestný čin smluviti může. Pražská městská rada v nálezu žalovanému přímo ukládá, aby se s žalobcem o zranění smluvil, ale vedle toho již žalovaného také ve své trestání běře.

Mír a pokoj nabyt obzvláštní posvátnosti, když všechna svépomoc byla zapovězena. Nikdo ani své vlastní věci nesměl se zmocniti a tak mír a pokoj porušiti. Musel se jí domáhati na soudě. Nikdo také pro bezpráví, které se mu stalo, sám se nesměl odemstítí. Ani podnět k bezpráví nesměl nikdo dáti. Když dal k němu počátek, nikdo o bezpráví nemůže žalovati. Koldín (NXLVIII) praví: »Páni počátek soudí«. Kdo příčinu ke sporu dá a v tom si něco uhoní, právo mu nepomůže.

Při nářku cti často pražská městská rada rozhoduje, že žalovaný žalobou povinen není, poněvadž si nápravu zjednal a sám se odemstil. Když se oba, žalobce i žalovaný odhaní, není žalovaný k nápravě povinen. Soud běře oba rušitele v kázeň, uznávaje, že kdo je pod právem a řádem, má právem živ býti a nemá k nikomu násilně přikročiti. Také se prohlašuje, že více z obou trestán býti má, na čí straně je vyšší příčina, nebo že žalovaný není vinen vraždou, poněvadž zavražděný dal počátek pŕtky. Podle VZZ (103) když oba se hanili, není obviněný povinen haněním. V Polsku činí se také rozdíl, zda někdo dal »initium contentionis vel percussionis (Statut Zikmunda I. 1532).

Za takového pojmání byla obrana proti útočníkovi jen v obmezené míře připuštěna. Jistě proti zloději, který byl při činu dopaden, kde obrana sama byla již trestem. Jistě v době bojů jednoho proti druhému. Jinak musí býti obrana spravedlivá (rechte Notwehr). Napadený musí se snažiti, aby se útoku vyhnul. Zabije-li útočníka, je povinen k pokutě. Ruší mír i při obraně, ale je-li obrana jeho spravedlivá, neupadne v trest tělesný, ale přece aspoň v trest nějaký.

Podle brněnského práva (1243) zůstalo zabití v obraně bez trestu. Podle polského práva se trest pro obranu neukládá, poněvadž útočník dal počátek. Později trestalo se překročení obrany trestem civilním.

Zpětný zločin zvyšuje trest.

Pražská městská rada trestá za krátký loket poprvé sto kopami, podruhé dvěma hřivnami, potřetí ztrátou ruky. V Uhrách podle dekretů Ferdinanda I. (XXI, 1569) se rouhači poprvé mrskaří, podruhé holemi bijí a potřetí jako vrahové trestají. V Polsku kdo třikrát je odsouzen pro krádež, zůstane v infamii, i kdyby kradenou věc vrátil (1347). V Uhrách podle dekretů Sv. Štěpána žena vdaná dopustí-li se dvakrát krádeže, vykupuje se manželem, po třetí krádeži se prodá. Kdo se dopustí smilstva se služkou jiného pána, trestá se na vlasech a kůži, dopustí-li se ho po třetí, stane se otrokem pána služby. Chudý může dvakrát pro krádež ztrátu uší vykoupiti, potřetí ztrácí život.

Je-li více zločinů, je i více poškozených. Každému se musí dosti učiniti. Je tedy i více trestů. Při urážce kmetské la-vice dává se pokuta každému kmetu. Platí-li se za ránu pokuta, platí se jich tolik, kolik bylo ran. Je-li za ni trest tělesný, dá se rána za ránu, chromota za chromotu. Zloděj a loupežný vrah se láme kolem a věší. Někdy však trest na delikt nejtěžší pohlcuje tresty druhé nebo se ještě zostřuje.

Tresty zanikají, připouští-li to právo, smlouvou mezi uraženým nebo jeho dědici a zločincem. Nářek cti také odprošením nebo odvoláním.

Imunitu před trestem anebo ztrátou míru skýtal a s y l. Byly to kostely, kláštery a vůbec místa církevní bohoslužby, do nichž se pachatel uchýlil. Z asyly mohlo se zahájití smírné jednání. V Německu bylo právo asyly někdy časově obmezeno. Silná moc zeměpanská nebo městská právo asyly potírala.

O jakémisi asyly zmiňuje se v Čechách řád práva zemského: Manželka, objevší svého muže, zachrání jej před trestem smrti (čl. 22.). V Polsku již podle statutu Velkého Kazimíra (1347) neměl žhář právo asyly. Velice rozšířeno bylo právo asyly v Uhrách. Ke konci 18. století vylučuje jej státní moc při některých těžkých deliktech. V 19. století není v Uhrách již po něm stopy.

Znalost trestního práva tohoto období čerpáme v říší francké z právních národních a kmenových (u národů germanských *leges barbarorum*, u římského obyvatelstva *leges romanae*), které povstaly v století 5.—9. Z nich nejslavnější je »*Lex salica*«, povstalá za krále Franků Salických Chlodvíka po dobytí Gallie (486). Silná vláda Karlovců má i svůj výraz v mohutné jejich činnosti zákonodárné. Zákony jejich podle svého rozdělení na *capita* zovou se *capitularia*. Obsahují vedle práva soukromého, procesního, státního a správního také právo trestní. V Německu mimo dotčené již z zemské míry obsahují trestní normy zemská práva a zemské řády (*Landrechte*, *Landesordnungen*), které jednotliví zeměpáni pro svá teritoria vydávají. Mnohou zvěstí o právu trestním podávají nám právní knihy. Z nich nejdůležitější je saské zrcadlo (*Sachsenspiegel*), povstalé asi mezi léty 1215—1235, a jeho epigoni zrcadlo německých lidí (*Deutschenspiegel*) asi z r. 1235—1275) a švábské zrcadlo (*Schwabenspiegel*) asi z r. 1274—1275. Pro městské trestní právo jsou hlavním zdrojem městské knihy, úřední to zápisy o jednání na městském soudě, a městské právní knihy, soukromé sbírky práva městského; pro selské právo trestní pak mnohé selské řády (*Weistümer*, *öfnungen*, *Rügen*, *Banntaidinge*, *Ehaftrechte*).

V českých zemích bylo právo různé, zemské, manské, městské a selské. Pro trestní právo se zpravidla zachovávala zásada, aby každý byl viněn na svém vlastním právě. Znalost českého trestního práva čerpáme ze snesení zemských sněmů, z nálezů zemského soudu, zemských desk, zemských zřízení a řádů, z mandátů a reskriptů královských, listů zemských úředníků, z městských a imunitních privileji, z nálezů městských soudů,

nálezů rady nad apelacemi z právních knih, z městských knih, městských právních knih a selských řádů.

Také v Polsku bylo v nejdávnější době různé právo. Vedle práva zemského městské právo německé, po spojení s Litvou (1569) právo litevské, právo pruské, ruské, církevní, vojenské, vesnické a židovské. Střety mezi jednotlivými právy řešily se často zvláštními předpisy. V novější době se různosti práv vyrovnaly.

V popředí pramenů trestního práva tu stojí statuta Kazimíra Velkého z r. 1347, Vladislava Jagela z r. 1424, Jagelonského Kazimíra III. z r. 1447, Jana Alberta z r. 1496, konstituce bydgostěnského sněmu z r. 1520, toruňského z r. 1521, petřikovského z r. 1523, krakovského z r. 1532, toruňského z r. 1438, petřikovského z r. 1538, krakovského z r. 1539 a 1543, petřikovského z r. 1565, varšavského z r. 1578 a 1581, krakovského valného z r. 1588 a 1633, obyčeje mazovské z r. 1576 a statut litevský.

V Uhrách vydávali již od doby Sv. Štěpána jednotliví králové ve svých dekretech trestní předpisy. V prvních z nich až do doby Ondřeje II. jeví se značný vliv církevní. Církevní delikty kladou se vedle deliktů světských. Pod trestní sazby dává se nesvěcení neděle, opomíjení nedělní bohoslužby a nedržení postu o suchých dnech a v den páteční, a nepřivolání kněze k loži umírajícího. Při tomto pomísení vedle trestů tělesných a trestů na jmění vyskytují se i tresty církevní jako posty a pokání.

Pro trestní právo lze vytknouti Dekrety sv. Štěpána (1000—1038), sv. Ladislava (1077—1095), Kolomana I (1095—1114), Ondřeje II (1205—1235), Ludvíka I. (1342—1382), Zikmunda (1385—1437), Alberta (1437—1439), Ladislava Pohrobka (1446), Matyáše Korvína (1458—1490), Vladislava II. (1490—1516), Ludvíka II. (1516—1526) a Verböczyovo Tripartitum z r. 1514.

§ 2. Trestní právo obecné.

Římští právníci nevytěžovali právo trestní k takové dokonalosti jako právo soukromé. Z kodifikace Justinianovy jsou to t. zv. »*Libri terribiles*« (D. 47 a 48, C. 9), které je obsahují. Netvoří nějaké jednoty. Jsou to jen zlomky. Ale italské školy zabývaly se podrobně i těmito předpisy. Vykládaly a srovnávaly je s italským statutárním právem své doby. Výklad jejich přešel pak do běžné nauky práva římského a byl stejně tak jako soukromé právo římské na celém kulturním světě Evropy recipován. Bylo to obecné právo trestní.

Trestní právo římské rozštěpilo se na dvě skupiny, na trestní právo soukromé pro soukromé delikty (*delicta privata*) a trestní právo veřejné pro zločiny (*crimina*). Mezi soukromé delikty náleželo *furtum*, *rapina*, *injuria*. O soukromý delikt žalovalo se v obecném soudním řízení (*iudicium privatum*). Žaloval ten, kdo byl poškozen. Tresty na soukromé delikty byly pevně stanovené pokuty (*duplum*, *triplum* nebo *quadruplum*). Veřejné právo trestní vyšlo z veřejné ochrany společenského řádu. Nebyly pro ně stanoveny žádné normy. Ale každý člověk tento společenský řád znal, a kdo měl moc nad ním, jej chránil. Byl to král anebo jiný vykonatel veřejné moci, *tribun*, *kvestor*, *edil* a *pretor* (*magistrát*). Ani pro tuto ochranu nebylo formy. Dala ji okamžitá represe, když společenský řád se rušil. Vše zůstavovalo se volnému rozhodnutí úřadu. Nebyly napřed stanoveny nějaké zločiny. Nebylo tu ani rozsudku. Byl tu okamžitý administrativní akt (*coercitio*). Řízení magistrátní bylo jednostranné. Mělo formu inkvisiční. Magistrát věc vyšetřoval (*quaerere*). Jeho vyšetřování se zvalo proto »*quaestio*«.

Římský trest je původně jen jediný, trest smrti. Magistrát určuje jeho způsob. Ale magistrát obvyklý trest také zmírňuje. Odnímá místo něho svobodu nebo právo občanské, konfiskuje jmění, ukládá pokutu anebo nařizuje mrskání.

Tato všemoc magistrátská byla nejprve omezena tím, že občan římský, magistrátem k smrti odsouzený, mohl se k lidu odvolati (*provocatio ad populum*). V těchto případech magistrátská *coercitio* má již ráz judikace. Lidové shromáždění soudí tu pak zase beze všech forem, svobodně a volně. Jiným obmezením magistrátu byly zvláštní porotní soudy trestní. Byly zřízeny zvláštními zákony, pro každý zločin zvláště, nejdříve proti úřednímu vydírání. Každý zločin měl tedy svůj zákon, svůj soud a svůj proces. I při tomto porotním soudě bylo řízení jednostranné, inkvisiční. Zvalo se proto *quaestio*. Tyto *quaestiones* byly však zavedeny toliko v Římě. Na venkově platilo nadále magistrátské *ius coercendi*.

Quaestio bylo *iudicium publicum*. Na něm soudil se *crimen*, pro který *quaestio* byla zřízena. Pravomoc těchto *quaestiones* obsáhla později i všechny zločiny téhož druhu, i také ty, na které byly stejné tresty. Počet těchto zločinů stanoven byl pevně zákonem »*Lex Julia iudiciorum publicorum*«. Pozdější interpretací,

usnesením senátu a císařskými konstitucemi rozšířen počet těchto zločinů, tak v době Konstantina na kacířství a únos. »*Ordo iudiciorum publicorum*« byl řád pro trestní právo. Od tohoto řádu (*extra ordinem*) se upouštělo, když zákonný trest se chtěl měniti, když nový zločin měl se trestati anebo když soukromý delikt pojímal se mezi zločiny veřejné nebo také za principátu, když císařští úředníci soudili. Tento vývoj způsobil, že řádné řízení poznenáhlu mizelo. Zákonný pojem zločinu zůstal sice ještě nezměněn, ale trestní sazba vyměřovala se stále s větší a větší volností, takže posléz i tento zákonný základ upadl v zapomnutí. Bez ohledu na zákon soudil za Augusta senát (*senatus populusque romanus*) a za principátu císařské soudy. Soudy tyto nebyly vázány ani na zákonný pojem zločinu, ani na jeho zákonný trest. Mezitím se také obecné poměry mnoho změnily. Staré předpisy byly zastaralé, nových zákonů však nebylo. Soudcovské volné rozhodování mělo svobodné pole. Moc úřadů se tím vzráhala. Vydané nálezy tvořily vzory pro nálezy nové. Povstávaly mimořádné zločiny (*crimina extraordinaria*), když zejména *delicta privata* postoupila v řadu zločinů veřejných, ač poškozenému vždy bylo ještě zůstaveno, aby je stihal podle soukromého práva (*ex delicto*). Počet těchto mimořádných zločinů se nikdy neuzavřel, nýbrž stále rostl. V právnických učebnicích a císařských výnosech dávají se sice soudci poukazy, jak má rozhodovati, ale nedbá se toho.

Ulpian (D. 48, 19, 13) praví o soudci: »*Hodie licet ei, qui extra ordinem de crimine cognoscit, quam vult sententiam ferre vel graviorem vel leviozem, ita tamen, ut in utroque modo rationem non excedat.*«

Normy starého práva nebyly sice odstraněny, ale pokládaly se za nezávazné. Soudci bylo rozhodnouti na př. otázku, zda starý zákonný trest lze vůbec vykonati a nebo zda je vhodný pro svůj účel. Zaváděly se nové tresty, na př. nucená práce a relegace, a soudci bylo rozhodnouti, jak dlouho tyto tresty mají potrvati. Ale vedle technických důvodů byly i důvody etické. Soudce musel posouditi, zda trest není příliš přísný, jaký vliv bude míti na odsouzenca a jakou působivost na obecnstvo. Soudce přihlížející v každém jednotlivém případě ku mnohým rozdílům při pachatelství, blížil se více slušnosti a spravedlnosti, když podle těchto rozdílů, trest zmírňoval anebo zotřoval. Z římských pramenů lze vybrati důvody této slušnosti, které přešly odtud do norem všeho příštího trestního práva.

Mládí zmírňuje trest, pokud i přičetnost nevyklučuje, ale i na věk za hranicí zletilosti lze vzít ohled. Trest ženy se mírní. Vášeň a opilost trest níží. Pokus trestá se méně než dokonáný čin. Trest zmenšuje ne příliš velká námaha, které bylo ku provedení činu potřebí. Také zločin z rozkazu pána nebo otce. Mravní důvod zločinu může omlouvat. Blud náboženský možno až do výkonu trestu odvolati. Zmaření následků zločinu nemaří trest, leda při padělání mince. Svolení poškozeného zbavuje náhrady, ač není-li trest ve veřejném zájmu. Zločin v úřadě tresce se přísněji. Zpětný zločin zostřuje se infamií. Hledí se k dlouhé době procesu a provedené domácí kázní, a trest se buď snižuje anebo docela promíjí.

Bylo přirozeno, že různé vrstvy obyvatelstva vedly k různému jich právu. Proto jinak trestán byl občan římský a jinak otrok, a když principát zavedl šlechtice, také jinak šlechtici a jiné vznešené osoby. Vytvořily se proto tresty pro bohaté (honestiores) a pro chudé (humiliores).

Tento stav římského práva převzaly italské školy, když došlo k jeho renesanci. Počalo obecně platiti jako jus commune. Glosátoři zabývali se jen exegetickým výkladem. Zákon byl jim posvátný. Když zákon rozcházel se se spravedlností, měla míti sice přednost spravedlnost, ale nikoli spravedlnost, kterou má někdo ve svém srdci, nýbrž jen ta, kterou zná pramen. Postglosátoři byli však děti své doby. Znali život a věděli, že právo jeho potřebám musí hověti. Žili v italských republikách, kde platily městské statuty. Považovali právo obecné za právo lepší než právo statutární. Podle obecného práva rozprádali svou právní nauku. Mnoho mělo na ně vliv právo církevní a vůbec i křesťanské náboženství. Když soudce v městech nastoupil svůj úřad, musel přísahati, že bude statut zachovávat. Ale statut byl ubohý, sporý. Musil se z obecného práva vykládati. Soudcové vyžadovali si pro pochybné otázky od právníků »consilia« a podle nich rozhodovali. Byl tu stálý rozpor statutu a obecného práva, který se výkladem vyrovnával. Hledělo se tu k potřebám a zjevům života, k příkladům soudní praxe a docházelo se ke formulacím, kterými se trestní právo stále více a více zdokonalovalo.

Do trestního práva přijímá se »Lex Aquilia« a z ní vyvíjí se kulposní delikt. Když se však přijala do trestního práva »culpa«, musil se i zvláštní pojem zlého úmyslu (dolus) vy-

vinouti. Při tom pojal se do zlého úmyslu nejen účinek chtěný, nýbrž i předvídaný. Vraždou byl vinen, kdo, chtěje zabít jednoho, zabil druhého. Nauka pak vytýkala při účinku chtěném dolus directus a při účinku toliko předvídaném a tak schvalovaném dolus indirectus.

Italská nauka vypěstovala také pojem pokusu. Z počátku setrvala na stanovisku statutů, které odpovídalo dřívějšímu právu. Pokus byl podle něho delikt samostatný. Dává mu však zvláštní jméno »conatus, attentatio«, a když jej i dokonanému činu rovná, ponechává posouzení soudcovskému, aby se pokus trestal secundum qualitatem facti. Soudce trestá čin mírněji, a tím se dospívá ku formulaci samého pokusu. Nauka rozbírá pak případy, které se mohou při pokusu vyskytovat: »Aliquis cogitat, sed nec agit, nec perficit; aliquis cogitat et agit, sed non perficit«. Z praxe přijalo se pak pro výměr trestu, jak daleko je pokus od dokonaného činu vzdálen. Při tom se však dospívalo ku dalšímu požadavku, aby to nebylo z vůle pachatelovy, že se čin nedokonal, nýbrž pro nějakou příčinu mimo jeho vůli. Nauka tato vnikla pak i do statutů.

Italští právníci přijali od Římanů také obranu. Připouštěli ji z důvodu přirozeného práva (Defensio est de iure naturali). Obrana musila odpovídati útoku. Musila se v něm zrcadlit. V obraně nesmělo se jíti dále, než bylo potřebí. Při útoku na majetek nesmělo se zabít. Brániti musel se každý sám, ale kruh osob oprávněných rozšiřoval se i na příbuzné, nebo i jiné svazky. Nauka obecného trestního práva stanovila pro obranu (moderamen inculpatae tutelae) podrobné podmínky, na př. (Carpzow): 1. causam, aby útok byl nespravedlivý, 2. modum, aby obrana byla útoku přiměřená, a 3. tempus, aby byla okamžitá.

Pro nouzi učilo právo církevní, že »necessitas non habet legem«. Krádež v hladové nouzi se proto netrestala. Když byla povodeň nebo oheň, mohli vězňové ze žalářů utíkat. Při ohni mohlo se sousední stavení strhnouti, aby se rozšíření požáru zamezilo.

Spáchalo-li se více deliktů, žádal statut, aby za každý delikt byl trest (Quot delicta, tot poenae). Trestalo-li se peněžitými pokutami, fiskální zájem byl tomu přízniv. Ale i když se ukládal trest tělesný, mělo více deliktů i na vinníka naléztí svůj výraz. Nauka se podle toho řídila, ale rozpoznávala dobře, že více

činů jde někdy za jedním výsledkem. Z více ran stává se vražda. Nauka rozlišovala tedy, kdy je tu vlastně jeden čin, poněvadž se v něm pokračuje a více činů, poněvadž různých výsledků se docílilo. Při tom ovšem nauka i na to upozorňovala, že tu může být souběh jen zdánlivý buď mezi jednotlivými zákony, které byly přestoupeny anebo mezi různými trestními normami, pod které se dal čin zařaditi.

Římští a zejména císařství magistráti za principátu byli orgány státní autority. Vykonyvali své *ius coercendi* anebo i svou soudcovskou pravomoc úplně volně. Jejich rozhodování nabylo povahy arbitrární. Italským právníkům starý problém, zda soudce je zákonem vázán, znovu obživil, a to, jak vůči statutům, tak i vůči obecnému právu. Rozřešení dalo jim římské právo samu. Již v Digerlách stálo, že soudce může zákonný trest měniti, má-li k tomu důvod. Právní nauka vyšla z toho k obecnému pravidlu: »*Iudex potest alterare poenam*,« je-li pro to »*iusta causa*«. Totéž, co se vyskytlo již v době římské, že nové zločiny povstávaly »*extra ordinem*« a že se jim dávalo jméno »*crimina extraordinaria*«, opakovalo se i v italské praxi. Když soudce, vracaje se k obžvlému římskému právu, ukládal trest jím stanovený, byla to »*poena ordinaria*«. Když trest tento měnil, zmírňoval nebo zostřoval, maje k tomu »*iustam causam*«, rozhodoval »*extra ordinem*« a uložený trest byla »*poena extraordinaria*«. Poněvadž takto každý zákonný trest podléhal soudcovskému »*arbitrium*«, byly naukou všechny tresty prohlášeny za arbitrární (*poenae arbitrariae*).

Právní nauka, dospěvši k volnému rozhodování soudce, přistoupila také k vybudování důvodů, pro které soudce zákonný trest může měniti. Mnohé našly se již v pramenech římského práva, kdy bylo uznati na trest mírnější nebo přísnější, na př. nedostatek věku, ženské pohlaví, opilost, vášeň, šlechtický stav atd. Mnohé připojili glosátoři a postglosátoři, mnohé prakse a mnohé vynalézavá nauka. Tvořily odtud objemnou kapitolu v traktátech práva trestního pod názvem »*De iure iudicis circa poenam*.« Byly tam uvedeny jednak okolnosti pro zmírnění trestu (*circumstantiae mitigantes*), jednak pro zostření trestu (*circumstantiae aggravantes*). Všeobecně se stále opakovalo, že se má hleděti na »*qualitas*

delicti et personarum«. Církevní právo zařadilo tyto okolnosti do sedmi skupin: »*Septem modis attenuatur vel aggravatur poena, scilicet causa, persona, tempore, loco, qualitate, quantitate, eventu*,« ale některé trestní traktáty jich uváděly až 64.

Mezi okolnosti polehčující zařazován i pokus, někdy při obecném jich výpočtu, někdy při jednotlivých zločinech. Teprve později vytýkal se zvláště.

Mohl-li soudce měniti trest zákonný a uznávati na arbitrární trest jiný, tím spíše mohl arbitrárně trestati zločiny nové. I v praxi italské se uznávalo, že lidé žijí pod mravním řádem. Trestal se, kdo jej porušil, »*ne crimina remaneant impunita*«. Vědělo se, že zločiny byly dříve, než byly zákony a že se nové zločiny vyskytovaly i když zákony se o nich nezmiňovaly. Zákonodárce stanovil jen tresty, poněvadž již tu byly zločiny. Jeho norma nebyla konstitutivní, nýbrž jen deklaratorní. O zločinech vznikala soudní prakse, které právníci pilně si všímali a do své nauky pojímali. Mnozí z nich byli také prakticky činní, buď jako advokáti, správní úředníci, poradci a nebo i zákonodárci. Dávali praxi svou obecnoprávní nauku, ale přijímali od ní pro svou nauku její zkušenosti. Praktické soudnictví, skutečný výkon trestního soudce, dává vůbec trestní nauce její základní charakter. Přemnohé její spisy nemají žádného jiného názvu než »*Praxis*« nebo »*Practica criminalis*«. Do nich pojímalo se jednak soudní řízení, jednak nauka o zločinech. Tresty, poněvadž se vykonávaly po procesu, zařadřovaly se do soudního řízení jako výkon rozsudku při exekuci. Vynalezení tisku rozmnožilo počet těchto spisů ve všech zemích, kde se obecné trestní právo rozšířilo, zejména v Německu.

V přemnohých traktátech nakupená teorie, v tisíci nálezech užitě obecné trestní právo nalezlo svého tlumočníka u samého pramene. Byl to saský právník Carpzow, přisedící saských soudů. Methoda soudce, jehož výrok musí být přesný a určitý, vedla zkušenost Carpozovovu k dílům, v nichž jako u římského právníka zachytila se ze samého života jednoduchá jasná norma. Slavná samobytnost dřívějšího saského práva našla v práci Carpozovově i výraz pro saskou novodobou praxi. Byl to saský výraz obecného trestního práva, který dal vzor obecnému trestnímu právu celé německé říše. Tichým souhlasem prakse i teorie dostalo se Carpozovovu dílu uznání, jako by to bylo dílo zákonodárce.

Obecné právo trestní rozšiřuje se také v českých zemích. Zřejmě projevil se jeho vliv na Majestas Carolina. Zná publica crimina (III, C), accusatores civiles super spolio, rapina et furto atd. (CII, CV—CVII), crimen haereseos et damnatae sectae, crimen laesae Majestatis et divinae Majestatis, v crimen laesae Majestatis pojímá ochranu královských statků a konfiskaci (III, VI, XV, XCII). Stopy jeho jsou také v brněnské městské knize písaře Jana (Capitulum de poenis), v zemských zřízeních v přehojné míře pak v »Koldínových právech městských«.

Koldin podle obecného práva trestního zná crimina extraordinaria (PXXIII) a poenae ordinariae (MIII) a extraordinariae (MIV). Při ukládání trestů má se soudce řídití »causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate et eventu«. I Koldin (stejně také Schöffenchuch) cituje z obecného práva trestního verš: Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Zločiny, které Koldin vypočítává, po většině mají latinské názvy z obecnoprávní nauky.

Obnovené zřízení zemské zůstává sice v rámci českého trestního práva, ale není již prosto vlivů obecného práva trestního. Při nedostatečném důkazu vraždy, má se vyměřiti trest (TXX) »extraordinarie nach Gelegenheit der Sachen und denen angezogenen Umständen. OZZ pocituje nedostatek předchozích ZZ, recipuje proto všechny předpisy trestního práva městského pro právo zemské (RXXXI). Na trestních předpisech práva zemského tím ovšem nesmí býti nic měněno. Prostředkem práva městského v značné míře zavedeno bylo tedy i obecné právo trestní do českého práva zemského.

V P o l s k u již od stol. 16. protroušeny jsou sněmovní konstituce latinskými názvy římských zločinů (crimen laesae Majestatis, perduellionis, peculatus), do soudů vniká řízení inkvišiční, ale jinak zůstává polské trestní právo při své samobytnosti.

V U h r á c h projevuje se vliv obecného práva trestního již ve Verböczyově Tripartitu. Je podle něho stanoven pojem nutné obrany. V dekretch Karla III. (1715 i 1723) mluví se již o trestu arbitrárním a okolnostech polehčujících a přitěžujících. Systémy uherského trestního práva ze stol. 18. a začátku stol. 19. zdělány jsou podle teorie obecného práva trestního. Soudce nekoná jen úřad soudcovský, nýbrž spolu i úkol zákonodárce.

§ 3. Trestní zákoníky.

a) V říši německé.

K zákonodárcům, kteří vydali zákony pro celou říši římskou, Karlu IV. (zlatá bula), Maxmilianovi (věčný mír), připojil se r. 1532 Karel V. svým slavným hrdebním řádem (Halsgerichtsordnung, Constitutio criminalis Carolina = CCC).

Dříve byly vydávány jen některé říšské zákony o rouhání, zejména řády policejní. Carolina, jak se zkráceně zákoníku Karlova říká, byla zdělána podle bamberškého hrdebního řádu (Bambergensis = mater Carolinae) z r. 1507. Autorem obou byl Jan ze Schwarzenbergu, šlechtic své doby, žádný učený právník. Té doby byla již říše rozpadlá na teritoria. Každé mělo svého zeměpána, své zemské úřady, své zemské soudy, zemské stavy a své zemské právo. Říšský zákoník byl zásah do práva teritorií. Odtud jejich odpor proti němu a následek t. zv. salvatorní klausule, kterou musel Karel V. k němu připojiti, že na dobrých zemských obyčejích a právech nebude jeho zákonem ničeho měněno.

Carolina nebyla zdělána na římském právu. Jen tu a tam je znatelný jeho vliv. Když Schwarzenberg sepisoval bamberšský řád, byl hofmistrem bamberškého biskupa a předsedou jeho dvorského soudu. Zde zasedali učení právníci. Stykem s nimi seznal Schwarzenberg římské právo. Měl k němu obdiv, a proto vidíme v Carolině častý odkaz na císařská práva anebo také radu, aby v pochybných případech bralo se naučení u osob práva zna-CONSILIA lých. Taková naučení (consilia) vyžadovali již soudcové v italské praxi. Nyní dával k nim sám zákon poukaz. Soudcové obraceli se nyní na právníky a právnické fakulty. Consilia se tiskla, působila jedna na druhá, a tak se vytvořovala právní jednota. Také Consilia měla mnohou starost se zákonem. Potřebovala pro svůj výklad nějakou základnu. Když ji v zákoně nemohla nalézt, odvolávala se aspoň na presumptivní vůli zákonodárce. A když ani ta nepostačovala, nechali se zákon, i zákonodárce stranou, a ukazovalo se na »usus fori«.

Consilia mnoho přeměnila i trestní prostředky. Kruté tresty se zmírňovaly. Trest ohněm se odstraňoval, poněvadž přiváděl odsouzenec do zoufalství. Zmírňoval se při krádeži věcí katolické bohoslužby na trest meče, ale na protestanty se ani tato kvalifikace nevztahovala (usus inter protestantes). Právníci odpírali zeměpánovi právo milosti při rouhání, poněvadž »leges divinae sunt supra principem«. Ale »Consilia« to připouštěla, poněvadž »ius naturale« zapovídá zločiny, ale nestanoví na ně tresty. Do »Consilií« převzal se všechen vypěstovaný system polehčujících okolností, a nové se k nim připojovaly. Carpwowovi byla důvodem trestu náboženská mravní odplata. Pozdější doba hle-

děla více na polepšení zločince. »Consilia« odsuzovala proto tresty, které polepšení vylučují. Mnohý vliv měly tu i ohledy sociální. »Consilia« zavrhovala mrskání, poněvadž přivádělo lidi do hanby. Bylo posvěcením trestaného pro ještě větší zločiny, když tento trest hanby bránil mu cestu k poctivému řemeslu a vylučoval jej ze slušné společnosti. »Consilia« měnila tedy mrskání v trest peněžítý. Odmítala také trest smrti při zpětném zločinu, poněvadž bylo lidí nedostatek.

Opakovalo se všechno to, co proti římskému právu prováděli římské magistráty a proti statutům soudcové italští a právníci spisovatelé. Zákon přestal existovat a existoval jenom jeho výklad, který mu dávala praxe a obecnoprávní nauka.

Tuto běžnou nauku, soudní praxi a poměr její k vydanému trestnímu zákoníku Karla V. přilehavě líčí Leyser:

»Incredibile est, quanta sit tyrannis, quam in causis criminalibus praxis exerceat. Nullus fere est in Const. Crim. Car. articulus, quem observantia vel Carpzwii auctoritate vel intempestiva misericordia subnixta non corruerit, in alium sensum detorserit, aut etiam usum eius plane sustulerit. Hoc Augiae stabulum, ut quis purget et observantia contra iuris scripti sacrilegam auctoritatem in iurisprudencia criminali extirpet, iustum est. Sed hus usque tyrannis illa inconcussa stat et Iuris Consultos invitos saepe et renitentes, ut obsequantur, compellit.«

Jako v italské praxi, i nyní v praxi a nauce německé dospělo se k zásadě: Omnes poenae sunt arbitrariae. Arbitrárnost soudcovská ve věcech trestních platila neobmezeně všude tam, kde recipováno bylo právo římské. Stala se universálním právem trestním, které ovládalo země po více než 200 let.

Ve Francii královské ordonance z XVI. a XVII. století marně zapovídaly arbitrární právo soudcovo a marně prohlašovaly rozsudky soudců za zmatečné, když volně rozhodovali, zákonů nedbajíce. Francouzská teorie činila rozdíl mezi tresty legálními, tresty soudních zvyklostí a tresty arbitrárními. Ale přiznávala soudci plné právo, aby měnil i trest legální, i trest soudních zvyklostí. Jeho rozumu (prudence du juge) zůstavovala také, aby na trest uznal i tam, kde nebyl stanoven ani zákonem, ani soudní zvyklostí.

Hlavním důvodem arbitrárního rozhodování soudcovského byla nespočetná řada okolností polehčujících. Soudci byl z nich vodítkem prospěch obviněného. Ale soudcovská volnost mohla

se zvrhnouti i v jeho neprospěch. To viděli již právníci sami, když důvody tohoto rozhodování budovali. Přikročili proto sami k tomu, aby je obmezili. Vypočtené důvody samy byly již jeho obmezením. Stěží mohl sahati k důvodu novému. V procesním řízení uložily se mu závory ještě větší. Právníci XV. a XVI. stol. předepsali soudci přesná pravidla, kdy má za to míti, že pachatel zločin spáchal. Byla to tak zvaná legální teorie důkazní. Při svědcích vyjadřuje ji pravidlo: Testis unus, testis nullus. K důkazu musili býti svědkové dva. Když zde však byl důkaz podle důkazní teorie, musil se jím soudce řídit, třeba by byl jiného přesvědčení. Za nejsilnější důkaz považovalo se přiznání. Ale v něm byla právě nejslabší stránka teorie důkazní. Nebyli-li zde důkaz plný, byl zde přece aspoň důkaz nějaký, a soudce na základě něho mučidly vynucoval od obviněného, aby tento důkaz doplnil a k činu se přiznal. Tím se soudcovská rozhodovací volnost zvrhá v odporný úkol kata již před rozsudkem. Povstalo hnutí, které pachatele chtělo chrániti proti soudci.

Proti všemoci soudcovské postavilo se také přirozené právo. Hlásalo pro všechny lidi rovnost a svobodu. Člověk svobodný za prvních časů vykonával trestní právo sám. Když vstoupil do společnosti, přenesl na ni své právo. Ve společnosti má je však jen ten, kdo celou společnost reprezentuje, zákonodárce. Jen zákonodárce může zákon stanoviti a vykládati. Nemůže tak činiti soudce. Odtud šíří se ve spisech přirozeného práva, že soudcové jsou pouze »executores legum«. Francouzští právníci praví o soudci, že je jen sluhou zákona (Le juge n'est que le ministre de la loi). Dochází tu pak k pověstnému výroku Montesquieuovu, že soudcové jsou bytostí neživé (des êtres inanimés), které jen slova zákona proslovují, ale na nich nic měniti nesmějí.

Již dřívější právo přirozené rozšiřovalo zásadu: Kde není zákona, není trestu, není deliktu (ubi non sit lex, ibi nec poenam, nec delictum inveniri). Z názorů těchto stalo se heslem pro zákonodárce, i pro teoretiky: »Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege.« Slavná deklarace práv člověka a občana přijala ji do svých norem pro ochranu práv jednotlivce. Zákon trestní z r. 1791 stanovil pak již na zločiny přesné určité tresty, které soudce nesměl pro nějaké okolnosti měniti. Proti dřívější všemoci soudcově postavena byla všemoc zákona. Zvláštní tribunál kasační byl zřízen (1791), aby zrušoval všechny roz-

sudky, které by byly vydány proti zákonu. Francouzská ústava (1791) zapovídala soudci, aby se míchal do zákonodárné moci anebo působnost zákona zastavoval. Soudci, který by překročil hranice své pravomoci, se hrozilo, že pro úřední zločin bude stíhán.

Po Carolině obmezilo se říšské zákonodárství jen na jednotlivé de-likty. Mnohé předpisy trestní byly také v policejních řádech (1532, 1548, 1577). V jednotlivých státech německých došlo nejdříve k bavorskému trestnímu zákonu (Codex iuris bavarici) z r. 1751, pak k pruskému Land-rechtu z r. 1794. Z nejdůležitějších trestních zákonů pozdějších jest se zmíniti o bavorském trestním zákoníku z r. 1813, vyšším z vlivu vynika-jícího právníka Feuerbacha, a pak o trestním zákoníku pruském z r. 1851. Mnohé trestní zákoníky ostatních států německých přimkly se k těmto trestním zákoníkům. Řadu těchto zákonů uzavřel trestní zákoník pro severoněmecký spolek z r. 1870, který r. 1871 stal se zákoníkem německé říše. Odtud docházelo pak jen k jednotlivým změnám. R. 1871 byl při-pojen na př. do trestního zákoníka německého t. zv. Kanzelparagraph proti duchovním, kteří zneužívají kazatelny k útokům na stát. R. 1930 byl v Německé říši vydán zákon na ochranu republiky. R. 1923 byl pak vydán zvláštní zákon pro soud nad mladistvými osobami.

b) V zemích rakouských, československých, polských a uherských.

Jeden z prvních trestních zákonů byl v Tyrolích řád cí-saře Maxmiliána pro zločiny (Malefizhandel) z r. 1499 a pro Rakousy pod Enží z r. 1514, tento poslední vlastně jen soudní řád, jehož poslední články zabývají se také právem trestním. Předpisy těchto zákonů berou se ze starého obyčeje.

V trestním řádě tyrolském není ani pojem trestního činu uveden. V řádě za sebou vypočítávají se jen zločinci: vrah, lupič, palič, zloděj, kacíř a penězokazce, a že se trestají ohněm, kolem mečem, čtvrcením a smýká-ním. V soudním řádě pro Rakousy pod Enží nejsou ani tresty uvedeny. Byly známé. Byl to trest smrti v různých svých obměnách. Ze zločinu žaluje zpravidla ten, kdo je zločincem dotčen.

Na těchto řádech spočívají jejich pozdější reformace arcivévodý Ferdinanda pro Tyroly z r. 1573, Ferdinanda I. pro Rakousy pod Enží z r. 1540 a pro Rakousy nad Enží z r. 1559. Podle těchto a také již podle Caroliny vydán pro Štýrsko arcivévodou Karlem zemský a trestní řád z r. 1574. Na tyrolském řádě z r. 1499 spočívá i Maxmiliánův soudní řád pro město Lublaň z r. 1514. Pro Krajinu vydal Ferdinand I. soudní řád z r. 1535. Když říše německá začala vydávati policejní řády (1530, 1577) s předpisy o rouhání, byly takové předpisy také přijímány do policejních řádů pro země rakouské (1542, 1552 a 1577). Podle říšských snesení o ka-

cířích vydávaly se také mandáty v zemích rakouských. Pod tresty dávalo se tu opomíjení zpovědi, opilství, nedovolené hry, dvojitosti, smilstvo, potulka, zrádné cedule, nosení nedovolených zbraní a souboj.

Do 17. století je rakouské trestní zákonodárství ještě velice primitivní. Odtud však již spolupůsobí nauka obecného práva trestního při zákonodárství. Mocnou zpruhou je tu také inkvi-siční řízení, které zavádí se do soudů, zejména také předpisy o útrpné otázce, tortuře (peinliche Frage).

Podle běžné nauky rozpadají se trestní zákoníky na dva díly, právo formelní (proces) a právo materiální (předpisy o zloči-nech), ale do práva materiálního vsouvají se i předpisy práva formelního. Při každém trestním činu konstruuje se celý proces, od udání až do rozsudku. Při každém jednotlivém zločinu for-mulovány jsou zvláštní otázky (Fragestücke), které se inkvi-sitovi dávati mají, a to, jak při potazu laskavém, tak i na mu-čidlech, při potazu útrpném.

Do tohoto období trestního práva rakouského náležejí tyto zákony: Ferdinandea (Constitutio criminalis) trestní zákon Ferdinanda III. z r. 1656 pro Dolní Rakousy, Josefina (CC.), nové právo útrpné a hrdelní Josefa I. z r. 1707 pro dědičné krá-lovství české a inkorporované do něho země, Moravu a Slezsko, a pak Theresiana (CC.), trestní řád Marie Terezie z r. 1768 pro všechny její země. Podle Ferdinandey vydán pak byl Leo-poldem I. i trestní řád pro Rakousy nad Enží z r. 1675 (Leo-poldina).

Z Ferdinandey vycházejí všechny ostatní zákony. Nejvíce z ní čerpá Theresiana. V Josefině a Theresianě neprolíná však trestní proces každý delikt, jsou tam jen uvedeny při každém trestním činu dotázky, které se mají obviněnému klásti. Josefina je však při tortuře přísnější. Při pracích zákonodárných vysvět-lovalo se to etnografickými rozdíly. Proti Čechům pro jejich tvrdošijnou povahu musilo se přísněji postupovati než proti měkkým Rakušanům. Theresiana jeví značný pokrok proti dřívějším zákonům. Podle ní již platí zásada: »Delictum dolo vel culpa committitur.« Má také předpisy o pokusu.

Zákonodárným důvodem při všech rakouských zákonech byla vladařská moc. Zákon byl její projev. Zákonem, který se vydal pro celou zemi, docházelo se i k jiným vladařským cílům. V zemi povstávala právní jednota, která tvořila z ní vladařský celek.

Zákony se vydávaly, poněvadž soudce sám rozhodoval o tom, co a jak se trestá (Tyroly 1499). Netrestalo se přiměřeně, někdy příliš, někdy málo (Rakousy nad Enží, 1559). Netrestalo se jednoduše (Štýrsko, 1574). Každý soud měl své zvláštní zvyklosti. Často prolévala se krev nevinná. Pro prostopoduché soudce zůstával někdy vinník bez trestu (Rakousy pod Enží, 1540). V publikačních úvodech zákonů je do těchto důvodů mnohá stížnost. Někdy trestní zákon upravoval soudní příslušnost (Krajina 1535, Korutany 1577). Josefině byl důvodem inkvisiční proces, který se v českých zemích zaváděl, Theresianě zavedení jednotného procesu trestního ve všech dědičných zemích rakouských.

Než rozmanitost trestních činů byla tak mnohotvárná, že zákony samy přiznávaly, že nemohou vypsati všechny špatnosti, kterých se lidé dopouštěli. Zákony samy musily se zase vraceti k volnému rozhodování soudcovu. Z jednoho zákona do druhého přijímal se všeobecný předpis o tomto volném rozhodování. Mimo to celý zákon byl promísen poukazy na soudce, aby zločin posuzoval podle jeho povahy a z více stanovených trestů jeden přiměřený vybíral.

Soudce měl souditi podle svého nejlepšího rozumu, podle povahy zločinu a podle své přísahy (Tyroly 1499, 1573, Rakousy pod Enží, 1514, Krajina 1535). Soudce měl i ty malefiční věci, které v zákonu uvedeny nebyly pokládati za »Landgerichtshändel«. Když Carolina (čl. 105.) odkazovala k císařskému právu a k analogii svých předpisů, činil tak i štýrský soudní řád z r. 1574. Soudní řád pro Rakousy pod Enží z r. 1656 omezil jej jen na práva císařská (čl. 99.). Josefina pro své mezery vyhrážovala platnost Caroliny, zemského a městského práva a dobrých obyčejů. Předpis českého městského práva, že za pohanění ženy stihá pachatele ztráta jazyka, zmírnila však na přiměřený trest arbitrární. Josefina zapověděla také, aby se v pochybných věcech obracely soudy na městské stolice a university. Měly tak činiti pouze k radě nad apelacemi. Theresiana (čl. 104.) povolovala soudci jen analogii svých předpisů, a rozsudek stolice nižší měl vrchní soudpotvrzovati. Kdyby však pro časté případy podobných činů všeobecný předpis byl potřebný, měla se o tom ke dvoru zpráva podati.

Z nauky obecného trestního práva přijat byl do Ferdinandey, Josefiny a Theresiany předpis o trestech arbitrárních (extra ordinem).

Ferdinanda a Theresiana vyslovně tu vytýkají, že arbitrium soudcovo není jeho libovůle. Soudce má uvážiti všechny okolnosti, těžkost a nepatrnost případu, tak aby mezi činem a trestem byla rovná a slušná míra. V pochybných menších věcech má souditi mírněji, než aby soudil přísně. Theresiana varovala soudce, aby při těžkých deliktech na peněžní pokuty neuznával, nýbrž na tresty tělesné, poněvadž se v nich odstrašení

zrcadlí. Uznává se, že tresty »extra ordinem« mohou býti rozmanité, a proto Theresiana odkazuje na tresty, v jednotlivých dědičných zemích obvyklé.

V častých trestech smrti na jednotlivé zločiny obrazil se v Theresianě ještě středověk. V osvícené době josefínské volalo se po nápravě. Snahy po zmírnění trestů vedly k opravě celého trestního zákoníka. Kompilační komisi, která se opravami trestního zákoníka zabývala, bylo uloženo, aby nový zákon trestní vypracovala. Byl pro všechny země vyhlášen patentem ze dne 13. ledna 1787 (Allgemeines Gesetzbuch über Verbrechen und derselben Bestrafung). Obsahoval jen právo materiální. Trest smrti obmezen byl jen na právo stané. Trest žaláře přiměřeně rozdělen podle stupně a času. Patentem ze dne 20. srpna 1787 bylo pak vyhlášeno, které soudy jako soudy trestní mají vykonávati pravomoc trestní (v Čechách 15 soudů, v Praze magistrát pro hlavní město Prahu, kraj rakovnický, kouřimský a berounský, na Moravě 6 soudů a ve Slezsku 2 soudy). Patentem ze dne 17. června 1788 bylo pak vyhlášeno řízení trestní.

V trestním zákoníku josefinském z r. 1787 nalezlo i ohlas heslo francouzského práva: Nullum crimen sine lege. Nulla poena sine lege. Zločinem byl jen ten čin, který jako takový zákonem byl prohlášen. Bez veřejného dohledu neměl sice zůstat i jiný protiprávní čin, ale mělo se k němu hleděti podle příslušných předpisů. Při trestech byl soudce na písmenu zákona vázán. Nesměl zákonný trest ani zmírniti, ani ztříti. Naprosto mu nebylo dovoleno, aby druh zločinu změnil anebo trestní věc smírem mezi poškozeným a pachatelem vyrovnal. Přece však i zde bylo soudci zůstaveno, aby sám určil trvání žaláře v mezích zákonem stanovených mezi jeho minimem a maximem. Na něho také náleželo, aby míru trestu určil (způsob mrskání).

Josefiinský trestní zákoník měl mnohé mezery. Byly proto předsevzaty práce pro nový trestní zákoník a také trestní řízení. Připojení Haliče vyžadovalo, aby tam bylo rakouské právo zavedeno. Porady o nové trestní osnově nebyly ještě skončeny, ale haličské poměry nutkaly. I bylo tam vyhlášeno, co bylo hotovo, a tak došlo r. 1796 k trestnímu zákoníku západohaličskému s právem materiálním i formelním. Trestní zákon západohaličský zůstal v příčině výlučnosti zákona na zásadě trestního zákona josefinského. Jako zločin může se přičítati jen to,

co je za zločin v zákoně prohlášeno. Soudce musí stanoviti trest přesně podle zákona (§ 17: genau nach dem Gesetze).

Nehotovost trestního zákoníka západohaličského jevila se zejména v tom, že měl pouze předpisy o zločinech. Když došly z jednotlivých zemí obsažné připomínky, přikročilo se k poradám o novém trestním zákoníku. Zprvu se zamýšlelo omeziti se zase jen na zločiny a vyhlásiti pak zvláštní zákon policejní, ale posléz přijata zásada, aby se vyhlásil úplný zákoník trestní. Je to zákon ze dne 3. září 1803 o zločinech a těžkých policejních přestupcích, vyhlášený pro všechny dědičné země mimo Uhry.

Již záhy děly se pokusy o nový trestní zákon. Podnětem k tomu byla potřeba, aby zde byl zákon pro celou oblast císařství, také pro Uhry a vedlejší, k nim náležející země. Z těchto porad pak vyšel trestní zákon ze dne 27. května 1852.

Zásada »Nullum crimen sine lege. Nulla poena sine lege« stanoví výslovně i trestní zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích z r. 1803 (čl. VI., § 26, 27), i trestní zákon z r. 1852 (čl. IV., § 32, 33). Nicméně oba tyto zákony musily přes to v některém směru ponechat i nadále soudci jistou volnost při ukládání trestu. Stalo se to z těch důvodů, pro něž již v teorii obecného práva trestní zákon se měnil. Byly to »iustae causae«, zvané později *circumstantiae mitigantes et aggravantes*, okolnosti polehčující a přitěžující. Výčet okolností tresty zmírňujících přijat byl do zákona, výčet okolností přitěžujících uveden pouze příkladem. Soudce musil sice zůstati v mezích maxima a minima trestní sazby, ale v některých případech mohl i jíti pod tuto sazbu, a posléz mu dáno i mimořádné právo zmírňovací.

Nauka obecného trestního práva stanovila okolnosti polehčující a přitěžující, úplně volně a svobodně. Z rakouských zákoníků pojala je Ferdinandea, Josefina a Theresiana již do samého zákona, ale jen příkladem. Připomínalo se zejména o polehčujících okolnostech, které z nich se obvykle vyskytují. Ferdinandea a Theresiana některé z nich odmítaly. Byly to zásluhy o vlast, důtklivá přímluva, příbuzenství s některou vynikající osobností, umělecký věhlas, šlechtický rod, odpuštění poškozeného. Rozhodnutí o těchto okolnostech vyhradil si zeměpán sám pro sebe. Měla o nich býti v žádosti o milost učiněna zmínka. Jak Ferdinandea, tak Theresiana uváděly však při každém jednotlivém zločinu zvláštní okolnosti polehčující neb přitěžující.

Trestní zákon josefinský neměl o polehčujících a přitěžujících okol-

nostech žádný předpis, ale soudce (§ 14) měl k některým z nich přihlídnouti a tak stanoviti slušnou míru mezi zločinem a trestem. Patent o trestním řízení z r. 1788 šel pak již dále. Polehčující okolnosti byly tu přesně stanoveny (§ 171, 177). Vrchní soud mohl pro ně »přísnost zákona milostí« zmírniti a trest ulehčiti.

V trestním zákoníku západohaličském byly okolnosti polehčující přesně vytknuty, okolnosti přitěžující jen příkladem. Obou může soudce užití jen v rámci maxima a minima trestní sazby. Toliko při civilních zločinech a dále, je-li sazba trestní pod 5 let, mohl uznati i na trest nižší nežli zákonný, je-li více okolností polehčujících a lze-li polepšení pachatele očekávati.

Také trestní zákony z r. 1803 a 1852 uvedly polehčující okolnosti taxativně, přitěžující však toliko příkladem. Oba tyto zákony dělí polehčující okolnosti, jak to činila již Theresiana, podle povahy pachatele a podle povahy trestného činu. V některých případech však mohl soudce i podle těchto zákonů jíti až pod zákonnou sazbu. Řád trestní z r. 1872 zavedl pak ještě mimořádné právo zmírňovací (§ 338).

Francouzské právo šlo v příčině okolností polehčujících ještě dále než nauka obecného práva trestního. Zákon je nevypočítává. Jsou-li tu nějaké vůbec, může se trest snížit nebo změnit. Francouzské zákonodárství podle angloamerického vzoru zavedlo také odklad trestu. Rozsudek pokládá se za nevynesený, když se vinník v určité zkušební době osvědčí. Odklad tento zaveden byl v mnohých státech. V Československé republice r. 1919.

Pro trestní čin nebylo v rakouských zákonech ustáleného jednotného názvu.

Trestní zákoník josefinský rozdělil zločiny na kriminální a politické. Rozpadal se podle toho na dva díly. Politické zločiny byly drobné, zejména kulposní činy, z policejních řádů vzaté.

Zdá se, že rozdělení toto bylo převzato z trestní nauky francouzského práva. *Muyart de Vouglans*, *Les lois criminelles de France dans leur ordre naturel*. Paris, 1780, dělí trestné činy na »crimes« a na »délits de police«. Zločinem je mu čin, který zákon zapovídá. Policejním deliktem přestupek (contravention) řádů policejních.

Západohaličský zákoník z r. 1796 rozdělil trestné činy na zločiny kriminální a civilní.

Civilní zločiny uvádějí se při jednotlivých trestných činech (na př. přijímání darů ve věcech úředních, svedení k porušení úřední povinnosti, rušení náboženství bez veřejného pohoršení, některé případy smilstva, kuplířství, některé případy krádeže).

Zatím přijaly francouzské trestní zákony z r. 1791 a 1795

z francouzské právní nauky rozdělení na zločiny (crimes) a policejní delikty neboli přestupky (délits de police, contraventions). Rozdělení toto přijímá také trestní zákon z r. 1803, děle trestní činy na »Verbrechen und schwere Polizeiübertretungen«. Trestní zákon francouzský z r. 1810 rozděluje pak trestní činy na zločiny (crimes), přečiny (délits) a přestupky (contraventions). Toto rozdělení přijímá také trestní zákon z r. 1852 (Verbrechen, Vergehen und Übertretungen).

Z novějších trestních zákoníků sluší josefinskému zákoníku z r. 1787 vytknouti k pochvale, že stanovil přesně a jasně, že při zločinu žádá se zlý úmysl. (§ 2: Zu einem Kriminalverbrechen gehört böser Vorsatz und freier Wille.) Tento požadavek našel ve všech pozdějších rakouských trestních zákonících svůj ohlas (1796: § 6, 1803: § 1, 1852: § 1). Nebylo tedy zločinu, kde tohoto zlého úmyslu nebylo (1787: § 4). Nebylo tedy zločinu při dětském věku, při porušení myslí, omylu a donucení. Obecnoprávní nauka a také Ferdinandea, Josefina a Theresiana řadily tyto nedostatky do okolností polehčujících. Josefinský zákoník z r. 1787 vytkl tu prvně, že tu není žádného trestného činu (§ 5). Všechny ostatní rakouské trestní zákoníky to opakovaly (1796: § 8, 1803: § 2, 1852: § 2).

Podle nauky obecného práva trestního jednala Ferdinandea, Josefina a Theresiana a zákoník z r. 1787, 1796 a 1803 o n u t n ě o b r a n ě při zabití. Teprve zákoník z r. 1852 připojil ji k předpisům o důvodech, které zlý úmysl vylučují.

O p o k u s u jedná Ferdinandea a Josefina při jednotlivých zločinech, Theresiana již samostatně (čl. 3., § 15, čl. 13.). Theresiana zabírá do něho i účinnou lítost pachatele, kde soudce může trest docela prominouti, ale vytýká již vlastní pokus, kde dokonání činu bylo zmařeno příčinou odjinud, nikoli lítostným upuštěním pachatele. Pro těžší zločiny však platila zásada: *Conatus proximus ipsi actui equiparandus est*. Všechny ostatní zákoníky upravily pojem pokusu jednotně. Pokus je tu tehdy, není-li čin dokonán pro nemohoucnost pachatele, pro naskytlou cizí překážku nebo pro náhodu (1787: § 9, 1788: § 177, 1796: § 12, 1803: § 7, 40, 1852: § 8, 47 lit. a).

Při souběhu činů trestních řeší již nauka obecného trestního práva otázku, jaký trest má se uložit. Zákonodárství rakouské přišlo posléze k tomu, že se má uložiti nejprísnější

trest, který na některý ze souběžných deliktů je stanoven, ale že se má při tom vzítí ohled na ostatní delikty zstřením podle arbitria soudce.

Obecné právo trestní má zvláštní předpisy »De cumulatione poenarum«. Ferdinandea přijala z nich zásadu: »Poena major absorbet minorem.« Trest smrti pohlcoval však tresty menší na souběžné delikty uložené. Při velkém množství zločinů ukládá se »poena major cum exasperatione«.

Při tělesných trestech na souběžné delikty platila však zásada: »Una poena pro omnibus imponitur.« Tělesný trest zdvihal všechny tresty peněžité. Nebylo lze je vedle tělesného trestu ukládati. Josefina a Theresiana s malými změnami tyto předpisy převzaly. Josefina však vedle trestů jiných i tresty na jmění, zejména ku náhradě poškozeného (Art. XVIII.) a Theresiana jako tresty vedlejší (Art. 8. § 6). Josefinský trestní zákon z r. 1787 (§ 15) přijal zásadu: »Poena major cum exasperatione.« Trestní zákon západohaličský a z r. 1852: »Poena major absorbet minorem«, ale má se na ostatní zločiny vzítí ohled. Zákoník z r. 1852 připustil však i kumulační zásadu při trestních činech spáchaných tiskem. Vedle trestů uznává se tu na propadnutí kauce, zastavení nebo zničení tiskopisů.

Když zeměpanský absolutismus zmohutněl, pojal i milost zločincům do vladařských prerogativ. Podle Ferdinandey nesměl se soudce opovážiti, aby po vyneseném rozsudku zločince osvobodil a do vladařského práva zasáhl. Theresiana zavedla vedle milosti odsouzeným zločincům také zastavení trestního řízení. Tímto zastavením vyhladil se trestní čin se všemi svými následky. Milost po rozsudku vztahovala se jen na to, co se jí výslovně promíjelo. Vedlejší tresty zůstaly v platnosti.

V 18. stol. dva myšlenkové proudy dotkly se zeměpanského práva milosti. Přirozené právo dávalo i pozitivnímu zákonu svrchovanou moc a sílu. Zeměpán neměl se jí ani svou milostí dotýkati. Pravilo se, že je užitečné, aby se »auctoritas legis« zachovala a neumenšovala. Právo zeměpána na milost mělo mítí svá pravidla. Bylo jako dříve právo soudcovo právem arbitrárním. Pro milost zeměpanskou měla tu býti *iusta causa*, tedy nějaká okolnost polehčující. Kromě toho *krutost* tehdejších trestních zákonů budila na všech stranách odpor. Panovníci nechávali sice z důvodu odstrašení staré zákoníky v platnosti, ale postavení trestanců ve vězeních se stále více a více polepšovalo. Byly-li tu důvody slušného chování, zeměpanská milost jim trest zkracovala.

Josefinská doba z těchto důvodů učinila ze zeměpanského

práva milosti prostředek právní, o kterém soudy měly rozhodovati. Josefinský zákoník z r. 1787 zachoval sice zeměpánu právo milosti, ale vedle něho mají je míti podle velikosti skutku první, druhá nebo třetí soudní stolice, nejvyšší soud i pro trest smrti. To platilo i v trestním zákoně z r. 1803. Při trestu smrti uděloval však milost pouze zeměpán.

Pozdější zákony vrátily se k zeměpánskému udílení milosti. Byla udílena v mnohých různých formách, v aboliici, když se trestní stihání zastavilo, v amnestii, když se při slavnostních příležitostech celé řadě zločinců milost udílela, v rehabilitaci, když účinky trestu se promíjely, anebo konečně v milosti individuální. Zeměpánské právo milosti bylo korektivem, když zákon byl zastaralý a svými přísnými tresty do nových poměrů se více nehodil. Ale byly také hlasy proti tomuto udílení milosti. Hromadnou milostí zasahuje se do právního řádu. Individuelní milostí skýtá se pak jednomu zločinci výhoda před ostatními.

Vedle milosti zaniká trest také promlčením. Obecné právo trestní připouštělo promlčení činů trestních uplynutím 20 let. Při cizoložství a smilstvu zkracovala se však lhůta na 5 let. Některé příliš těžké zločiny se však nepromlčovaly. Ferdinandea přijala předpisy o promlčení z malefičního řádu bavorského z r. 1616. Podle ní upravila promlčení i Theresiana. Lhůty promlčení byly 5, 10 a 20 let. Některé těžké zločiny byly z promlčení vyloučeny (rouhání, čarodějství, velezrada, penězokazectví, prodej mladých nebo starých křesťanů Turkům a židům atd.). Pozdější zákony tuto nepromlčitelnost odstranily. Západohaličský trestní zákon podrobil promlčitelnosti i zločiny, na něž byl stanoven trest smrti. Pozdější trestní zákony po uplynutí 20 let tu ukládaly těžký žalář od 10 do 20 let. Ferdinandea a Theresiana žádaly jako další podmínku promlčení, aby zločinec neuprchl, západohaličský trestní zákoník, aby v promlčecí době žádného zločinu nespáchal, aby žádný zisk ze zločinu u něho nezůstal a aby podle svých sil poškozenému náhradu poskytl. Promlčení předpokládalo, že se v promlčecí době proti pachateli žádné trestní řízení nezavede. Tento stav převzali i ostatní rakouské trestní zákony.

V uherských zemích měla býti zavedena Ferdinandea, která za tím účelem byla přeložena do latiny pod názvem »Praxis criminalis«. Jednalo se o tom na sněmu v letech 1728—1729, ale usnesení se nestalo. Také s Theresianou se to nezdařilo. Trestní

zákoník josefinský z r. 1787 byl tu však v platnosti jen po dobu svého původce.

Leopold II. chtěl v Uhrách vydati zvláštní trestní zákoník uherský. Článkem 67 z r. 1791 zřízena byla zvláštní komise, která trestní zákoník měla vypracovati. K jednání o její osnově nedošlo. Zabránilo tomu nejisté poměry, způsobené francouzskou revolucí. Článek 8. zák. z r. 1827 nařídil svolání nové komise pro poradu o trestním zákoníku uherském. O pracích této komise jednáno pak na sněmu v letech 1832/1836 až do r. 1844. K odhlasování zákoníka však nedošlo, a r. 1848 byly zákonodárné práce odsunuty na dobu pozdější. Dne 1. září 1852 byl pak v Uhrách zaveden trestní zákon rakouský z r. 1852. Zůstal v Uhrách v platnosti až do 23. července 1861, v Sedmihradsku až do 1. června 1880.

Teprve článkem 5. zák. z r. 1878 zaveden byl v uherských zemích trestní zákoník o zločinech a přečinech a článkem 46. z r. 1879 trestní zákoník o přestupcích.

Když dne 28. října 1918 povstal československý stát, zachoval první jeho zákon z tohoto data všechny dřívější zákony v platnosti. V zemích historických zůstaly nadále v platnosti trestní zákoník z r. 1852 a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi trestní zákoník uherský z r. 1878 a 1879. Kromě toho vydány byly v československé republice pro jednotlivé trestné činy zákony nové, které platí pro celou její oblast. Je to na př. zákon o padělání peněz a cenných papírů č. 269/1919 na ochranu republiky č. 50/1923, a celá řada ještě jiných zákonů.

V Polsku byla zřízena r. 1792 zvláštní komise na vypracování civilního a trestního zákona. Osudy polského státu zabránily, aby došlo tu k nějakému cíli. Po zřízení polského státu dne 11. listopadu 1918 platilo v Polsku v bývalých zemích rakouských trestní právo rakouské, v bývalých zemích německých trestní právo německé a v bývalých zemích ruských trestní právo ruské. R. 1919 zřízena tu zvláštní komise kodifikační. Její trestní sekce rozdělila se na dvě skupiny, pro právo materiální a formelní. Po 11 letech práce došlo k vyhotovení osnovy trestního zákoníka, která byla ministerskou radou přijata. Dne 11. července 1932 podepsal pak prezident polské republiky dekret, dle něhož polský trestní zákoník dnem 1. září 1932 vchází v obecnou platnost.

DÍL DRUHÝ.

Zločiny.

§ 4. Zločiny proti státu.

a) Velezrada a uražení Veličenstva.

V nejdávnější době není společného pojmu pro velezradu. Trestají se jednotlivé její případy, jako útok na život vladaře, jeho družinu a jeho úředníky, urážky vladaře, jeho domu, jeho listů, odboj proti jeho rozkazu, útěk k vojska, odpírání vojenské služby, vojenská služba proti zemi v nepřátelském vojsku, vzpoura, přivedení nepřátelského vojska do země, přechovávání nepřítele, zrazování tajemství nepříteli a p. Podobné činy mohly směřovati proti vrchnosti městské.

V Čechách stanovilo VZZ (413): Kdyby někdo chtěl proti zvolenému králi někomu jinému ku království dopomoci, aby takový čest, hrdlo, statek ztratil a ze země vyhnán byl a kdožby takového zastávati chtěl a jej fedroval, ten aby v touž svrchupsanou pokutu upadl (415, 416). Kdyby někdo vtrhl do země, chtěje království obdržeti, aby všichni proti tomu pomocni byli, pod pokutou nahoře psanou. ZZ (1549 R 19, 1564 R 12) a OZZ (A XVII) zařadují do těchto deliktů i opovědnictví proti králi, zemi a městům ZZ z 1530 (21, 34) a 1549 (T 19, U 2) také zápis snesení sněmu bez relátorů.

V Uhrách podle dekretu Sv. Štěpána kdo se spikne proti králi, prohlásí se za psance a vyvrhne ze společnosti s obyvateli země. Utrhač dvora královského ztrácí hrdlo. Kdo se dopustí činu proti celému státu, ztrácí mír a vyobcuje se ze země. Hrdlo ztrácí, kdo zosnuje spory mezi vévody a jejich příbuznými, kdo k nepříteli přejde, z vojska přechne nebo na vojenském výpravě chová se zbaběle.

Také v římském právu z jednotlivých případů velezrády začal se vyplňovati její pojem. Rýsoval se z rozdílů mezi perduellio a crimen laesae majestatis. Perduellis (perduellum) značilo tolik, jako »hostis«. Slovem »majestas« naznačovala se pak jakási povýšenost, nejdříve římského národa (populi Romani), později císaře (principis).

Zločinu »perduellio« se dopouštěl, kdo s nepřátelským úmyslem něco podnikl proti vladaři nebo jeho státu. Zahrnoval se v něm útok proti osobě vladařově, proti státnímu zřízení v jeho celku nebo jeho částech, dále všechny ty případy, které se do »crimen vis« daly pojmuti. Zločinem »crimen laesae majestatis« pak byl vinen, kdo důstojenství vladařské nějakým způsobem urazil, ale také kdo si nějaká práva vladařská osobil anebo z práv, jemu státém svěřených vykročil, na př. podané novými neoprávněnými dávkami stížil.

Crimen laesae majestatis zná také Koldín (M XXVII), ale zahrnuje do něho i perduellio. V Polsku rozeznávají konstituce z r. 1588 a 1590 crimen laesae majestatis a perduellio. Podle konstituce Vladislava Jagella (1424) »regiae majestatis offensor« je také husitský kacíf. Podle statutu Zikmunda I. (1539) má se však zločin majestátu vztahovati pouze na osobu královskou, ne také na úředníky.

V Uhrách vedle zločinu »crimen laesae majestatis a crimen perduellionis« vytvořila se ještě species »Nota infidelitatis«, státní prorada. Byl to původně zločin proti králi, jeho rodině a jeho právům, kterým někdo vůči králi porušil svou věrnost. Král měl zájem na pořádku v celé své říši. V »notam infidelitatis« pojímalo se proto vždy více a více zločinů.

Podle dekretu Matyáše Korvína I. (1462, čl. 2.) počítaly se v »notam infidelitatis« tyto zločiny: vzpoura proti králi a koruně, falšování veřejných listin, pečeti, padělání mince, vražda příbuzných až do 4. stupně, žhářství, vůdcovství lupičských rot, odboj proti soudnímu obeslání a nálezu, porušení gletů, vražda soudců, vražda odpůrců na soudních místech, zrada hradů a pánů, kacífství a sektářství, smilstvo s příbuznými do 4. stupně. Verböczyovo Tripartitum vypočítává tu 18 případů. Postihuje tímto zločinem také ty, kdo zrádně pohraničních hradů pozbudou, kdo Turkům nebo jiným nepřátelům říše zbraně nebo potraviny opatří a osoby, od Turků uprchlé vězňi a vydírají. Dekretem Karla III. (čl. 9, 1723) byl počet případů na 9 snížen. Pod zločin spadali však také ti, kdo stát v jeho příjmech zkracovali a zlato a stříbro do ciziny vyváželi.

V právní nauce počalo se pro »perduellio« užívati slova velezrada (Hochverrath, Landesverrath), pro »crimen laesae majestatis« slov »uražení veličenstva« (Beleidigung der Majestät). Toto rozlišování přešlo do trestních zákoníků rakouských, trestního zákoníka bavorského, pruského, severoněmeckého spolku, německé říše a trestního zákoníka uherského.

Z rakouských zákoníků přejímá tyto rozdíly teprve Theresiana. Označuje velezradu jako crimen majestatis prvního stupně, urážku Veličenstva

jako crimen majestatis druhého stupně. Do této urážky pojímají se veškerá napadení a urážky ministrů, dvorských a zemských úradů, zeměpanských radů a komisařů, zneužití moci úřední, osobení si zeměpanských práv, padělání mince, atd. (čl. 61.). Padělání mince je však v Theresianě též zločinem zvláštním (čl. 63.).

Trestní patent z r. 1787 převzal tyto dva zločiny, obmezil však urážku Veličenstva pouze na uražení skutkem, fečí nebo spisem. Druhý zločin jde proti státu, a může se ho dopustiti jen poddaný. Západohaličský zákoník měl pouze předpisy o velezrádě (§ 43—48). Trestní zákoník z r. 1803 pojal do velezrády i urážky vladaře (§ 58). Trestní zákoník z r. 1852 však zase velezrádu (§ 58) a urážku Veličenstva (§ 63) rozlišil, pojav do tohoto posledního zločinu i členy císařské rodiny Československým zákonem č. 50/1923 byly tyto předpisy zrušeny a nahrazeny obšírným zákonem na ochranu republiky.

Bavorský trestní zákoník z r. 1813 činil rozdíl mezi státní zradou (Staatsverrath) prvního, druhého (velezráda) a třetího stupně (čl. 299—308.) a urážkou Veličenstva a členů královské rodiny (čl. 309.—314.). Pruský zákon trestní z r. 1851 rozlišoval mezi velezrádou a zemězrádou (§ 61—73) a urážkou Veličenstva a členů královského domu (§ 74—77). Trestní zákon severoněmeckého spolku a německé říše z r. 1870 rozeznává mezi velezrádou a zemězrádou (§ 80—93), urážkou zeměpána (§ 94—97) a spolkového knížete (§ 98—101). Uherský trestní zákon čl. V. zák. z r. 1878 liší mezi velezrádou při útoku na krále (§ 126—138), urážkami krále a členů královského rodu (§ 139—141) a státní zradou při útoku na stát (§ 142—151). Polský trestní zákoník zařadil do svých předpisů »Státní zločiny« (čl. 93—98) a Trestné činy proti zevním zájmům státu a proti poměrům k cizině (čl. 99—113).

Z širokého obsahu velezrády podle nauky obecného práva trestního vytvořeny v pozdější době již samou touto naukou nové zločiny. Jsou to povstání a vzbouření, padělání mince, zneužití moci úřední a veřejné násilí.

b) Porušení míru.

Normální stav společnosti byl mír. Byl to řád mravní, ale také řád právní. Kdo jej porušil, činil zlo. Jeho čin byl zločin. On sám, jak české prameny praví, byl zloděj. Jeho jednání bylo proti právu, dopouštěl se bezpráví. Nebylo po řádu, ale bylo, jak se v Čechách říkalo, neřád. Lidských činů, kterými se mír porušoval, byla nepřehledná řada. Nedaly se ani předvídati. Poznávaly se teprve z rušení. Od nepatrných (causae minores, leviores) mohlo se dojít až k těžkým (causae majores). Některé rušení dalo se smířiti. Některé bylo tak těžké, že to nebylo možno. Pachatel již samým činem vyhostil se z míru. Byl bez míru (fried-

los). Nebyl osobou, a nemohlo se s ním tedy jednati. Nejtěžší byl čin, který byl nízký. Spáchal se tajně, zákeřně. Někdo kradl v noci, tajně zapálil nebo tajně zabil a stopy zabití skryl. Byl ve svazku cti a černým činem svazek ten porušil. Zradil národ, krále nebo svého pána. Uprchl z vojska.

Při porušení míru hledí se k výsledku. Není na něm viděti, zda čin byl chtěn nebo nechtěn (Die Tat tödtet den Mann. Le fait juge). Ale posléz přece bylo možno přísahou se očistiti, že čin stal se bezděčně (Gefährdeid).

Třeba v každém zločinu porušení míru vždy zůstává, časem se zločin specialisuje, dostává své jméno. Také obecný mír nabývá zvláštních forem. Podle oblastí je mír zemský (Landfriede), městský (Stadtfriede), vesnický (Dorffriede), domovní (Hausfriede), osobní (Personenfriede) a jsou ještě jiné míry, jak v § 1 uvedeno. Z porušení těchto mírů jsou nové zločiny. Při zemském míru je to zejména nedovolené opovřednictví, války v Čechách, guerry v Polsku, pugnae v Uhrách. V Německu, jak již uvedeno, čelilo se opovřednictví nejprve církvi. Boží míry zapovídaly nepřátelství nebo nosení zbraně v některé církevně významné dny. Mír mohučský (1235) propustil nepřátelství teprve tři dny po opovědi. Když teritoriální moc zmohutněla, mohlo se přistoupiti věčným mírem (1495) k odstranění všech soukromých válek. Každý měl si své právo hledati u řádného soudce, a když se mu odpíralo, jíti na říšský soud komorní.

V Čechách již kolem r. 1400 nalézá zemský soud: »Mocí žádný jeden na druhého nesahej, a sáhl-liby kto, tehdy je odsúzen zbožie na královskou Mst, a žádného práva proti žádnému jmieti nemá a má býti jako psanec a zemský zhoubce a zloděj.« Stejně praví Ondřej z Dubé (19): »na tom také právu svobodném... každý člověk má dosti jmieti, jiných všech věcí nebo pomst nechaje pod pokutú cti, viery a vyhnánie z země za zhúbci a zloděje zemského a pod ztracením svého statku všeho i nápadu. Ale pohřiechu již mnozí práva nechavše jinak svú volí vedú.«

Česká ZZ (1549, 1564) a OZZ zapovídala odpovědnictví pod ztrátou statků, hrdla a cti. Odpovědníku nesmělo se ve dsky klásti, nesměly se mu pūhony vydávati a nesmělo se mu souditi.

V Polsku trvalo odpovědnictví až do 17. století, ač se trestalo. I při trestání vázalo se na podmínky, zejména zápis do hradských desk a početi nepřátelství po šesti nedělích po zápisu. Podle konstituce z r. 1633 i tím se mu čelilo, že za zabitého opovředníka platil odpůrce jen náhradu, nepodléhaje žádnému trestu.

Zvláštní zločinem bylo porušení míru, který někdo přislíbil nebo který mu soudcem byl uložen. Jako zvláštní zločin proti míru vytvořilo se porušení míru domovního (*invasio domus*, výtržnost podle ZZ 1549 914—20, *Heimsuche*), nejdříve násilný vpád do domu s více lidmi a se zbraní a provedení vraždy nebo jiných násilností, později jakékoli jiné vniknutí (*minor invasio, quae fit sine vulneribus, solum forte per verba*, jak praví brněnský *Schöffenbuch*).

Do porušení míru lze také zahrnouti vedle jiných násilností i jiné nehorázné nepřístojnosti, na př. tasení meče před králem, sněmem, soudem, zemskými úředníky, při ohni nebo na trhu, v Polsku a v Uhrách, i když se na soud se zbraní přijde.

Nauka obecného práva trestního posuzovala porušení míru jako *crimen vis*, později však přijala do svého systému »*crimen fractae pacis publicae*« podle věčného míru a říšských snesení. Vůdce a návodce trestala smrtí, ostatní účastníky arbitrárně.

Ferdinanda a Josefina zařadily porušení míru do zločinu proti majestátu, Theresiana do zločinu veřejného násilí, připojivši k němu i rušení míru domovního (*Hausfriedensbruch*).

c) Povstání a vzbouření.

V lidovém právu trestním bylo odbojné sročení lidu porušením míru anebo činem proti vladaři. Také Římanům bylo sročení lidu za účelem politickým zločinem proti majestátu a jiné sročení jen »vis«. Pro politické sročení byli »*humiliores*« házení před divoké šelmy nebo ukřižováni, »*honestiores*« deportováni.

Nauka obecného práva trestního zahrnovala povstání v »*crimen perduellionis*«. Později sice zvláštní zločin »*seditio et tumultus*« od něho oddělila, ale zachovala s ním souvislost. Povstání proti vladaři stihalo se trestem »*perduellionis*«. Na »*seditio*« neznalo obecné právo trestní žádných trestů. Trestalo se tedy podle místních zvyklostí. »*Seditio*« byla vzpoura proti úředníkům, obcím a místním vrchnostem, aby jejich rozkazy se potlačily, aby vlastní zájmy se hájily, aby daně se neplatily, aby nějaké břemeno se odvrátilo, ale také aby se někomu nějaké bezpráví způsobilo.

Koldín přejímá »*seditio*« z běžné nauky obecného práva trestního. O XII. v této příčině stanoví: *Seditio*, pozdvižení anebo zbouření lidu, kteréž se působí, kdyžby někdo lidu obecného proti vrchnosti anebo auřadu

pozdvihoval. Pokuty rozličné na takové buiče se vzkládají dle spravedlivého uvážení a skutku předsevzatého anebo provedeného.«

Ferdinanda a Josefina pojímají tento zločin v urážku majestátu. Teprve Theresiana vytváří pro tento zločin zvláštní jméno »*Aufruhr und Tumult*«, které přešlo i do trestních zákonů z r. 1787 a 1796. Zákon z r. 1803 rozlišil »*povstání (Aufstand)*« od »*vzbouření (Aufruhr)*«, kteréž označení vyskytuje se také v trestním zákoně z r. 1852. Povstání je »*seditio*« obecného práva trestního a vzbouření je povstání toho druhu, že musí býti mimořádná pomoc povolána.

Trestní zákoník německý zařadil povstání do zemězrady. »*Aufruhr*« jako sročení proti úřadům mezi méně trestné delikty »*Odpor proti státní moci*«. Uherský zákoník vytvořil zvláštní pojem povstání proti státu, jednotlivým třídám, národnostem a náboženským společnostem, ale vedle toho ještě násilnosti proti úřadům, členům říšského shromáždění a úředním orgánům. Polský trestní zákon zařadil zločiny podobného druhu mezi »*zločiny státní*«.

d) Padělání mince.

Soukromé mincovny za doby merovejské nebudily mnoho důvěry. Lid minceře podezřival, že z přineseného kovu nehodnotnou minci dostává. Karlovcí proto zavedli mincovny státní, a obecnstvo královskými rozkazy se nutilo, aby minci přijímalo. Mince často samými vladaři se odvolávala a horší mince uváděla do oběhu. Příklad tento vedl i k častému padělání mince v samém obyvatelstvu. Čelilo se tomu velikými tresty. Dopadený penězokazce byl trestán ztrátou ruky a později hrůznými zobrazivými tresty. Poněvadž minci páčil, byl upálen nebo ve vřelém oleji uvařen. Za padělání pokládalo se také urezávání mince a také přepalování pravé těžké mince na minci lehkou.

Když se v Čechách v 13. stol. vydávaly mincovní řády, stanovily také tresty proti penězokazcům. Byly to však jen majetkové pokuty, nejvýše ztráta celého jmění (1253), z čehož připadala $\frac{1}{3}$ tomu, kdo padělatele dopadl, $\frac{2}{3}$ královské komoře. Padělatele nesměl nikdo ve svém domě přechovávat, jinak propadal jeho trestu. Přemysl Otakar II. vydal zvláštní zákon proti penězokazcům (cca 1266), vyhradiv si trest na ně pro sebe, ZZ z r. 1549 a 1564 (V 17—19) stanoví na penězokazce trest smrti: Zapoovídala se také cizí lehká a nehodnotná mince. V Uhrách trestali se padělatelé mince (dekret Zikmunda, 1403, II, č. 18) podle obyčeje. Podle dekretu Matyáše Korvína (1462, I) počítalo se padělání mince do »*nota infidelitatis*«.

V římském právu náleželo padělání mince do zločinu proti císařskému majestátu, a stala-li se nějaká faleš při úředním ražení mince, do »*peculatus*«, ale pak také do »*crimen falsi*«. Italští

právníci zůstali při falsu (fabricare falsam pecuniam). Rozuměla se tím změna formy, váhy a kovového obsahu.

Nauka obecného práva trestního vřad'ovala padělání mince buď do zločinu proti majestátu nebo do falsa. Někdy i oba delikty spojovala. Trest byl oheň, ale zmírňoval se při nepatrných penězích na mrskání a vypovězení. Tento trest postihoval i ty, kdo falešnou minci pouze v oběh uváděli. Koldín počítá padělání mince do falsa a trestá je ohněm (OV).

Z rakouských zákoníků Ferdinandea, Josefina a Theresiana výslovně vytýkaly, že padělání mince je uražení majestátu. Zákoníky pozdější až do zákona z r. 1852 přimkly se k tomuto stanovisku nepřímou, poněvadž jako penězokazce trestaly i ty, kdo »neoprávněně« razí minci dobrou anebo snad i lepší stříže a zrna. Mimo padělání trestalo se i zlehčování mince, vědomé vydávání mince falešné, opatřování nástrojů a pak jakákoli pomoc při padělání. Ferdinandea, Josefina a Theresiana dávaly pod trest i padělání mince cizozemské. Ve Ferdinandee, ač byla vydána jen pro Rakousy pod Enžím, vydává Ferdinand III. také jako císař římský trestní předpisy o císařských mincích vedle předpisů o padělání mincí zeměpanských. Trest je zpravidla oheň, někdy i se zostřením. Mírnější trest je stětí a pak teprve spálení. Podle Ferdinandey a Theresiany propadá vladaři také statek penězokazce. Podle Ferdinandey propadá vladaři také dům, v němž se mince padělala. Zlehčování mince a vydávání mince falešné tresce se sice podle Theresiany smrtí, ale trest ten může podle uvážení soudce býti zmírněn na trest tělesný. Formulace padělání peněz dřívější přešla do ostatních trestních zákoníků rakouských. Zákoník z r. 1787 připojil také padělání státních papírů, které platí jako mince, jakož i falšování státních papírů pravých. Z tohoto zákoníka přešly podobné předpisy do ostatních rakouských trestních zákoníků, přiměřeně rozšířené. Trestní zákoník z r. 1803 dával na falšování státních papírů trest smrti, zákoník z r. 1852 doživotní žalář, v méně těžkých případech trest mírnější.

Skutková podstata mincovního zločinu, také v příčině peněz cizozemských a peněz papírových převzata byla do německého trestního zákoníka a stejně také do trestního zákoníka uherského. V československé republice byl pak vydán o padělání peněz a cenných papírů pro celý její obvod nový zákon č. 269/1919, o neoprávněném vydávání bankovek zákon č. 102/1925 a v příčině koupě a prodeje cizích platidel zákon č. 7/1924. Polský trestní zákoník má předpisy o padělání peněz v úhrnné skupině »Falšování peněz, cenných papírů, cenných známek a měřidel«. Do padělání se také počítá, odstraní-li se z peněz známky, kterými se znehodnotily.

e) Zločiny úřední.

Soudce, který odpírá právu nebo proti němu jedná, propadá v době germánských práv národních pokutě. V době karlovské je trestán ztrátou úřadu, v těžších případech i smrtí. V městském právu německém, jednáje proti právu, porušuje svou přísahu, i ztrácí čest a úřad. Pod trest klade se každý úřední přehmat, také zrazení úředního tajemství a přirozeně i braní úplatků. Celník, který vybírá vyšší cla, rovná se lupiči na cestách.

Braní darů zapovídá brněnský Schöffenchuch. Pod ztrátou hrdla musí se podle Koldína zachovati úřední tajemství, a dokud nebyl rozsudek přečten, nesmí jej písař prozraditi. Z rady se vyvrhne, kdo dar vezme. Soudce souzen býti má, jak sám jiné soudil (A VIII, XI, XXXVIII, BXC). Podle VZZ (32) nesmí pod trestem nikdo zasedati v soudě, kdo má se stranami spolek nebo výprosy. Purkrabí karlštejský (VZZ 417), kdyby se podle přísahy nezachoval, má čest, hrdlo i státek ztratiti. Výprosy na zemské úřady (VZZ 422) trestají se ztrátou hrdla a cti. Měšťané Nového Města Pražského (1402, AČ, IV, 343) zbavují hrdla, cti a zboží pro kupování na úřad končelský. V Polsku pokutou se trestá, kdo z daru nebo z přízně spravedlnost zvrací nebo hejtman, který v úřadě nedbalosti se dopouští. Do trestu upadá, kdo odsouzcům do věže trest ulehčuje. V Uhrách podplacený soudce ztrácí hrdlo a statek. Podle dekretu Sv. Štěpána hrabě, který věc královskou zpronevěří, dvojnásob ji hradí. Prodává-li župan koně za hranice, ztrácí úřad. Podle dekretu krále Vladislava (1495 II) ztrácí statek úředník, který co ze zásob na pohraničních hradech pozbude. Podle Verbóczyova Tripartitu (P. II, tit. 16, § 3) pro falšování listin trestá se soudce smrtí a ztrátou všech statků a cti. Král (Tit. 39, § 1) má nahraditi všechny škody, které někomu způsobil, skrze své úředníky.

Pozdější vývoj úředních zločinů podléhá vlivu římského práva. Na úředních zločinech římských je zřetelná poněkud výstavba římského trestního práva. Římsští úředníci nebyli placeni. Mzda brala se jen za nižší práce. Za práce vyššího druhu dával se honorář. Z honoráře mnozí římsští úředníci zbohatli. Některým to však nestačilo, a vymáhali na lidech nemírné peníze. Proto se stanovilo, že takovéto neoprávněné platy mohou se zpět požadovati. Zvalo se to »pecuniam repetere«. Odtud byl »crimen de repetundis« na vrácení dvojnásobku a později čtyřnásobku. V době císařské odštěpilo se od tohoto zločinu vydírání (concussio). Dopouštěly se ho úřední osoby, které terrorem nějaký prospěch na lidech vymáhaly. Ale úředníci měli také svěřené státní jmění. Vyšší úředníci, jako místodržitelé a vojevůdci. Nižší úředníci, jako pokladníci, mohli pak zpronevěřiti státní peníze, které jim k určitým úkolům byly vyplaceny. Proti

prvním směřoval »*crimen peculatus*«, proti druhým »*crimen de residuis*«. V době republikánské vyskytoval se ještě »*crimen ambitus*«, když kandidát občany římské si obcházel a hlasy jejich svou štědrostí si vyprošoval. V době císařské byl ambitus získávání úřadu podplácením císařského okolí.

V Justinianově kodifikaci jedná se o těchto zločinech na různých místech. Systematická díla nauky obecného trestního práva zařadila je vedle sebe. »*Crimen repetundarum*« vztáhl se i na notáře, kteří zhotovili falešné listiny, hlavně však na soudce, který se dal podplatit, aby křivě soudil anebo nesoudil, ale i tehdy, když něco přijal, aby soudil. Vytýkalo se mu to jako zločin, poněvadž spravedlnost prodává. K těmto úředním zločinům připojovalo se ještě z římských pramenů »*praevaricatio*«, kterého se dopustil žalobce, zejména jeho advokát, který místo aby žalobu prováděl, hleděl žalovanému pomoci.

V trestních zákonících 18. a 19. století lze odtud buď s tímže označením anebo v případné generalisaci tyto úřední zločiny shledati. Z práva městského přešlo také do úředních deliktů zrazování úředního tajemství.

Úřední zločiny nauky obecného práva trestního objevují se se svými jmény u Koldína (O VIII, IX, XXVI, XXVII), v Josefině a Theresianě. Ze zločinu »*de repetundis*« stává se však v Theresianě zvláštní zločin »Podplácení soudců a úředních osob«. Dopouštěli se ho soudcové a úředníci, kteří ve svých úředních věcech něco od stran si slíbili dali anebo před provedeným úředním jednáním nebo po něm z jakéhokoli důvodu nebo pod jakoukoli záminkou buď sami nebo skrze své lidi dary přijali. Ze zločinu »*de residuis*« stala se »zpronevěra veřejných úředníků« (*perfidia officialium publicorum*). Dopouštěli se jí, zpronevěřivše peníze, které jim jako úředním osobám byly svěřeny, nebo důchody, které úředně spravují anebo přivlastnivše si tajně movité věci anebo také za dary svou povinnost a věrnost prodávající. Trest se tu stanoví podle hodnoty věci, dokonce i trest smrti provazem nebo mečem.

Trestní zákoník z r. 1787 různé úřední zločiny zgeneralisoval pod pojem »Zločin zneužití vrchnostenského úřadu«. Na tomto základě zůstalo se s některými změnami v ostatních rakouských trestních zákonících. Zákoníky z r. 1808 a 1852 shrnuly některé úřední zločiny pod společný pojem »Zneužití moci úřední (*Misbrauch der Amtsgewalt*)«. Úřední zpronevěra připojena v trestním zákoníku z r. 1803 ke zpronevěře vůbec a je v této souvislosti také v zákoníku z r. 1852. V tomto zákoníku z dřívějšího již zákona jako zvláštní případ zneužití moci úřední vyskytuje se vyjevení úředního tajemství a *praevaricatio*, kterého se dopouští advokát nebo jiný přísežný zástupce, pomáhaje na škodu své strany protistraně. »Zločiny a přečiny v úřadě« tvoří zvláštní skupinu v německém trestním záko-

níku a pod označením »Zločiny a přečiny v úřadě a zneužití postavení advokáta« také v trestním zákoně uherském. V polském trestním zákoníku věnován úředním deliktům jeho poslední oddíl.

f) Veřejné násilí.

Pojem veřejného násilí vypěstovala nauka obecného práva trestního z neurčitých předpisů římského práva o »*vis privata et publica*«. Převzala z něho zločin »*vis publica*« jako zločin násilí, kterým se ruší veřejná bezpečnost. Zahrnovala do něho všechny naskytlé případy, takže se nedaly ani všechny vy počítati. Přišla proto k pojmu »*crimen vis publicae nominatum et inominatum*«. K prvnímu počítala »*crimen fractae pacis publicae*«, ač z něho také činila zločin samostatný a »*obsessio viarum publicarum*« (stráže, číhání na někoho na cestě, aby se mu škoda způsobila). K druhému »*violatio securitatis domesticae*«, »*violatio personarum publicarum*«, dále »*diffidationes*«, vyhrožování škodou nebo ohněm »*per schedulas*« nebo »*litteras diffidatorias*« nebo »*signa*«. Poněvadž to byly nové delikty, nebylo na ně v psaném právu trestů. Trestaly se proto arbitrárně.

Z obecného práva trestního zařaděny byly případy »*vis publicae*« pod heslem »O mocech« do VZZ (408, 409 a 416) do ZZ z r. 1549 (T 20—40, U 1) a 1564 (L 1—22). »*Litterae diffidatoriae*« označují se v nich jako »*cedule zrádné*«, ačkoli se jimi označovaly také »*famosi libelli*« při nářku cti. »*Vis publica*« převzata byla také do OZZ (S I—XX). Čl. S I v německém textu má nadpis »*Von offentlicher Gewalt*«. V čl. S XV prohlašuje pak Ferdinand II., že v »jeho císařských právech« bývají následující články jako *vis privata* stavěny proti *vis publica*, že však se v OZZ (S XV—XX) k zjevné moci (*offentlichen Gewalt*) připojují. Veřejné násilí převzal také Koldín pod heslem »*Vis publica seu violentia*« (N. III—X). Zahrnuje do něho odpovědnictví výboje, žhářství, stráže a šacování. Má na ně ztrátu cti, hrdla a statku.

Zločin veřejného násilí (*öffentliche Gewalt*) převzala do svých předpisů také Theresiana. Zločin tento přešel pak do všech ostatních trestních zákoníků rakouských (od zák. z r. 1796 s označením »*öffentliche Gewalttätigkeit*). Zákoníky tyto zahrnovaly do něho rozmanité případy násilnosti. V zákonech z r. 1796 a 1803 byly případy 4, v zákoníku z r. 1852 případů 13.

Theresiana zahrnovala do zločinu veřejného násilí násilné přepadení a vniknutí do domu nebo majetku někoho s více lidmi s ozbrojenou rukou, nebo i jen jednotlivce se zbraní, poranění a znásilnění lidí tamních,

čihání na cestách, výhrůžné listy, zprotivení se vrchnosti, úředníkům, strážní a strážníkům a jich poranění, přehmaty a násilnosti úředních osob, nosení zakázaných zbraní atd. Trest bylo stětí, případně se zostřením, ale i tresty mírnější. Zákon z r. 1787 obmezil tyto případy jen na rušení domovního pokoje a zprotivení se úředním osobám. Zákon z r. 1796 připojil k veřejnému násilí i únos, jako civilní zločin stanovil zlomyslné poškození cizího majetku. Zákon z r. 1852 spojil pod pojmem veřejného násilí 13 případů: 1. násilné rušení nebo překážení shromáždění, svolaného k projednávání veřejných záležitostí a pokus o vliv na jeho usnesení vyhrožováním, 2. stejné činy proti korporacím, státem uznaným a veřejnému shromáždění konanému za dohledu státního, 3. vyhrožení anebo násilné ruky vztažení proti osobám úředním, aby úřední výkon se zmařil, 4. rušení míru domovního, 5. zlomyslné poškození cizího majetku, 6. zlomyslný čin neb opomenutí při provozu železnic, 7. zlomyslné poškození a přerušování státních telegrafů, 8. loupež lidí, 9. bezprávné obmezení osobní svobody, 10. nakládání s člověkem jako otrokem, 11. únos, 12. vydírání, 13. nebezpečné vyhrožování.

Německý trestní zákoník zařadil případy veřejného násilí do jiných rubrik, tak na př. do »Zločinů a přečinů proti veřejnému pořádku, proti osobní svobodě, obecně nebezpečných zločinů, do poškození věci a k loupeži o vydírání.« Uherský trestní zákoník má ještě veřejné násilí proti úřadům, členům říšského sněmu, úředním orgánům a soukromým osobám. Přijímá do něho mimo jiné rušení domovního pokoje více osobami a pak také jednou osobou. Únos zařazuje do rubriky »Porušení osobní svobody soukromými osobami«. Zvláště jedná o poškození věci a při loupeži, jako německý trestní zákoník, o vydírání. Také polský trestní zákoník má případy násilí a pod různými rubrikami trestné činy proti úřadům a svobodě.

§ 5. Zločiny proti náboženství.

a) Rouhání.

Již v době pohanské trestá se rouhání ztrátou života anebo vyhnanstvím. Po zavedení křesťanství nechává se trestání církví.

Podle církevních názorů, které pak se opakovaly v mnohých světských zákonech, stanoven pojem rouhání takto: »Quadruplex esse vulgo traditur blasphemiae genus, primum est, quum Deo tribuitur, quod Dei non est; alterum, quum Deo denegatur, quod re vera Dei est; tertium, quum creaturis tribuitur, quod Dei est proprium et singulare; postremum quum aut convicia in Deum et Deo adsidentes in patria beatas animas ore impio iaciuntur aut facto rebus divinis vel religiosis fit contumelia.«

Církev žádá později světské soudy, aby rouhání trestaly. Tresty byly čím dále tím přísnější. Zprvu stačí církevní pokání, poutnická cesta, pokuty ku zbožným účelům. Pak se dochází ku pranýři, mrskání, ostříhání vlasů, vypožehání a konečně i ku trestu smrti.

Podle jihlavského práva (cca 1249) kdo se rouhá bohu, panně Marii, svatým nebo svátostem, má se po 7 neděl před procesím, bos, s řemenem na krku, táhnouti kolem farního kostela. Po šest dní má se postiti o vodě a chlebě. Po tu dobu nesmí vkročiti do žádného kostela. Kdyby zemřel, církví pohrdaje, nedostane se mu pohřbu. Chce-li však penězi zadost učiniti, dá na církevní dílo 40 solidů nebo 30 nebo podle své mohovitosti. Podle brněnského práva (1243) vytrhl se rouhači jazyk, ale mohl se 5 talenty vyplatiti. V Uhrách podle dekretu Ferdinanda I. (XXI, 1563, čl. 42), kdo se rouháji stvořiteli, křtu a duši, poprvé se veřejně bijí, podruhé holemi mrskají a potřetí jako vrahové trestají. Kdo slyší rouhání a neudá je, trestá se pokutou 3 marek.

V římském právu náleželo do náboženských zločinů 1. vlastní rouhání (blasphemia), 2. rušení náboženského úkonu (turbatio sacrorum), 3. porušení hrobu nebo pomníku (sepulcri violatio).

Nauka obecného práva trestního v některých svých traktátech zařadila rouhání v čelo všech zločinů jako »crimen laesae majestatis divinae«. Nauka tato převzala do svého systému jednak 1. urážku boha, svatých a panny Marie slovem a skutkem, 2. zaklínání se svátostmi, krví Kristovou, jeho ranami a jeho utrpením, 3. rušení náboženského úkonu, 4. pohanění obrazů panny Marie a svatých.

Německé říšské sněmy opětovně (1495, 1497, 1521, 1526, 1530, 1548, 1566, 1570) vydávaly trestní normy proti rouhačům a osobám, které se zaklínají a klení dopouštějí, zvyšující tresty. CCC (C VI) hrozila též trestem na těle a životě »nach Gelegenheit und Gestalt der Person und Lesterung«. Policejní řád z r. 1577 trestal rouhání se bohu na těle nebo životě. Rouhání se panně Marii a svatým, když domluva nebyla pranic platna, na těle a statku. Trestání byli také ti, kdo slyšíce rouhání, vrchnosti je neoznámili. Koldín označuje rouhání jako »crimen laesae majestatis divinae«. Rouhači má jazyk tylem vytažen býti (M. XXVIII).

Rakouské zákoníky Ferdinanda, Josefa a Theresiana dávají v čelo předpisů trestních »Gotteslästerung«. Tresty jsou zde odstupňovány podle velikosti rouhání. Theresiana zná jeho tři druhy. První se trestá ohněm s těžkým mučením, druhé mečem s případným předchozím useknutím ruku nebo vytržením jazyka, třetí přiměřenými tresty tělesnými.

Trestní zákoník z r. 1787 zařadil rouhání mezi politické zločiny (§ 61) v kapitole »Von den Verbrechen, die zum Verderbnisse der Sitten führen«. Připojil k tomu také rušení bohoslužby uznaného náboženství, výtržnosti v kostelích, projevy opovržení, zlé nakládání bohoslužebnými předměty, šíření bludné nauky v nějaké náboženské obci a odvracení od panujícího náboženství. Zákoník z r. 1796 tyto všechny skutkové podstaty vsunul v zločin rušení náboženství (§ 91). S tímto obsahem převzat byl pak tento zločin do trestních zákoníků z r. 1803 a 1852. Zákon z 25. srpna 1868 č. 49 ř. z. vyloučil však ze zákoníku z r. 1852 odvracení od platného náboženství a šíření nevěry. Trestní zákoník německý učinil z nábožen-

ských zločinů jen přečiny. Přijal však do svých předpisů také »sepulcri violatio«. Trestní zákoník uherský obmezil náboženské delikty jen na případ rušení náboženského úkonu (§ 190—191). Polský trestní zákoník přijal do svých předpisů rouhání, ochranu konfese a společnosti náboženské a její nauky před pohanou a posměchem, zneuctění předmětů a míst bohoslužby, jakož i rušení úkonu náboženského (čl. 173, 174).

b) Pohanství, kacířství a odpadlictví.

Pohanské oběti trestaly se pokutou anebo i smrtí. Když stát splývá s církví, odpadnutí od církve má za následek vyhnání a ztrátu jmění. Za Karla Velikého byl na odmítnutí křtu, spálení mrtvolky a nezachování postu trest smrti. V Německu považovalo se kacířství za zločin církevní.

Gratian (P. II, caus. 24) vykládá kacířství takto: Haeresis graece ab electione dicitur, quod scilicet cum sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem.« Carpazow označuje kacířství jako vytrvalý omyl ve věcech víry. Kacířství předpokládá, že je někdo členem církve. Nemůže se ho dopustiti, kdo stojí mimo církev.

Z vlivu církevního přechází však kacířství také do soudů světských. Císařové Friedrich I. a II. vydávají kacířské zákony, nejdříve pro Itálii, pak pro celou římskou říši. Kacířství trestá se ztrátou majetku, vyhnáním, někdy i smrtí, pak docela i ohněm.

V německých městech vystupovalo se proti všem sektám, které se tvořily. Styk s nimi pokutován. Pronásledování byli Beghardi a Bekyně, kteří v čistotu duše věřili, kterou tělesná prostopášnost poskvřiti nemůže. Německá města vystupovala také proti Husitům. Kdo se k nauce jich přiznával, byl trestán. V Polsku celá rodina husitského kacíře upadala v infamii.

Církev trestala kacíře smrtí. Carpazow však radí, aby se kacíři dříve napomenuli, a když vytrvají ve svém bludu, aby byli exkomunikováni. Když pak i po té na svém dogmatu zůstanou, aby se vypověděli. Není křesťanské, aby se kacířství bojem a pronásledováním potíralo. »Fides cogi non debet, nec potest.« Kdož však jsou nebezpeční obecnému míru, když jiné nabádají ku vzbouření anebo když rouhání se dopouštějí, mohou býti ztrestáni ohněm. Mírnější je však trest meče.

Pozdější nauka obecného práva trestního o kacířství více nejedná anebo jen historickou zmínkou ho ještě zpomíná.

Theresiana trestá ještě odpadlictví. Když totiž někdo od křesťanství odpadne a přijme víru židovskou, mohamedánskou nebo pohanskou. Trestá se konfiskací jmění a mečem. Trest smrti může býti zstřen. Jsou-li zde však okolnosti polehčující, může býti uložen trest arbitrární.

c) Křivá přísaha a křivé svědectví.

Křivou přísahou proklínal křivopřísežník sebe sama. Nebylo proto na to trestu. Křivé svědectví bylo pak provinění proti odpůrci, kterému se musila platiti pokuta. Také u Římanů mělo se za to, že křivá přísaha najde v bohu dostatečného mstitele. Za principátu křivá přísaha při jméně císařském byla zločinem proti císařskému majestátu. Byla-li křivá přísaha spojena s jinými delikty, na př. falsem, trestaly se tyto delikty, a na křivou přísahu se nehledělo. Křesťanští císařové římské vyrovnali přísahu k bohu přísaze ku císaři, a trestali křivou přísahu k bohu infamii. Dle názorů církevních byla křivá soudní přísaha a křivé svědectví zločinem církevním, který se zhusta na církevních soudech soudil. Vliv církve projevuje se však i záhy v soudnictví světském. V městech trestá se křivá přísaha a křivé svědectví krutě. Zpravidla se v trestu zobrazila. Utínala se ruka nebo uřezávaly se prsty, kterými se přísahalo, nebo vytrhával se jazyk (Koldín, J XXXIX). Opětovný křivopřísežník trestal se smrtí. Někde byly tresty mírnější, na př. vypovězení.

Nauka obecného práva trestního řadí »crimen perjurii« k zločinům náboženským, poněvadž je urážkou božského majestátu. Poněvadž ukončení nepřátelství přísahou se utvrzovalo, také toto porušení pojilo se ke křivé přísaze jako »crimen fractae urphedae«.

Stejně tak činila i Theresiana. Trestní zákon z r. 1787 zařadil křivé svědectví a křivou přísahu do podvodu (§ 151) a stejně i zákoníky z roku 1796, 1803 a 1852. Trestní zákoník německý a uherský vytvořili z křivé přísahy a křivého svědectví zločin zvláštní. V polském trestním zákoníku je pod heslem »Křivé výpovědi« zahrnuta křivá výpověď přísežná, i nepřisežná. V některých případech je tato nepřisežná výpověď mírněji trestána, v některých i docela beztrestná.

d) Kouzelnictví a věštění.

Škůdné čáry, které poškozovaly dobytek, polní úrodu a zdraví člověka nebo docela jeho smrt přivodily, trestaly se již v době pohanské. Do těchto čar počítaly se i otravy jedem a zabití lidského plodu potratnými prostředky. Z čar vinily se zpravidla ženy. Dopadení při činu trestalo se smrtí, již v době pohanské ohněm. Germánská práva národní měla na čáry pouze pokuty. Kapitularie vystupují proti kouzlům, kterými se bouře přivolávají.

V Římě nebyli neznámi »augures« a »haruspices«, kteří z tajných známek skryté věci zvěděli a věštili (věštění, divinatio). Kromě toho znaly se i výkony divotvorných věcí (magia). Obé stalo se trestné, provádělo-li se ve zlém úmyslu pro cizí škodu. Od doby Diokletianovy zvali se zločinní kouzelníci »malefici«. Kladli se na roveň travičům (venefici), poněvadž i tito tajemnými prostředky smrt lidí nebo dobytka způsobovali.

Z vlivu církve dostalo kouzelnictví obzvláštní zlověstný charakter. Věřilo se, že pochází ze spolku s ďáblem. Znaly se podrobné smlouvy o těchto spolcích a mnoho bájilo se o pohlavním styku čarodějnic s ďábly. Vše to dosvědčeno bylo na mučidlech. Mučené ženy vyznávaly na sebe možnosti, i nemožnosti, jen aby jejich trápení už vzalo konec. Tato vyznání byla sbírána a sestavovány z nich celé traktáty o kouzelnictví, zvané »Malleus maleficorum«.

Tresty byly v německém středověku z počátku mírné, ale později byl obecný trest oheň. Od 15. stol. dostoupilo poblouzení o čarodějnicích takového stupně, že se začaly hromadně pronásledovati.

Nauka obecného práva trestního označovala čarodějství jako »crimen sortilegii« nebo »magiae«. Podle prostředků, jakých se při něm užívalo, byly ho rozmanité druhy.

Podle Carpowa byli »incantatores«, kteří říkadly, znameními nebo jiným způsobem různých věcí docilují; praestigitatores, kteří fascinují oči lidí, že vidí, co není, a nevidí, co je; haruspices, kteří čas, dny, hodiny, dobré i zlé, z vnitřností zvířat budoucnost předpovídají; venefici, kteří zlými říkadly a zlověstným zaříkáním, nečistými duchy a léky, od ďábla připravenými záhubu lidí a zvířat způsobují; lamiae, sagae et striges, které bouří a hromy přivolávají, lidem a dobytku škodu způsobují, schůzky s ďábly navštěvují, k nim na vidlech, holech a košťatech lítají a s ďábly smilnosti provozují.

Ale již za Carpowa (1655) byly pochybnosti, zda takové věci vůbec existují a všechno jen ze snění a melancholických představ nepochází, že věci zázračné vůbec konati nelze, že by ani jednoduché přirozené věci satan provésti nedovedl, a že schůzky s ďábly jsou dobrodružné babské klevety.

Pozdější nauka obecného práva trestního činí pak rozdíl mezi magií pravou a nepravou. Nepravé magie se dopouští, kdo magii pouze předstírá, aby někomu škodu způsobil. V tomto

případě lze tedy spíše mluvit o podvodu než o magii. Také se rozlišovala magie přirozená a nadpřirozená. Přirozená byla, když se tajných sil přírody užívalo, které lidu známy nejsou, nadpřirozená, když někdo vstupuje v spolek s ďáblem a ďábelských prostředků užívá.

Z obecného práva trestního přešla »magia sive sortilegium« do městských práv Koldinových (O II). Z vlivu církevního do Polska a Maďarska. Má o ní předpisy také Bambergensis, CCC, Ferdinandea a Josefina. V Theresianě náležejí k její skutkové podstatě ještě spojení a smlouvy s ďáblem.

Marie Terezie považovala čarodějství za blud, vyšlý z nevědomosti a hlouposti. Faráři a duchovenstvo měli dle jejího přání být přidrženi, aby tuto pověru odstranili. Nevěřila v čarodějnická stigmata, která se na jednom inkvizitu, k smrti odsouzenému, objevovala. Vyslovila své podivení, že česká apelace do takových prostoduchostí upadla. Senát nejvyššího místa hájil však rozhodnutí apelace, poněvadž se stalo podle CCC, podle Josefiny, podle městských práv českých, Ferdinandey, svatého písma, podle vynikajících autorů a v celé Evropě uznávaného autora spisu »Praxis criminalis«. Marie Terezie nedala se másti těmito poukazy a vydala roku 1766 zvláštní řád o kouzelnictví, čarodějství a věšectví. Řád tento byl pak převzat do jejího trestního zákona jako čl. 58. Domnělý zločin vzniká z lehkověrnosti lidu, který ve snu a představě duchy a kouzla vidí, nebo z podvodu, porušené mysli, o níž jest slyšeti lékaře. Panovnice vyhradila si pro sebe rozhodnutí, kdy se má případ za ďábelské nebo čarodějnické kouzlo považovati. R. 1768 vydala také do Šoproně dekret, aby se »ex capite magiae et sortilegii« spory jen tehdy zaváděly, když tu jsou zřejmé indicie a důkazy.

§ 6. Zločiny proti mravnosti.

a) Násilné smilstvo.

U Franků trestalo se násilné smilstvo pokutou. Nesvobodného násilníka postihovala však smrt. Znásilněná žena musila učiniti pokřik.

V českém právu činil se rozdíl mezi znásilněním panny (děvojtva odnětí) a podávením ženy. Podle jihlavského práva (cca 1249) je na násilné smilstvo trest smrti. Násilné smilstvo klade se na roveň únosu. Tak činí i Koldín (MXXX). V Polsku zůstává násilník na milosti krále, rodiny a přátel znásilněné. Dopustí-li se násilí pán na své poddané, může jej celé vojsko opustiti.

Na sklonku středověku považuje se násilné smilstvo za loupež ženské cti. Později se však mělo za to, že násilník ženu o její ženskou čest neoloupí, ba mělo se za to, že znásilněním ani panna svého fyzického panenství zbavena není.

Znásilněna mohla býti i nevěstka (mulier communis). Brněnská práva (1243) ponechávala však soudci, jak násilníka potrestá.

Za znásilnění se pokládalo, i když se žena vzdala ze strachu před pronesenou hrozbou, jakož i smilný čin se slabomyslnou, opilou nebo nedospělou. Trest na násilné smilstvo byla smrt. Při nedokonaném smilstvu mrskání a vypovězení. Chce-li si znásilněná vzítí násilníka za muže, trestá se násilník pouze vypovězením (dle Koldína M. XXXVI pokutou nebo vězením) anebo se trest promíjí.

Římské právo násilné smilstvo neznalo. Hledělo se na ně jako na násilí nebo lup ženy nebo urážku. Trestalo se tedy buď jako »vis« nebo »injuria«. Předmětem jeho mohl býti »puer« nebo »femina«.

Ferdinanda a Theresiana pokládají násilné smilstvo za zbavení panské nebo ženské cti, Josefina jako zhanobení ženy. Trest je u prvních dvou zákonů stětí, u Josefiny po stětí ještě kolo. Přitěžujícími okolnostmi Theresiany je znásilnění osoby služebné nebo dozoru podléhající, osoby vyššího zrození osobou zrození nižšího, osoby duchovní, křesťanky židem atd.

Josefinský zákoník z r. 1787 pokládá násilné smilstvo za kriminelní zločin, záležející v tom, že žena násilníkem nebo jeho pomocníkem přivede se do stavu, že nemůže smilné žádosti násilníka odpor klásti. Zákoník z r. 1796 připojil násilné smilstvo k ostatním zločinům pohlavním. Zákoník z r. 1803 přesunul některé lehčí druhy do těžkých policejních přestupků. V zákoníku z r. 1852 s malými změnami upravení těchto pohlavních zločinů zůstalo. Případy těžkých policejních přestupků přešly do přestupků tohoto zákona. V trestním zákoníku německém a uherském našly pohlavní delikty místo pod souborným názvem »Zločiny a přečiny proti mravnosti«. Polský trestní zákoník shrnul je pod názvem »Smilstvo«, připojiv k tomu i rozšiřování obscenních spisů, tisků, obrazů a jiných předmětů, jakož i jich zhotovení, chování a sdělování.

b) Lup ženy a únos.

Lup byl jedna s dávných forem, kterými se manželství zakládalo. Ale nebyl nikdy dovolen. Za uloupenou ženu musela se dáti jejímu rodu její cena, případně celý odklad. Jinak byl na lup trest smrti. Německé právo zvalo při tom zvláštní řízení (Stabgang, Kholichod). Žena postavila se mezi muže, který ji uloupil, a mezi otce nebo jiného držitele moci nad ní. Oba drželi hůl jako odznak moci. Přichýlila-li se žena k holi mužové, byla s ním sňata. Přichýlila-li se k holi otce, byl její lupič sťat. Tak i podle práva jihlavského.

S lupem ženy souhlasí její únos. Lup se děje proti její vůli, únos může se však státi i s její vůlí. Oběma je však společno, že směřují ke zlomení moci, kterou má kdo nad ženou. Při lupu je však účelem sňatek, při únosu může to býti sňatek, ale také smilstvo. Pak se únos rovná násilnému smilstvu a stejně se trestá.

V Čechách podle řádu práva zemského vydává se únosce unesené, kterou unesl proti její vůli, aby mu sťala hlavu. Stal-li se únos s její vůlí, má si ji únosce vzítí za ženu, ale unesená ztrácí věno. V Polsku podle statutu Kazimíra Velikého (1347) byl únosce ženy vydán na milost jejích příbuzných. Stal-li se únos s její vůlí, ztrácela žena právo na posah, stavši se manželkou únosce. Ještě podle konstituce Zikmunda III. z r. 1631 vyřizují se causae raptus per proximiores de linea paterna vel materna. Kdo podle statutu krále Jana Alberta z r. 1496 unesl pannu, ztrácel všechny své statky. Pozdější doba byla méně přísná. Podle krakovské konstituce z r. 1532 kdo unesl pannu, vdovu nebo vdanou ženu proti její vůli upadal v infamii. Když se to stalo s její vůlí, byl infamie prost, ale unesená ztrácela právo dědické a právo na věno. V Uhrách podle dekretu sv. Štěpána platí únosce za únos dívky 10 juvenců, ale může se dohodnouti s příbuznými. Chudý platí pět volů. Podle dekretu krále Kálmana (kap. 38) soudí únos archidiákon anebo biskup.

V římské právo zavedl únos jako zločin teprve Konstantin. Únos směřoval proti vůli rodičů nebo příbuzných. Trestal se také únos ženy, která složila v klášteře slib čistoty proti její vůli nebo proti vůli jejích duchovních představených.

Nauka obecného práva trestního kladla při únosu důraz násilnost. Odvozovalo se to z »rapere« a latinského jména »crimen raptus«. Násilnost u unesené mohla se projevit jakýmikoli prostředky, kterými se na její vůli působilo. Také lstí a přemlouváním. Při únosci hledělo se na jeho zločinnou vůli. Pokus trestal se jako sám čin. Opuštěním unesené trest se nezdvihal. Nemohla si ho ani vzítí za manžela. Vykládalo se však, že se zákony římské o tom nezmiňují, a že to tudíž není vyloučeno. Právo církevní to aspoň připouštělo. Na nevěstkách nemohl se únos spáchat, ale někdy přece trestá se arbitrárně. Únosu nemohl se dopustiti manžel na manželce, ovšem však snoubenec na snoubence, ač církevní právo to vylučovalo. Únosu mohla se však dopustiti i žena na ženě a žena na muži.

Na nauce obecného práva trestního stojí CCC. Únos podle ní provádí se »unehrlicher Weise«, násilím za účelem pohlavního styku. O únosu za účelem sňatku se CCC nezmiňuje. Saské konstituce trestají jej podle uvážení soudce.

Žena, která s únosem souhlasila, trestala se vězením nebo arbitrárně. Nesouhlasila-li, byla beztrestná.

Z rakouských zákoníků zná Ferdinandea dva únosy, jeden se svolením unesené bez vůle rodičů nebo poručníka, druhý násilný. Při prvním trestá se únosce i unesená přiměřeným trestem podle svého stavu. Na druhý únos je trest smrti, při polehčujících okolnostech, na př. když si únosce chce unesenou za ženu vzít anebo když se dala unést na dobré slovo atd., trest arbitrární. Josefina trestá násilný únos mečem a po stětí lámáním kolem. Theresiana zná únos nezletilé a manželky, třeba by svolila, proti vůli otce, nebo poručníka, dotýčně manžela; pak násilný únos vdovy, osoby zletilé a jeptišky. Trest je meč. Po stětí položení na kolo, případně i zstřžení trestu smrti.

Zákoník z r. 1787 zná únos násilím a lstí za vlastním nebo cizím sňatkem nebo smilstvem proti vůli ženy, manžela nebo proti vůli otce, poručníka nebo jiné právní moci nad ženou.

Zákoníky z r. 1796 a 1803 převzaly skutkovou podstatu únosu ze zákona z r. 1787, ale zařadily jej do veřejného násilí jako 5. případ. V této spojitosti je únos také v zákoně z r. 1852 při veřejném násilí jako jeho 11. případ. Skutková podstata únosu byla však v zákoně z r. 1852 změněna potud, že únos vdané ženy může se státi i s jejím přivolením a že unesená osoba nezletilá může býti pohlaví mužského nebo ženského.

Německý trestní zákoník a podle něho také uherský zařadily únos mezi »Zločiny proti osobní svobodě«. Polský trestní zákoník nějaký předpis o únosu nemá. Musí se posuzovati podle trestních činů proti svobodě.

c) Smilstvo.

Žena, podléhající některé moci, podléhá jí i svou pohlavní integritou. Do této moci zasahá, kdo s ní souloží. Držiteli jejímu platí se v německém právu pokuta. Nesvobodný, souložící s nesvobodnou, podléhá i tělesným trestům, někdy i vykleštění.

V Čechách dívka stavu panského nebo vladyckého, ztratí panství, ztratila svůj statek a díl (ZZ 1549, F 19). V Uhrách podle dekretu sv. Štěpána svobodný pro soulož se služkou jiného pána trestá se na kůži. Stane-li se tak potřetí, upadá v otroctví pána služby. Zemře-li služka při porodu, musí dáti jinou služku. Při souloži otroka s otrokyní jiného pána otrok se prodá a polovice docílené sumy dá se pánovi služby, druhá polovice pánovi otroka. Sňatek s nesvobodnou zbavuje svobodného svobody.

Vzrůst bohatství a společenský přepych uvolnil mravy ve středověku. Pohlavní styk se trpěl. V městech byly nevěstince, z kterých města zisk brala. Toliko pro ženaté muže a duchovní platily zákazy. Ale na nevěstky hledělo se jako na osoby bez práva. Zpravidla únos a násilné smilstvo na nevěstce anebo spáchaná loupež byly beztrestny. Kdo však prodal dívku do prostitu-

ce, byl pokutován 1000 librami a když je nemohl zaplatiti, spálen.

U Římanů starobylý mrav zapovídal ženě pohlavní styk před manželstvím. Za císaře Augusta přešel tento mrav do zákona (Lex Julia de adulteriis coercendis). Žena mohla míti pohlavní styk jen v manželství nebo konkubinátě. Jiný pohlavní styk byl trestný. Bylo to »stuprum«. Žaloval z něho otec ženy.

Názory tyto znala italská prakse, ale vedle nich působil na ni i vliv církve. Církevnímu mravnímu ideálu odpovídalo, aby se tělesné pudy potlačovaly. Pohlavní styk mimo manželství považovala církev za hřích. Na tento styk byly proto tresty. Pohlavním stykem svobodné ženy uražena byla moc otce nebo bratra. Měli nárok na část pokuty, která se při smilstvu platila. Vyrovnávali se také s pachatelem. CCC se o dobrovolném smilstvu nezmiňovala, ale saské konstituce trestaly smilníka, nepojal-li zneuctěnou dívku za manželku, vězením, bitím a vypovězením. V jižním Německu ukládal se i trest smrti, zejména spáchalo-li se smilstvo na dívce pod 12 let, na poručence, na dceři nebo sestře pánově, na uvězněné žalárníkem, na šílené, opilé aneb podobným způsobem.

Z vlivu církevního zapovíдалa se soulož křesťana s židovkou, Turkyní, Maurkou a Saracenkou. Na soulož křesťana s židovkou hledělo se jako na soulož se zvířetem, a proto se tento zločin počítal někdy ku sodomii. Trestu vězení až 5 dní podléhal i snoubenec pro smilstvo se snoubenkou, ač se to po zasnoubení za »stuprum« pokládati nemohlo, poněvadž tělesným spojením před Tridentinem již samo manželství povstalo. Kde byly tresty církevní (pokání před oltářem), odpadaly tresty světské. Podle práva židovského, které církev recipovala, měl si smilník osobu zneuctěnou za ženu vzít a ji dotovati. Obyčej zavedl alternativu, buď sňatek nebo věno. Věno platilo se hned po skutku. Trestní traktáty (Carpzow) stanovily podle postavení smilníka jeho výši. Pro ztrátu panství platila se »altera dos«. Vedle těchto následků byly ještě tresty arbitrární, vypovězení, mrskání nebo pokuta. Žena, která přivolila ku smilství, trestala se vězením 14 dní anebo vypovězením ze soudního obvodu. Když právníci odmětli incest mezi zkmotřenými osobami a s kojnou, trestalo se »stuprum« těchto osob přísnějšími tresty.

Vedle »stuprum«, které bylo smilstvo s ženou počestnou, trestalo se také »fornicatio«, smilstvo s nevěstkou. Ženatý

dopouštěl se tu cizoložství. Svobodný trestal se pokutou, vězením, a při opakování zločinu vypovězením na 4 až 5 let, případně na trvalo. Nevěstka trestala se tresty zahanbujícími nebo vězením a vypovězením. Někdy se vůbec netrestala.

Ferdinanda vedle konkubinátu trestá jako »Gemeine Hurerei«, soulož mezi osobami nevěřícími (židy, Turky a jinými) a mezi křesťany a nevěřícími. Trest je mrskání a věčné vyhnanství. Josefina trestá takovýto styk mrskáním. Theresiana zná tři případy 1. pohlavní styk příležitostný, 2. konkubinát, 3. pohlavní povolnost ženy vůči kterékoli osobě. V prvních dvou případech se osoba napomene, aby od styku upustila. Při opětovném styku přistupuje se však až ke trestům tělesným. V třetím případě se žena trestá tělesně a vypovídá ze země nebo ze soudního obvodu.

Ke změně názorů o těchto deliktech pohlavních přispěl markýz Beccaria. Povstávají, jak uváděl, ze zneužití stále trvající potřeby, která zde byla dříve než společnost, a která vůbec dala základ ke společnosti. To způsobilo, že dobrovolná soulož osob dospělých přestala se trestati.

Zákoník z r. 1787 (§ 75) trestal muže nebo ženu, kteří svým tělem živnost provozují. Zákoník z r. 1796 podrobil trestu pokus smilstva (versuchte Schändung) na osobě pod 14 let jako smilstvo násilné, dále svedení ke smilstvu (Verführung zur Unzucht), když někdo osobu jeho vychování a dohledu svěřenou ke smilstvu svede, když společník domácnosti svede a zneužije domácí dceru nebo příbuznou domácího pána nebo jeho manželky a když někdo pro zisk svým tělem nemravnou živnost provozuje (§§ 96, 98, 103, 105). Zákoník z r. 1803 trestal těžkým zločinem svedení osoby, která někomu k vychování a doзору byla svěřena (§ 115), zařadil mezi těžké policejní přestupky svedení nezletilé dívky z domácnosti podle zákona z r. 1796 a připojil k tomu svedení nezletilého syna nebo jiného příbuzného osobou služebnou (§ 250) a dále svedení a zneuctění pod slibem manželství (§ 251). Tak to bylo přijato i do zákona z r. 1852, kde však z těžkých policejních přestupků staly se jen přestupky (§ 132, §§ 504—505). Trestní zákoník z r. 1852 připojil však ještě pokus smilstva na ženě bezbranné nebo bezvědomé anebo dívce pod 14 let (§ 127) jako smilstvo násilné, a dále zločin prznění na osobě pod 14 let nebo osobě bezbranné a bezvědomé k jinému ukojení chlépné žádosti než je smilstvo (§ 128).

Trestní zákoník německý tyto trestní normy ještě rozšířil. Do trestu pojímají se úředníci při vyšetřování a dohledu, lékaři a jiné lékařské osoby, kteří se v nemocnicích, věznicích a podobných ústavech na osobách nějakých nemravných činů dopustí. Dle trestního zákona uherského děje se stíhání pohlavních deliktů jen na žádost poškozeného, úředně, je-li zde konkurence s jinými trestnými činy, násilné krvesmilstvo anebo smilstvo na osobách, svěřených k dohledu anebo opatrování. Násilné smilstvo je beztrestné, když pachatel znásilněnou před vynesením rozsudku za manželku pojme. Trestní zákoník polský trestá smilstvo s osobou pod 15 let

nebo osobou, která není s to, aby význam činu postihla a dále s osobou, při níž využije se její odvislosti nebo nouze.

d) Krvesmilstvo.

Krvesmilstvo (incestus) je trestný čin, pošlý z římského práva. Náboženský řád římský vylučoval pohlavní styk mezi osobami, které nemohly mezi sebou vstupovati v manželství. Zpočátku vztahovalo se to na 6., pak na 4. stupeň příbuzenství, posléze se i 4. stupeň z něho vylučoval. Za doby císařské staré předpisy potrvaly a vztáhly se i na adoptivní děti a poměr sourozenců přirozených a adoptivních, nevlastní děti, osoby sešvakřené a poměr poručenský.

Patrně z vlivu římského trestá se krvesmilství podle zákona Childeberta smrtí. Karlovské zákonodárství ponechávalo soud o něm církvi. Italští právníci také z vlivu římského práva žádají pro incest trest smrti. Pojímal do něho i smilstvo s jeptiškou. V Uhrách pojímá se krvesmilství až do 4. stupně v zločin »nota infidelitatis«.

V obecném právu trestním vztahoval se incest vedle ascendentů a pobočných příbuzných na 4., později na 3. stupeň, na osoby sešvakřené také ex concubitu illegitimo. Incest musel býti immissione seminis vykonán, jinak šlo jen o pokus. Podle náhledu Carprowa byl pro přímou linii trest mečem, ostatní případy byly mírněji odstupňovány. Koldín trestá incest přísněji než cizoložství.

Ferdinanda a Theresiana obmezují krvesmilství na osoby příbuzné a sešvakřené, které nemohou mezi sebou uzavřít manželství. V přímé linii je trest meče, ostatní tresty jsou odstupňovány až do trestů arbitrárních. Stejný trest je v Josefině. Ferdinanda jedná také o krvesmilství křesťana, který byl dříve židem, s Turkem anebo jiným nevěřícím, s příbuznou židovkou, Turkyňou anebo jinou nevěřící ženskou osobou v linii přímé a až do druhého stupně linie poboční a do prvního stupně švakrovství. Pro linii přímou je trest meče a spálení těla, pro druhé poboční linie mrskání a vypovězení.

Zákoník z r. 1796 obmezuje krvesmilství na druhý stupeň příbuzenství a švakrovství v souborné hlavě »Násilné smilstvo a jiné smilstvo« (§ 98). Zákoník z r. 1803 jen na přímé příbuzenství (§ 113), přesunuv smilstvo mezi sourozenci, s manželzy rodičů, dětí a sourozenců do těžkých policejních přestupků. Stejně i zákon z r. 1852, čině z těžkých policejních přestupků jen přestupky (§ 131, 501).

Německý trestní zákoník zařadil krvesmilství v přímé linii a mezi sourozenci, jakož i osobami sešvakřenými do oddílu »Zločiny a přečiny

proti mravnosti. Příbuzné a sešvakřené osoby v linii přímé jsou bez trestu, nedosahují-li věku 18 roků (§ 173). Uherský trestní zákoník (§ 243, 244) vyloučil z trestu švakřovství. V přímé linii mírně trestá descendenty. Jsou-li pod 18 let, jsou beztrestní. Mezi bratry je však trestná i homosexualita. Trestní stíhání mezi sourozenci děje se však jen na návrh rodičů nebo opatrovníka. Polský trestní zákoník zařadil krvesmilství v přímé linii a mezi sourozenci v oddíl »Smilstvo« (čl. 206).

e) Smilstvo proti přirozenosti.

Smilstvo proti přirozenosti zapověděl jako zločin Justinian. Zahrhovalo se do něho 1. stuprum cum masculis (nefanda libido, monstrosa Venus), 2. mutatio Veneris in alteram formam, 3. podplácení průvodce hocha k účelům homosexuálním. Zločin trestal se smrtí na straně aktivní, za Konstantina i na straně pasivní.

U Germánů trestal se tento zločin podle Tacita smrtí, podle západogótského zákoníku vykřeštěním a doživotním žalářem v klášteře. U Franků, patrně z vlivu církevního, ohněm.

V obecnoprávní nauce byl pro smilstvo obvyklý název »sodomia«. Činil se pak rozdíl mezi sodomia 1. cum se (onanie), 2. homines cum hominibus, a sice a) masculus cum masculo, b) mulier cum muliere, c) vir cum femina non debito modo, 3. homo cum bruto. Příklad ad 1. a 2. c) zval se sodomia racione ordinis naturae, případ ad 2. a), b) s. racione sexus a případ ad 3. s. racione generis.

Onanie trestala se relegací nebo poena extraordinaria. Případy sodomie ad 2. stětím a ad 3. spálením i se zvířetem.

Ferdinanda trestá sodomii racione sexus a generis. Sodomii racione generis ohněm i se zvířetem. Popel jest rozptýliti ve vzduchu anebo v tekoucí vodě. Josefina a Theresiana trestají všechny případy sodomie. Theresiana ohněm sodomii racione generis, s. racione sexus stětím a spálením, ostatní případy mírněji. Josefina připojuje soulož s ďáblem a židovkou, Theresiana s mrtvým tělem.

V zákoníku z r. 1787 trestá se s. racione sexus a generis. V zákoníku z r. 1796 jsou z nich civilní zločiny, v zákoně z r. 1803 se všeobecně uvádí »Unzucht wider die Natur«. V zákoníku z r. 1852 vykládá se však tento zločin jako s. racione sexus a generis. Německý trestní zákoník trestá s. racione generis a s. racione sexus jen mezi muži, uherský trestní zákoník jen jako přečiny, při násilnosti a vyhrožování u sodomie mezi muži jako zločin. Polský trestní zákon trestá s. r. sexus, pokud je tu obvyklá kvalifikace zločinného smilstva. Trestu podrobuje se, nabízí-li se někdo ze zisku osobě téhož pohlaví k smilnému skutku.

f) Cizoložství.

Při cizoložství chrání se moc manželova nad manželkou. Manžel, který dopadne svou ženu s cizoložníkem, může je oba zabít. Již Tacitus zmiňuje se o tom, že muž cizoložnou ženu, ostříhanou, mrská skrze vesnici. Některá práva hrozí ženě urezáním nosu, uší a ztrátou majetku. Cizoložník, který nebyl při činu dopaden, platil pokutu, někdy svůj vlastní odklad, někdy odklad cizoložné ženy. Některé tresty byly těžké. Cizoložník se před smrtí vykřeštil, cizoložnice se utopila. Později stačil trest vypovězení, vězení nebo pranýř (Ležení před kostelem na zemi a mrskání kolem jdoucích, chůze boso, bez pokrývky na hlavě kolem kostela, kámen hanby na krku). Někdy ponechávaly se tresty církevním soudům.

Manžel povinnost věrnosti neměl. Mohl si držeti po své vůli souložnici. Z vlivu asi církevního již v germánských právech národních vyskytovala se tu pokuta, a povolovala se msta uražené manželce.

Podle jihlavského práva (cca 1249) naráží se na kůl muž, který manželku muži odvedl, ale také již manžel, který s cizí ženou žije. Cizoložník a cizoložnice, dopadeni manželem, mohou jím býti zabiti. Oba mrtví ještě kulem se proženou. To platilo i podle brněnského Schöffenchu. Podle dekretu sv. Štěpána uloží se cizoložné ženě pokání. Manžel může si ji zpět vzít. Neučiní-li tak, nesmí oba dva po celý svůj život uzavřítí nové manželství. Podle dekretu sv. Ladislava může muž cizoložnou ženu zabít.

Podle římského práva mohl muž žalovati ženu pro porušení manželství (adulterium). Italská prakse se toho držela. Trestala se pouze žena a ten, kdo s ní cizoložství spáchal. Cizoložník byl trestán smrtí, cizoložnice mrskáním a uzavřením v klášteře. Po dvou letech mohl si ji muž zpět vzít. Ženatý muž pro cizoložství svou ženou žalován býti nemohl. Církevní právo, zapovídajíc každý pohlavní styk mimo manželství trestalo oba dva manžely stejně.

Carpzow považoval cizoložství za jeden z nejhroznějších zločinů. Kladl je hned za vraždu před krádež. Krádež trestala se sice přísněji oběšením, ale to dělo se ne pro hrůznost zločinu, ale pro časté opakování krádeže. Hrůznost jevila se nejen v porušení institutu, který samým bohem byl založen, ale také v nebezpečí, že se cizí potomstvo do rodiny zavleče.

Nauka obecného práva trestního lišila cizoložství ženatého s vdanou (adulterium duplex nebo duplicatum) a cizoložství vdané se svobodným a svobodného s vdanou (adulterium sim-

plex). Cizoložství ženatého s vdanou a svobodného s vdanou trestalo se mečem, cizoložství ženy, jako v právu italském, mrskáním a uzavřením v klášteře. Cizoložství ženatého se svobodnou pokládalo se jen za »stuprum«.

CCC neměla přesné tresty na cizoložství. Odkazovala k římskému právu. To vedlo k arbitrárním trestům, nebylo-li místních trestních norem. I tyto normy byly zpravidla mírné: mrskání, vězení, vypovězení anebo jen tresty církevní. Trest »na počest manželského stavu« se zmírňoval, odpustila-li strana uražená. Mohlo se to státi buď výslovně prohlášením vůči soudci anebo mlčky pokračováním v manželském pohlavním styku anebo v manželském spoluzítí.

Koldín má na cizoložství ztrátu hrdla (M XXIX) podle lex Julia de adulteriis. Soudy nebyly však tolik přísné. Ukládaly jen mrskání, pranýř, nucenou práci a pokutu, někdy však i cejch na tvář. Tresty tělesné a pranýř mohly však penězi býti vykupovány. Také apelační rada zmírňovala Koldínův trest na uvedené již tresty anebo i tresty církevní. (Odsouzený musil pro 3 dny sváteční po čas bohoslužby státi s černou svíčkou před oltářem nebo kostelem.) Osoby »honestiores« dostávaly jen pokuty.

Ačkoli CCC k římskému právu odkazovala, nepřipouštělo se již, aby uražený manžel dopadeného cizoložníka zabil. Mohl naň pouze žalovati, a to buď »criminaliter« na uložení trestu u světského soudce anebo »civiliter« na rozvod u soudce církevního.

Rakouské zákoníky Ferdinadea, Josefina a Theresiana převzaly z nauky obecného trestního práva »adulterium simplex« a »duplex« (Doppelter Ehebruch), pozdější zákoníky z r. 1787, 1796, 1803 a 1852 již ve všeobecné formulaci (a sice verheirathete oder unverheirathete Person). Zákoník z r. 1787 učinil z cizoložství politický, zákoník z r. 1796 civilní, zákoník z r. 1803 těžký policejní přestupek a zákoník z r. 1852 přestupek vůbec. Ve Ferdinandee a Theresianě byly tresty podle běžné nauky odstupňovány, cizoložství se svobodnou trestalo se nejmírněji. Opětované cizoložství trestalo se mečem. V Josefině je meč na dvojité cizoložství. Od zákona z r. 1787 stalo se cizoložství trestním činem soukromožalobním strany uražené. Tato strana může cizoložství prominouti výslovně nebo mlčky, když manžela k sobě přijme, od zákona z r. 1803 také nepodáním žaloby do šesti neděl po nabytí vědomosti o cizoložství. Opuštění po vynesném rozsudku má jen vliv na manžela, nikoli na jeho spolupachatele.

Německý trestní zákoník trestá jako přečin jen to cizoložství, pro něž manželství bylo rozloučeno. Trestní zákoník uherský, když bylo manželství jen rozvedeno. Stejně normy má i polský trestní zákoník (čl. 198).

g) Dvojí manželství.

U Germánů, i u Slovanů, bylo dovoleno míti více žen. Vyskytovalo se to však jen u králů a knížat. Církev to zapovídala (kapitulare z 744), ale francký mrav tuto záповěď ignoroval. V německém středověku ponechávalo se to trestání církevnímu. Od 13. století vyskytovaly se však již světské trestní předpisy. Manželství nová uzavírali zejména kupci, provozující obchod v cizině. Pozdější názory viděly ve dvojím manželství nevážnost vůči svátosti manželství. Tresty byly různé. Podle saských pramenů stětí, ve Frankách a Horním Německu utopení. Podle alamanského práva roztínalo se tělo na dva kusy nebo utínala se mu ruka, která věrnost manželskou příslibila. Některá práva spokojují se vypovězením a pokutami. Brněnský Schöffenchuch trestá dvojí manželství smrtí (491).

Pro sousedství s Turky trestá se v Uhrách polygamie ještě v 17. stol. (dekret II. Ferdinanda II., 1625). Dekret sv. Ladislava v 11. století zapovídá v Uhrách dvojenství kněží.

Římané neměli pro dvojí manželství nějaké jméno. Bylo však i u nich nemorální, a pretor vyhrožoval na ně infamií. Teprve podle »Lex Julia de adulteriis« trestalo se dvojí manželství buď jako »adulterium« nebo »stuprum«. Druhá manželka (concubina) nepodléhala trestu. Teprve Diokletian učinil z dvojího manželství samostatný zločin patrně aby čelil polygamii. Trest na ně byl arbitrární.

Italská nauka viděla stejně jako právo římské ve dvojím manželství buď »adulterium« nebo »stuprum«. Podle ní řídily se i statuty. Ukládaly zpravidla tresty peněžité, jen někde trest smrti nebo zmrzačení.

I nauka obecného práva trestního pojímala stejným způsobem dvojí manželství neboli bigamii. CCC neměla na ni pevný trest. Kdo se jí dopouštěl, měl býti »peinlich« trestán a z toho se přišlo na trest smrti. Tento řádný trest se zmírňoval, když se manželství sice uzavřelo, ale »copula carnalis« nevykonala, také když šlo o manžely, spolu nežijící, též pro ženu svobodnou, která s ženatým mužem v manželství vstoupila. Svobodný muž trestal se však pro sňatek s ženou vdanou mečem jako pro cizoložství. Bona fides zbavovala trestu.

Koldín (M XL) trestal podle nauky obecného trestního práva dvojité manželství smrtí. Česká apelační rada však tento trest zmírňovala. Man-

želé uzavřevší nový sňatek pro impotenci muže z manželství prvního, trestali se jen čtyřnedělním vězením. Také ukládalo se vězení několika měsíců v okovech a k tomu pokání se svíčkou před oltářem s povinností, že pachatel usmíří se s ženou první. Theresianou počínajíc zvou rakouské zákoníky bigamii »zweifache Ehe«, kteréhož jména užívala i právní nauka. Ferdinandea, Josefina a Theresiana trestají dvojí manželství smrtí. Trest tento může být ještě ztřešen, ale také zmírněn, jsou-li tu polehčující okolnosti, na př. domněnka smrti dřívějšího manžela, nevykonaná soulož a impotence bigamisty. Podle zákoníku z r. 1796 a následujících trestních zákonů se trest zvyšuje, bylo-li druhé straně dřívější manželství zamlčeno. Stejný předpis i s tímto zvýšením má uherský trestní zákoník (§ 251), bez tohoto zvýšení německý trestní zákoník (§ 171). Polský trestní zákoník zařadil tento delikt mezi »Trestné činy proti manželství«.

h) Konkubinát a nedovolená manželství.

Právo německé ode dávna znalo manželství nižšího stupně (Kebsehe) a souložnice se vyskytovaly také u jiných národů. Církev nejdříve zapovídala konkubinát manželům, později každý konkubinát. Od 14. století vystupovalo se nejprve v městech proti lidem, kteří »offenlich zur unee sizen«. Ženy kněží a jiné souložnice byly z města vypovídány. Muž stával se osobou bez práva. Ztrácel úřad a způsobilost býti konšelem. Některá práva trestala jen konkubinát ženatých. V Uhrách podle dekretu sv. Ladislava se souložnice prodá, a peníze odevzdají biskupovi.

V římském právu se konkubinát uznával, a muž mohl při jeho porušení pro »adulterium« žalovati. Konkubinát uznávala proto zpočátku i nauka práva obecného, ale pak se pro jeho následky vyslovila proti němu. Stal se zločinem. Také říšské policejní řády z r. 1530, 1548 a 1577 jej zapovídaly. Trestal se vězením, pokutou anebo vypovězením. Vstoupily-li osoby v konkubinátu do manželství, zanikal trest.

Z rakouských zákoníků Ferdinandea a Theresiana znají konkubinát jako zločin. Osoby v něm žijící mají býti napomenuty, aby od něho upustily. Vyrývají-li v něm, má se přikročiti k přísnějšímu trestu.

V Čechách hrozila Majestas Carolina smrtí oběma manželům, kteří bez svolení rodičů v manželství vstoupili. Podle ZZ z r. 1549 (§ 19) má zasnoubení se pannou stavu vladyckého nebo panského za následek ztrátu statku. V Uhrách se křesťanské manželky židům odňaly.

ch) Kuplířství.

Německé právo trestalo jednak svedení dětí ku sňatku bez přivolení rodičů, jednak svedení počestné ženy nebo nedospělé

dívky ku smilstvu. Kuplíř byl buď utopen nebo za živa zahrabán nebo spálen. Mimo to vyskytovaly se zmrzačující tresty (utěti rukou, uřezání uší a nosu) nebo vypovězení a pokuty.

U Římanů mimo jiné případy zahrnovalo kuplířství (lenocinium) zisk jednoho manžela z pohlavního styku manžela druhého anebo propůjčení obydlí k takovému styku.

Podle nauky obecného práva trestního byl kuplíř (leno) ten, kdo sprostředkoval prostitutci ženy pro cizí smilnou zálibu (aliena libido) anebo při ní pomáhal. Lenocinium bylo dvojí, qualificatum et simplex. Lenocinium qualificatum páše manžel, který druhého manžela, nebo rodiče, kteří své děti smilné zálibnosti jiných vydávají. Lenocinium simplex všechny jiné osoby, které ženy jiné prostituují. Tohoto jednoduchého kuplířství dopouští se i žena, která smilnosti manžela pomáhá, bratři, kteří cudnost svých sester a poručník, který cudnost své poručenky prodává a rozdává. Lenocinium je dále quaestuarium, které se děje pro zisk, a gratuitum, kterého se někdo bez ziskuchtivosti dopouští. Také se mluví o lenocinium vulgare (Hurenwirtschaft), když se chování nevěstek pro smilstvo s cizími osobami jako živnost provozuje.

Zisk mohl záležeti ve všem, po čem jde koho žádost. Může to být úřad, výhra sporu, může se díti výslovně neb mlčky, když manžel přimhuřuje oči k důvěrnostem cizích anebo k cizoložství své manželky.

CCC prohlašovala kuplíře za bezectného a ponechávala jeho trestání podle římského práva. Nauka žádala trest smrti. Saské právo trestalo smrtí lenocinium qualificatum, mrskáním a vyhnanstvím lenocinium simplex. Žena, která se dávala prostituovati, propadala buď trestu na adulterium nebo stuprum podle toho, byla-li vdaná nebo svobodná.

Koldín (N. II) praví o kuplířství toto: I Lenocinium, svodové, kteříž se způsobí prostředkem lidí zlých a nešlechetných, jako skrze židy a baby svodnice, návodem, úplatkem a rozličným způsobem. Když panic, panna, vdova aneb manželka skrze mužské aneb ženské pohlaví a jiné svodnice k tomu namluveni a přivedení bývají, že se nad poctivostí svou zapomenou: na kohožby to z obojího pohlaví shledáno bylo, pokutou hrdla ztracení ztrestán bude. II. A též se rozuměti má i o těch mužského pohlaví svodnicích, kteříž by ženy a dcery své vlastní z úplatkův aneb za jakýmožkoli jinými příčinami v nepravost jiným poddávali, aneb chtěním přehlédali, žen svých netrestali a, jako říkají, skrze prsty tomu se dívali.

Ferdinandea trestá jak lenocinium qu., které rozšiřuje stejně s Josefina na bratry a sestry, poručníky a poručenky, tak lenocinium s. Ale

obé musí býti pro zisk. Trest je mrskání a vypovězení z obvodu soudu. Při kvalifikovaném kuplířství může se trest zosměřit až k trestu smrti. Josefina trestá kvalifikované kuplířství smrtí. Podle Theresiany může se přistoupiti až ke trestu smrti. Při kuplířství mezi osobami bohu zasvěcenými a na místech posvátných, dále při kuplířství mezi věřícími a nevěřícími se podle Josefiny a Theresiany tělo po stěti ještě spálí.

Zákon z r. 1787 prohlašuje kuplířství za zločin politický, ať děje se za ziskem nebo bez zisku. Dopouští se ho, kdo smilstvo ve svém domě povoluje anebo přivádí ženy k známostem a příležitostem, kde se ku smilstvu svedou. Podle zákona z r. 1796 je kuplířství kriminelní zločin, když se jako živnost provozuje, civilním, když se nevinná osoba do známosti a příležitosti přivede, kde se ku smilstvu svede. Zákon z r. 1803 trestá kuplířství jako zločin, když se nevinná osoba svede. Další četné případy kuplířství jsou zařaděny mezi těžké policejní přestupky. Je to živnostenské provozování nevěstinců, živnostenské přivádění nevěstek, prostředkování smilných schůzek, poskytování příležitosti ku smilstvu v hostincích. Pro opětovné kuplířství byl trest pranýř s tabulkou »Pro kuplířství nebo svedení ku smilstvu«, vězení, zosměřené mrskáním a po trestu vypovězení z místa pobytu, při cizincích ze všech dědičných zemí. Hostinskému při opětovném trestu odejme se živnost. Podle zákona z r. 1852 je kuplířství zločinem, svede-li se nevinná osoba anebo když se ho dopustí rodiče, poručníci, vychovatelé a učitelé v příčině svých dětí, poručenců a osob jim k vychování a vyučování svěřených. Kuplířství, které se vyskytovalo v zákoně z r. 1803 mezi těžkými policejními přestupky, přešlo v zákoně z r. 1852 do přestupků (§§ 512—515). Zákon z r. 1803 a z r. 1852 (§ 511) trestá také manžela, který bere zisk z nemravné živnosti své manželky. Čs. zákon č. 241/1922 zakázal zřizování nevěstinců.

Německý trestní zákoník převzal jak lenocinium s., tak lenocinium qu., které rozšiřuje o poručníky, vychovatele a učitele. Trestá je přísněji, bylo-li užito lstivého podskoku. Uherský trestní zákoník obmezuje zločin kuplířství na rodiče v příčině dcer a dětí (také pro sodomii), poručníky, opatrovníky a vychovatele. Nový zákon (čl. XXXVI z r. 1908) zavedl pro kuplířství nové zločiny a přestupky. Polský trestní zákoník trestá pomáhání a svedení ku smilstvu. Rakouský zákon ze dne 24. května 1885, č. 89 ř. z., zavedl přestupek příživnictví pro toho, kdo hledá svou výživu z živnostenského smilstva jiných. Podobnou normu má i trestní zákoník německý (§ 181 a), trestaje přísněji příživníka manžela nebo toho, kdo násilím nebo hrozbami k výkonu řemeslného smilstva nutí. Čin ten je trestný i podle polského trestního zákona (čl. 209).

§ 7. Zločiny proti životu, tělu a cti.

a) Zabití a vražda.

V německém středověku užívá se slova »mord« pro každé zabití. České městské právo označuje mordem i poranění. Hledělo se na výsledek, že život zahynul, a to mohlo

se státi úmyslně, v hněvu anebo náhodně. Teprve později liší se jako vražda zabití, které se stalo tajně (homicidium absconse perpetratum) nebo z nějakého nízkého a nečestného důvodu, pro zisk, při loupeži, výboji anebo na osobě bezbranné.

Kmeti lipští vydali tu nále: »Quicumque animo deliberato positus insidiis alium expectando capcioso ipsum interficit, mortificator dici potest.«

Trest na vraždu byla smrt (caput pro capite, Bahre gegen Bahre). Trest vykupoval se odkladem, u Franků v těžších případech vraždy šesti až desítnásobným. V Polsku na místo dávné msty nastoupila její náhrada »głowczyzna« se žalářem jednoho roku šesti neděl ve věži, při zabití z ručnice podle obyčeje mazovského (1578) 2 let 12 neděl a čtyřnásobná głowczyzna. V Čechách naproti tomu mohlo se žalovati pro capite na trest smrti a vedle toho na příhlavní peníze jako odškodněnou, později jen na jedno z obou. V právech městských smlouval se pachatel o zabití s pozůstalými. Teprve nemohl-li platiti, dávala se za smrt jednu smrt druhá. Vrah měl býti lámán kolem, vražednice měla býti za živa pohřbena.

Římské právo znalo několik druhů vraždy: 1. vraždu úkladnou, 2. vraždu otravou a kouzly, 3. vraždu příbuzných a 4. zhubení člověka při žhářství, mohlo-li se zahynutí toto předvídati. Vražda příbuzných šla až do 4. stupně a týkala se i manželů a osob sešvakřených. K vraždě jedem připojoval se i potrat, poněvadž se i při něm škodlivých prostředků používalo.

Právníci italsí odlišili zabití kulposní. Posuzovali je podle Lex Aquilia. Italské statuty stíhají je proto jen pokutami. Italská prakse připojila k římským formám vraždy ještě formu novou. Je to vražda zjednaná. Po italských městech potulovalo se hojně lidí, kteří za peníze ke každému činu byli schopní. Mnohá politická i soukromá nenávist použila těchto lidí pro svůj nekalý záměr. Proti zjednanému vrahu bylo těžko se brániti. Zabíjel zákeřně. Prakse dala mu jméno »assassinius«, který vraždil »propter pecuniam vel precium«. U těchto vrahů trestalo se smrtí již přípravné jednání, jako příchod do města, plán, slib a přijatý peníz, atd. Teorie přijímá tento pojem z prakse a přiřazuje jej k ostatním druhům vraždy, které vzala z římského práva. Připojila k nim ještě vraždu loupežnou. Od těchto

zvláštních druhů vraždy odlišeny pak ještě vražda prostá (homicidium simplex).

Z nauky obecného trestního práva vnikla zákeřná, případně loupežná vražda také do ZZ. z r. 1549. Je to strahování, číhá-li kdo na koho (v stráži stojí), aby mu škodu způsobil. Některé rozdíly vraždy přijal pak i Koldfín (N. XXVII). OZO činí již rozdíl mezi vraždou, která se děje s úmyslem (fürsetzlicher weise, T XXI) a trestá se na hrdle a vraždou bez tohoto úmyslu, která se trestá podle uvážení soudců a podle povahy případnosti věci (T XX).

Tyto rozdílné druhy vraždy převzaty byly pak z obecného práva trestního i do rakouských zákoníků. V nich dospělo se k pojmu zabití, když tohoto úmyslu nebylo, v trestním zákoníku německém a uherském pak, když zabití stalo se bez rozvahy.

Ferdinanda má předpisy o prostém zabití (čl. 62), o zabití více osobami (čl. 64), o vraždě příbuzných (čl. 65), o zjednané vraždě (čl. 70), o vraždě úkladné, na cestách neboli vraždě loupežné (čl. 71), o vraždě jedem (čl. 72). Při tom činí rozdíl, zda se vražda děje se zlým úmyslem, z hněvu nebo bujnosti. Stejně předpisy má i Josefina (čl. 19, § 8, 9, 14, 15, 16) a Theresiana (čl. 83, 85, 86, 90, 91, 92). Zákoník z r. 1796 vraždu na příbuzných vypustil. Činil pak již rozdíl mezi uvedenými druhy vraždy a vraždou obecnou, při níž nebylo úmyslu na zabití. Tento druh vraždy měl se trestati mírněji. Zákoník z r. 1803 dal tomuto druhu vraždy jméno »zabití« (§ 123). Vraždu jedem připojil pak ku vraždě úkladné. Toto rozlišování mezi zabitím a vraždou přešlo i do zákona z r. 1852 a stejně s ním i druhy vraždy: úkladná, loupežná, zjednaná a prostá. Trestní zákoník německý dle běžné nauky činí rozdíl mezi vraždou, která se děje s rozvahou, a zabitím, které se děje bez této rozvahy (§§ 211, 212). Tento rozdíl má i trestní zákoník uherský (§§ 278, 279). Mírnějšímu trestu podrobuje se zabití na výslovné požádání (§ 282). Polský trestní zákoník zařadil zabití mezi trestní činy proti životu a zdraví. Nečiní vůbec rozdílu mezi zabitím a vraždou, trestá však i zabití na požádání a z útrpnosti.

b) Zabití a odložení dítěte a provedení potratu.

V nejdávější době mohl otec dítě odložit a tím je smrti vydati. Později čelilo se tomu trestními předpisy. Nerozeznávalo se, kdo dítě zabije. Platil odklad, nejprve poloviční, pak i vícenásobný. Prameny církevní zmiňují se však hlavně o zabití dítěte nemanželskou matkou při porodu. Nauka obecného práva trestního vytvořila z toho zločin samostatný. Tresty naň byly přísné, narážení na kůl, zakopání za živa a utopení v pytli.

V římském právu připojoval se abortus ku vraždě jedem, poněvadž se při něm, jak již při vraždě uvedeno, škodlivých pro-

středků používalo. Právníci byli však v pochybnostech, zda je tu vražda, poněvadž »homicidium« předpokládá »hominem«. Pomáhali si však tím, že je tu »homo«, když je »partus animatus«, poněvadž už do něho vešla duše. Byla pak domněnka, že v mužském plodu je duše 40 dní, v ženském 80 dní po oplození. Vyhánění plodu s duší trestalo se smrtí, vyhánění plodu bez duše vyhnanstvím, mrskáním nebo podle uvážení soudce. Tento náhled přijala i CCC.

Také Ferdinanda uváděla zabití dítěte po porodu jako zvláštní zločin pro zvláštní povahu věci (čl. 66). Josefina dala tomuto zločinu jméno »vražda dítěte« (čl. 19, § 10). Nečinila však rozdíl mezi matkou vdanou a nevdanou. Dle Theresiany se vražednice dítěte stíná a její srdce v hrobě kulem probíjí. V těžších případech se trest smrti trháním žhavými kleštěmi zostřuje. Zákoník z r. 1787 tento zločin vypustil. Zákoník z r. 1796 připojil jej k vraždě (§ 114) s mírnějším však trestem a s omezením na ženu svobodnou. Trestní zákony z r. 1803 a 1852 rozlišily při tomto zločinu, zda se ho dopouští matka manželská nebo nemanželská. Při manželském dítěti je trest vyšší. Pouze na nemanželskou matku obmezuje tento zločin trestní zákoník německý (§ 217) a uherský (§ 284), na dobu trvání porodu trestní zákoník polský (čl. 226).

Odložení dítěte převzaly všechny rakouské zákoníky. Trestní zákon z r. 1852 ve znění zákona z r. 1803 a také trestní zákon německý a uherský.

c) Souboj.

V říši německé byly v 17. stol. nejdříve zapovídaný souboje (Balgen, Kugelwechseln) osobám vojenským. Říšská snesení (1668, 1680) zapověděla je později vůbec. Trestům podléhaly i ty osoby, které při souboji spolupůsobily, sekundanti. Říšské snesení (1680) nařídilo také universitám, aby souboje mezi studenty netrpěly. Trestem stíhala se již výzva k souboji. Trest byl různý podle výsledku souboje. Došlo-li k smrti jednoho z duellantů, byl šlechtic trestán stětím a pohřben na hřbitově hříšníků, nešlechtic byl oběšen.

Nauka obecného práva trestního převzala, ač nikoli obecně, toto říšské právo do svého systému. V rakouských zemích vydávány byly v 18. stol. mandáty proti soubojům. V rakouském zákonodárství objevuje se souboj teprve od zákona trestního z r. 1787. Stejně také v německém, uherském a polském zákoně trestním. Podle polského trestního zákona mohou však sekundanti viny býti zproštěni.

a) Sebevražda.

Z církevního vlivu zařaděna do soustavy obecného práva trestního i sebevražda (autochiria, propricidium). Hlásalo se: Kdo sám sebe zavraždí, duši i tělo ztratí. Právníci přirovnávali vraha k Jidášovi, který, zradiv Krista, ze zlé duše svůj život zahubil. Kdo sám na sebe sáhne, ztratí víru v boha, odmítaje všechno pokání.

Trest záležel v odepření církevního pohřbu a konfiskaci jmění. Hněv obracel se proti sebevrahům, kteří sebevraždou vyhnuli se trestu pro zločin, ke kterému se již byli přiznali a z kterého byli již usvědčeni. Mrtvola jejich byla podle těžkosti zločinu čtvrcena, na šibenici věšena nebo kolem lámána nebo spálena. Mrtvoly jiných sebevrahů byly házeny s okna domu, v němž se sebevražda spáchala, a na nečestných místech pohřbívány. Pokus sebevraždy trestal se různě, buď vypovězením, vězením, mrskáním, někdy i smrtí.

Z obecného práva trestního přešel tento zločin do Ferdinandey, Josefiny, Theresiany a trestního zákona z r. 1787. Theresiana nařizovala, aby tělo sebevrahovo bylo zničeno jako tělo nerozumného zvířete. Dopustil-li se dříve zločinu, na nějž je ztráta majetku, mělo být jeho jmění fiskem zabráno. Jeho pamět navždy měla být v necti a opovržení. Při pokusu trestal se jen ten přísně, kdo sebevraždou chtěl trestu ujíti, jinak jen arbitrárně.

Zákoník z r. 1803 zmiňuje se pouze (§ 203, 498) o sebevraždě zločince. Trestní rozsudek vyvěsí se po 3 dny na šibenici a má být třikrát v zemských novinách uveřejněn. Pokus sebevraždy je těžký policejní přešupek, který se trestá napomenutím, když sebevrah od výkonu sebevraždy sám upustí, jinak má být chován pod přísným dohledem, až lítost projeví a lze se nadíti jeho polepšení.

e) Tělesné poškození.

V Německu rozlišily se při tělesném poškození chromota a zmrzačení od ran krvavých a suchých. Při krvavých ranách musila téci krev, někdy až na zem. Při suchých ranách musí zůstat viditelná známka. V českém právu činí se rozdíl mezi chromotou (utětí ruky, prstů, uřezání nosu, vypíchání očí) a ranami nechromými, otevřenými, krvavými, modrými a sinými, pak ublížením na zdraví a ohavou.

Podle zranění se tresty odstupňovaly. V Německu soud rány ohledával a měřil.

Kdo podle brněnského práva (1243) usekne někomu ruku, nohu nebo některé »nobile membrum«, zaplatí soudci 5 talentů, poškozenému 10 talentů. Nemůže-li peníze zaplatiti, dá »oculum pro oculo, nasum pro nasu«, a tak i o ostatních údech. Když usekne někdo prst anebo způsobí zmrzačení, zaplatí soudci 2 talenty a poškozenému 5 talentů. Nemá-li peněz, platí talio. Když někdo někoho poraní bez zmrzačení, zaplatí soudci jeden talent, poraněnému 2 talenty. Nemá-li peněz, má se držeti šest neděl ve vězení. Pro rány může být pachatel na šest neděl vypovězen. Když se nesmluví, tak zase na šest neděl, pak na rok a den. Když se podle jihlavského práva (cca 1249) někdo poraní a pachatel nemůže mu zadost učiniti, potrestá se ztrátou ruky. Pražský soud městský v 16. století nalézá, že se žalovaný s žalobcem pro tělesné poškození do 2 neděl má smluviti. Mimo to jej městská rada podle velikosti skutku bere v trestání (L. S. 1139, fol. 86, 89, 104, 245). Nesmluví-li se, pokračuje se v soudním jednání, a rada sama náhradní sumu stanoví (L. S. 1139, fol. 251, na př. 500 kop).

Někdy místo, přítomnost vynikající osoby, čas, užitá zbraň a poranění osoby úřední kvalifikuje zranění jako zločin obzvláště těžký.

V Čechách zranění mečem před králem, před plným soudem, před nejvyšším písařem (Ondřej z Dubé, § 5, Řád práva zemského 38, 39, ZZ 1549 I 40) trestalo se někdy ztrátou hrdla na místě, někdy utětím ruky. Kdo zranil úředníka od desk nebo komorníka na púhoně, trestal se na hrdle (ZZ. 1549, U. 21). Podle jihlavského práva smrti propadne, kdo při ohni koho poraní. V Polsku je těžkým zločinem zranění mečem na sněmu nebo na soudě, zranění člověka při práci. Jinak se za chromoty a rány platí pokuty podle poraněné osobnosti. Poranění nebo i zabití šlechtice v krčmě je beztrestné, poněvadž šlechtic do krčmy nemá vstoupiti, leda že by tak učinil na cestě (Statut Kazimíra Vel. 1347, Jana Alberta 1496, Konstituce 1520, 1578).

Nauka obecného práva trestního vyšla při tělesném poškození z římské »injuria«. První normy o injurii měl již zákon 12 tabulí. Pojem osobní injurie se obyčejem rozšířil. Římský občan mohl být poškozen trojím způsobem, na těle, na svém právním postavení a na své cti. Pretor dával žalobu jen pro injurii reální. Pro druhé urážky platilo volné arbitrium. Magistrát tedy buď žalobu připouštěl nebo dopíral. Tím se v praxi vyvinul rozdíl mezi »injuria atrox« a »injuria levis«. »Injuria atrox« byla úmyslné poškození tělesné anebo týrání (pulsare, verberare). »Injuria atrox« byla obecnoprávní trestní nauce východiskem pro tělesné poškození dřívějšího práva. Přijala do ní dřívější druhy zranění (suché, hnědé, modré, otevřené, krvavé, čerstvé, hluboké rány, zlomeniny a chromoty). Injuria mohla se

státí atrox také osobou uraženého anebo místem, kde se stala. Tresty byly arbitrární.

Pozdější nauka obecného práva trestního konstruuje již samostatný delikt »poranění« (Verwundung) nebo »tělesné poškození« (Körperverletzung). V nauce bylo sporno, ke kterým soudům náležejí rány a tělesná poškození. Zákoníky, ke kterým dochází, tyto spory rozhodují.

Ferdinanda prikazuje těžké poranění soudu zemskému, poranění lehčí soudu městskému nebo vesnickému. Ferdinanda, Theresiana a zákoník z r. 1787 připojují předpisy o poranění k normám o zabití. Zákoník z r. 1796 dává již podle běžné nauky tomuto zločinu jméno »Verwundung und andere Verletzung«, zákoník z r. 1852 pak dnešní jméno »schwere körperliche Beschädigung«. Těžkým je však také poškození, které stalo se dětmi rodičům, a dále veřejným úředníkům, duchovním, svědkům nebo znalcům ve výkonu jich povolání nebo vzhledem k němu.

Samostatný delikt tvoří »Körperverletzung« v trestním zákoníku německém i uherském. Polský trestní zákoník zařazuje tělesné poškození mezi »Trestné činy proti životu a zdraví«.

f) Urážky na cti.

Obecný pojem zločinu proti cti není. V germánských právech vytýkají se jednotlivé případy, které pod takovýto pojem se dají zařaditi. Uražen mohl býti někdo skutkem nebo slovem.

Skutkem stala se urážka, byl-li kdo uhozen, poražen, s koně stržen, do vody hozen, bylo-li mu bráněno v cestě, dotknul-li se kdo jeho ženy, třeba jen její ruky. Slovem stala se urážka haněním a nadávkou.

České prameny vytýkají v přední řadě nářek cti (také poctivosti), nářek svědomí, hanění a urážku skutkem. Nářekem cti se čest někomu upírala nebo se mu vytýkal nepoctivý čin nebo nepoctivé zrození. Nářekem svědomí vinil se někdo, že falešně a křivě svědčil. Hanění se dopustil, kdo užil o svém odpůrci nenáležitých slov. Kdo je nařčen, musí se brániti jako proti obvinění v trestním procesu. Musí dokázati, že je nevinný anebo že je poctivě zrozen. Musí se z nářku vyvésti. Kdo se nevyvede, nářek na něm zůstane. Od ZZ. z r. 1530 náleželo však pohnanému, aby nářek cti provedl.

Vyskytují se také urážky vysoce postavených osob, jako krále, úředníků, kmetů a soudců a také osob mrtvých. Pražský městský soud soudí také (1550) urážku českého národa (L. S. 2129, fol. 219).

Zločinem proti cti je dále také nepravá žaloba a neřádné zátčení. Nepravá žaloba trestala se různě. Nejprůněji tím, že nepravý žalobce upadl do trestu, na který šla jeho žaloba. Vztáhl trest žalovaného na sebe. Pozdější obecnoprávní nauka zove proto tyto tresty vztažitě (poenae relativae).

V Čechách podle privilegia pražských Němců (1101) trestá se falsus accusator 300 denáry. Podle »Statuta ducis Ottonis« usvědčený sok se kamenuje. Když někdo podle brněnského práva (1243) bezdůvodně pohaní, vyhrazuje se trest knížeti. VZZ. (30) trestá pokutou toho, kdo požene ze cti a nedostaví se. Pakli by nestál, má naň sazeno býti, jakoby se právu protivil. Stejně pro žalobu z nářku cti podle ZZ. 1530 (29, 34), pro žalobu na výtržnost podle ZZ. 1549 (920) a pých (921). Pražský městský soud běře žalobce v kázeň pro zúmyslný, nepořádný nářek cti (L. S. 2129, fol. 17, r. 1545). ZZ. 1564 D. 34 stanoví: »Kdo by z neřádného zátčení obeslal a neřádu neprokázal, má tomu, od něhož je zátčen, pátý díl sumy, pro kterou byl zátčen, propadnouti, a kdyby to nebyla suma peněžitá, má dáti 10 kop grošů českých pokuty. V Polsku podle Konstituce z r. 1565 má falsus accusator poctivosti na sněmu zaplatiti 100 hřiven škody a k tomu seděti dvanáct neděl na dně věži. Podle konstituce z r. 1578 kdo přednese na sněmu věc civilní jako věc kriminální, trestá se »poena sessionis turris a 100 markami vedle škod. Podle statutu krále Jana Alberta z r. 1496 pro třetí falešnou žalobu uřízne se falešnému žalobci nos, aby se »iure nobilium« nemohl chrániti. V Uhrách podle dekretu krále Matyáše (III, 1471, art. 28, § 7) kdo obviní někoho z vraždy nespravedlivě, in emenda capitis pro indebita inquietate convincatur. Podle dekretu Karla III. (1715, čl. 7) trestá se falsus accusator arbitraria omni modo severiori poena, vel, secundum circumstantias, talionis.

Ochrana cti byla různá podle společenského postavení uraženého. Tresty byly podle toho přiměřeně odstupňovány.

Při urážce skutkem zachovala se v řádu práva zemského, jak již uvedeno, osobní msta. Trest se stupňuje podle společenského postavení osoby uražené anebo podle jmění pachatele. Schází s něho, když za políček dá uražený políčky dva, jeden v líce a jeden pěstí v nos. Když dá políček nižší vyššímu, má mu ruka utata býti. Když dá chlap vladyce nebo šlechtici, má mu i s hrdlem odsouzen býti, aby z něho činil, což mu libo. Podle brněnského práva (1243) kdo zmrská chudého, dá soudci jeden talent, zmrskanému dva talenty. Má-li pachatel 30 talentů, dá soudci 3 talenty a zmrskanému 5 talentů. Z výprasku melze žalovati, když si jej vypráskaný »sua insolventia« zasloužil. Urážky skutkem (bití holí, tahání za vlasy, poražení neb kopnutí) trestalo jihlavské právo ztrátou ruky. Trest bylo však možno 10 markami vykoupiti. V Polsku podle statutu Velkého Kazimíra byly zločinem proti cti nectné upomínky z dluhu a výtka nepoctivého zrození. Trestaly se pokutami.

Při nářku cti musela se v zemském a městském právu českém dáti náprava. Soud na ni sám uznával.

Podle ZZ. 1549 E. 27 kdo nedovedl nářek cti, měl dvě neděle ve věži seděti a měl nařčeného odprositi »pro Boha, pro matku boží, aby mu to odpustil, a že mu svou řečí křivku učinil. (ZZ. 1563, K. 19). V městském právu se náprava hned při rozsudku formulovala, na př. těmito slovy: »Pane Jane Moravo, což jsem byl svou řečí proti tobě přečinil a na tvou pověst sáhl, pravímť, žeť jsem svou řečí křivdu učinil, prosím tedy, pro pána boha, odpusť mi to (L. S. 1128, fol. 179).

U Římanů zahrnovala čest (existimatio) jednak sumu práv římského občana, jednak jeho dobrou pověst. Porušením jich spáchala se »injuria«. Při první skupině byla to jednak tělesná injurie (porušení těla, svobody) a porušení práv věcných a obligačních. Při druhé skupině bylo to ústní hlasité hanění před domem při srocení (convicium), jakékoli hanlivé jednání, zejména sepsání a veřejné přečítání nebo zpívání hanlivé písně (carmen famosum) nebo později sepsání a rozšiřování hanopisu (liber famosus). Hanopisy bývaly anonymní a bývaly zasilány úředníkům anebo i císaři. Úředníci bývali v nich obviňováni z trestných činů. V době císařské se jich nešvar mnoho rozmohl. Trestaly se smrtí.

Z římského pojmu cti mohlo v italské praxi jen to potrvati, co se tradičnímu pojmu cti blížilo. Bylo to dotknutí se osobnosti člověka buď factu, verbis nebo litteris.

Při urážce skutkem přešla mnohá urážka jako injuria atrox do tělesného poškození. Při urážce slovy činí se rozdíl mezi nadávkami a hanlivými urážkami jiného druhu. Italské statuty znají nadávek celé katalogy. Z mnohých byl strach, poněvadž se jim příkládal škodlivý účinek zaklínání a proklínání. Při urážkách písmem převzaly se od Římanů libelli famosi. Říkalo se jim »pasquilli«. Byla nedoložená tradice, že libri famosi přivěšovaly v Římě na sochu Pasquilla (asi gladiátora). Předpisy o hanopisech týkaly se také hanlivých obrazů. Z dřívějšího práva převzala se i falešná žaloba.

Nedal-li uražený sám příčinu k urážce, mohl v procesu o nářek cti nastoupiti důkaz pravdy. Provedením jeho stala se urážka bestrestnou. Mělo se za to, že přednesení její je ve veřejném zájmu, aby zločin, z něhož byl kdo nařčen, byl potrestán.

Tento pojem injurie převzala i nauka obecného práva trestního. Mohlo se z ní žalovati dvojím způsobem, trestně a civilně.

Trestní žaloba směřovala na trest (pokutu, vězení, mrskání nebo vypovězení). Civilní na odvolání (actio ad palinodiam). Žaloba tato přijata byla z německého obyčeje. Žalovaný musil žalobce odprositi a urážku odvolati (palinodiam cantare).

Nechtěl-li tak učiniti, vyřkl soudce nějaký trest arbitrární a odvolání provedl soudní sluha. Byl-li žalovaný nepřítomen, připevnil se rozsudek s odvoláním na soudě a v místě, kde urážka se stala.

Říšská snesení opětovně zakazovala tisk a prodej hanopisů (1524, 1529, 1530, 1541). CCC (CX) ukládala na hanopis trest jako na zločin v hanopise. Bylo-li však obvinění pravdivé, zmírňoval se trest podle uznání soude.

»Famosi libelli« zove české právo »zrádné cedule«, ač se tu toto jméno vztahuje také na »schedulae diffamatoriae« (VZZ. 416, ZZ. 1549, T. 34). Koldín má celou kapitolu »De famosis libellis«. Kdo by tyto cedule spisoval lepal, metal, pokoutně kladl, má jako zrádce čtvrcem býti. Kdo cedule najde a neroztrhá a jinému ukáže, má rok ve věži seděti. OZO. (T. XXXVI—XXXVIII) v německém textu již zřejmě zrádné cedule překládá »Famos-libelli« a »Schmähschriften«.

Předpisy o hanopisech přešly do Ferdinandey a Josefiny. Zovou se tam »Schandbrieffe, Schmachkarten«. Do Theresiany také převzaty urážky a utrhaní na cti. V předpisech o nich rozlišují se dvě skupiny těžších a lehčích urážek, které se od nižších stolic mají souditi. Toto rozlišení našlo svůj výraz v zákoně z r. 1787. Mezi kriminelní zločiny patří utrhaní na cti (obvinění ze zločinu nebo bezprávného jednání a falešná žaloba), naproti tomu mezi politické zločiny obvinění v hanopisech a hanlivých obrazech a rozšiřování těchto hanopisů a obrazů. Taktéž v zákoně z r. 1796 byly těžší případy utrhaní na cti zločiny kriminelními, lehčí urážky jen civilními. Přesné rozeskupení je pak již v zákoníku z r. 1803. Mezi zločiny pojato tu jen »utrhaní na cti« (§§ 188—189), a ostatní lehčí urážky nalezly místa v těžkých policejních přestupcích (§§ 234—244). Toto rozeskupení nalézá se i v zákoně z r. 1852 (§§ 209, 210, 487—499). Libelli famosi nalezly svou zmínku v zákoně z r. 1803 (§ 237) a v zákoně z r. 1852 (§ 491). Do zločinu utrhaní na cti přešla stará accusatio falsa. Actio ad palinodiam jako civilní žaloba vyskytuje se v občanském zákoníku (§ 1339).

Rozdělení na »falešné obvinění« a na »urážky« našlo svůj výraz také v trestním zákoníku německém (§§ 164—165, 185—200) a uherském (§§ 227—231, 258—277). Trestní zákoník polský dává falešné obvinění mezi »Trestné činy proti výkonu spravedlnosti« (čl. 243). O urážkách pojednává zvláště (§§ 255, 256).

§ 8. Zločiny proti majetku.

a) Krádež.

Již podle germánských práv národních je krádež tajné odnětí cizí věci z cizí držby pro své vlastnictví. V první řadě je to věc movitá (také otrok), ale může to být také věc nemovitá, když se kdo cizí držby (vlastnické, lenní, nájemní, zástavní) zmocní. Do krádeže čítá se i přivlastnění cizích věcí s věřených, kterýž případ v pozdějším právu zove se zpronevěrou.

Po celý středověk činí se podle hodnoty ukradené věci rozdíl mezi krádeží velkou a malou. Velká trestá se na hrdle (šibenici), malá na ruce (utětím ruky) nebo jiným zmrzačujícím trestem (uřezáním uší, nosu, vypícháním očí, v Uhrách na kůži a vlasech). Tyto tresty se také ukládají, když se pokuty na krádež nemohou zaplatiti. Naproti tomu i tam, kde se pro krádež ukládají tresty tělesné, lze se z nich někde pokutami vykoupiti. Zloděj, při krádeži dopadený, může se zabít.

V českých zemích byl zloděj podle hodonínské lokace (1228) zardousen, podle brněnského práva (1243) pro krádež přes 60 denárů oběšen, pro krádež menší vypálilo se mu znamení na tvář.

Na výši trestu pro krádež může mít vliv i věc sama (věci bohoslužby, pluh na poli, dobytek, obilí), místo spáchaného činu (královský palác, kostel, mlýn, kovárna), čas (noc), obecná tíseň (ohně), anebo její opakování.

Na svatokrádež bylo podle jihlavského práva kolo. Věci církevní nesměly se přijmouti ani do zástavy, ani do úschovy. Byly na to podle jejich hodnoty různé tresty, při ceně přes 10 marek ztráta hrdla. V Uhrách podle dekretu sv. Ladislava (1077/1093) platili kněží trojnásobnou hodnotu církevních věcí, které si přivlastnili.

V Čechách, Polsku a Uhrách považuje se krádež za nejhorší zločin. Odtud zde časté honění zlodějů po krajích, odtud v Uhrách upadnutí celé rodiny zloděje do trestu. Odtud v českých zemích veřejné vyhlášení domu, kde věc ukradená byla nalezena a pokutování i domu sousedního. Odtud poruka celé vesnice za pokutu pro krádež, jejíž stopa do vesnice vede. Odtud přísné tresty (oběšení a ztráta všeho jmění) na společníky, pomahače a přechovače zlodějů.

Krádež mohla být spáchána také lovením zvěře a ryb. Lo-

vení ryb se však v Čechách zpravidla jen za pých pokládá (ZZ. 1549, 921). Pod pojem krádeže spadá zabránění úroků peněžních a obilních (řád práva zemského, 61). V Čechách a v Polsku byly také pokuty na zadržování cizích lidí.

ZZ. 1549 I. 16 stanoví na to pokutu 10 kop grošů českých. V Polsku přijímání jich bez listin »zachování a odstání od Pána« dává konstituce krále Štěpána (1578) pod pokutou 14 hřiven, konstituce Zikmunda III. (1598) pod pokutou 100 hřiven.

Kradené věci nesměly se kupovati. Kdo tak učinil, byl trestán jako zloděj.

Římské právo stanovilo pojem krádeže takto: »Furtum est fraudulosa contrectatio rei, lucri faciendi causa, vel ipsius rei, vel etiam usus eius possessionisve«. Pod tento pojem spadal vedle obyčejných případů i nálezce cizí věci, zástavní věřitel, komodatář, depositář (caupones stabularii, nautae a jejich lidé), ba i docela příjemce indebita. Předmětem krádeže byla věc movitá, která bez vědomí vlastníka (invito domino) byla odnesena.

Furtum dělilo se na manifestum et non manifestum. F. m. tu bylo, když byl zloděj při krádeži nebo při odnášení kradené věci chycen nebo na útěku spatřen. Fur manifestus mohl být zabít, byl-li v noci na samém místě dopaden, ve dne, bránil-li se zbraní. Jinak měl být zmrskán a poškozeneému v porobu přičten. Otrok měl být zmrskán a svržen z tarpejské skály. Na furtum non manifestum byla actio furti in duplum. Justinian odstranil trest smrti a trest tělesný a uložil na furtum manifestum actio furti in quadruplum. Actio furti byla spojena s infamií. Nedávala se při krádeži mezi manžely, kde stála nedifamující actio rerum amotarum.

Nauka obecného práva trestního tyto předpisy převzala, zejména také civilní žalobu pro krádež. Při trestních žalobách ukládala se pokuta, trest tělesný, vyhnanství, práce v dolech neb vězení, někdy i trest zmrzačující, podle místního zvyku. Nauka odvolávala se tu na zemský mír císaře Friedricha I. z r. 1156, podle kterého se činil rozdíl mezi furtum magnum (pět a více solidů) a (furtum parvum). Místo solidů počítaly se později uherské dukáty, ale podle zemí uváděly se i mince jiné. Furtum magnum mělo být trestáno oběšením. Tento trest později zobecněl. Jen ženy byly zašívány do koženého vaku a házeny do vody.

Nauka obecného práva trestního rozlišila pak ještě krádež na prostou (simplex) a kvalifikovanou (qualificatum). Krádež prostá byla f. mani-

festum a non manifestum, magnum a parvum, pimum et iterativum. Kvalifikovaná krádež byla 1. když dveře nebo schránka se vypáčila, 2. když s nebezpečím nebo pomocí žebříku vrata se přelezla, 3. když ozbrojeně se smrtící zbraní vešlo se do cizího domu za účelem krádeže a něco odneslo.

Také se činil rozdíl mezi f. domesticum a extraneum. Domesticum se zase dělilo na proprium a improprium. Prvního dopouštěla se služebná osoba, druhého osoba z rodiny poškozeného. Další rozdíl byl sacrilegium proprium a improprium. První se týkalo věcí svatých ze svatého nebo profánního místa, druhé věci profánních, ukradených na svatém místě.

V pojem krádeže i v obecném trestním právu pojímala se honba v zeměpanských a vrchnostenských honitbách a neoprávněný rybolov v řekách a rybnících. Tresty byly odstupňovány podle zeměpanské nebo vrchnostenské honitby, podle vysoké nebo drobné zvěře nebo podle hodnoty zvěře (oběšení, mrskání nebo pokuty). Při rybolovu stupňoval se trest při opětovném činu až na trvalé vězení nebo nucenou práci v dolech nebo na galejích.

V pojem krádeže bral se i zatajený nález a krádež věcí svěřených.

Již Bartolus znal účinnou lítost při krádeži (ex poenitentia purgatur vitium rei), když zloděj vrátí věc poškozenému. Zloděj zprošťoval se tu hrdelního trestu, nikoli však byli zločín spáchán »cum effractione violenta et seditiosa«. Když zloděj vrátí věc, dříve než byl obviněn, vyměřoval se trest arbitrární.

Krádež podle nauky obecného práva trestního vniká také do pramenů českých. V »Schöffenchu« činí se rozdíl mezi furtum manifestum a f. occultum (301). Také Koldín zná krádež zjevnou a tajnou (P. 1). Koldín cituje také císaře Friedricha Barbarossa, který na zloděje trest šibenice stanovil, ale soudové tuto pokutu umenšují. Koldín přibírá do krádeže také odcizení štěpů, reflinků a fazárů na vinohradech, zahradách a štěpnicích (O XIX). Kdo by zloděje tu zabil, propadá jen pokutě dvou haléřů, které klade na jeho mrtvolu. Bylo zvykem, že jiní zloděje z trestu vyprošovali. Pak byl z města vypovězen. Z milosti mu také zmírňován trest šibenice na trest mečem.

Jak Ferdinandea, tak Josefina a Theresiana berou pojem krádeže z obecné nauky trestního práva. Kvalifikovaná krádež dává se do přítěžujících okolností. Hranice velké a malé krádeže je ve Ferdinandee a Theresiané stanovena 25 zl. Theresiana počítá do kvalifikované krádeže i krádež při ohni, ztroskotání lodi nebo jiné obecné nouzi. Trest v nejhorších případech je oběšení, u ženy meč. Krádež mezi příbuznými a krádež svěřené věci trestá se arbitrárně. Jako zvláštní zločin vytýká se krádež kostelní (Kirchendiebstahl).

Obecnoprávní pojem krádeže zůstal i v dalších trestních zákonících rakouských z r. 1787, 1796, 1803 a 1852 se všemi svými kvalifikacemi a ně-

kterými jejich doplňky. Trestní zákoník z r. 1787 pojímá menší krádež do 25 zl., krádež osob služebných, krádež dříví, plodů zemědělských, ovoce a zvěře jako zločin politický. Podle podnětu zákona z r. 1796 rozděluje trestní zákony z r. 1803 a 1852 kvalifikaci krádeže jednak podle hodnoty věci, nebezpečné povahy skutku, vlastnosti věci kradené a vlastnosti pachatele. Při hodnotě věci zůstalo se při hranici 25 zl., která však při některé kvalifikované krádeži snížena na 5 zl. Částky tyto byly však později zvýšeny, první na 2000 K, druhá na 500 K (zák. z 9. dubna 1910, č. 79 ř. z. a novela č. 31/1929).

Mírné posuzování krádeže mezi příbuznými zůstalo jak v zákoně z r. 1796, tak 1803 a 1852, zákon z r. 1803 a 1852 vytvořily však pro krádež věcí svěřených (v zákoně z r. 1786 místo »Diebstahl« již slovo »Entwendung«) zvláštní nový delikt »zpronevěry«. Zákon z r. 1796 (§ 177), 1803 (§ 107) a 1852 (§§ 187, 188) zavedly pro zánik trestnosti krádeže a zpronevěry účinnou lítost, když se škoda nahradí, dříve než se příslušný úřad o spáchaném činu doví.

Obecnoprávní pojem krádeže jednak přijaly, jednak kvalifikaci jeho ještě rozšířily trestní zákoník německý (§§ 242—248) a uherský (§§ 333—343). Polský trestní zákoník převzal některou obecnoprávní kvalifikaci pro zvýšení trestu (čl. 258), ale nepřijal název krádeže, nýbrž zařadil ji vedle jiných trestných činů do rubriky »Trestné činy proti majetku«.

b) Loupež.

Loupež liší se od krádeže veřejností. Násilnost není jejím nutným znakem. Kvalifikuje ji pouze pro vyšší trest. Předmětem loupeže může býti i věc nemovitá (Landraub) a také věc vlastní, které se vlastník zmocní mimo právo a řád. Loupež, která není násilná, trestá se v mnohých právech mírněji než krádež. Nejobyklejší je loupež na cestách (Strassenraub). Vyskytuje se v celé střední Evropě. Proto v Čechách a Uhrách se nařizovalo, aby lesy kolem silnic byly vymítěny, poněvadž se v nich lupiči zdržují. Na cestách přepadávali se kupci a poutníci. Smutně tu prosluly některé hrady loupeživých rytířů, z kterých se cestující přepadali, a proto ozbrojený průvod musel je provázeti.

V Uhrách stanovil ještě Ferdinand I. (dekret XII, 1548) trest na ty, kdo ze svých hradů lupiče vysílají a pak se s nimi o kořist dělí. Stejně jako zloději honili se po krajích lupiči. Kdo na veřejný pokřik lupiče nehonil, trestal se jako lupič. V Polsku počítalo se lupičství jako lotrowstwo« mezi veřejné delikty. Kdo lupiče dopadl, musel jej zajmouti. Kdo jej propustil, musel v Uhrách (Dekret Ludvíka I., VI, čl. 7) zaplatiti jeho odklad (homagium malefactoris). Jako lupič trestal se i jeho přechováváč.

Za lupiče, když jeho stopa vedla v Čechách do vesnice, musela celá vesnice zaplatiti pokutu (nárok = nařčení).

Na násilnou loupež byla smrt, narážení na kůl, lámání kolem, při vyloupení kostelů oheň.

Do těžkých případů loupeže počítalo se oloupení pohřbené mrtvoly (Leichenraub). K loupeži se řadí výboj, který kdo násilnou ozbrojenou rukou na statku nebo v domě provádí, pleny, násilné osazování hradů, měst, vesnic a dvorů, zajištění cizích věcí (lapkování) a také vymáhání výplaty za lidi zajaté (šacování, 1549, T 39).

Římské právo pojem loupeže neznalo. I násilné odnětí věci (violenta contrectatio) řadilo se pod furtum. Za občanských válek byla však poskytnuta actio vi bonorum raptorum na čtyřnásobný obnos hodnoty uloupené věci. Předpokládalo se při tom průvod více ozbrojených lidí. Pak se ale i množství lidí, i zbraň pustila a jako »rapina« pokládalo se protiprávné násilné odnětí cizí movité věci za účelem jejího přivlastnění. Pojem rozšířen byl na loupění při ohni, zemětřesení a ztroskotání lodí. Za císařství byly jednotlivé případy loupeže pokládány za »crimina extraordinaria«. Obzvláště přísně trestány byly loupežná vražda a loupeže na cestách.

Italská teorie posuzovala jednoduchou loupež podle »crimen vis«. Lupiče ze zvyku a lupiče na cestách trestala však oběšením.

Nauka obecného práva trestního stanovila pojem loupeže jako »violenta rei alienae mobilis ablatio lucri faciendi causa, dolo malo facta«. Žádala tedy při ní 1. odnětí věci movité, 2. násilí učiněné nějaké osobě, 3. odnětí za účelem zisku.

Z rakouských zákonků Ferdinandea, Josefina, Theresiana a zákoník z r. 1787 znají jen »Strassenraub«, který se páše »auf freien Gassen und Strassen«. Ferdinandea a Theresiana nařizují ještě příslušným úřadům, aby po takových lupičích pátraly a honění (Streiffen) jich prováděly. Trestní zákoník z r. 1796 stanoví již obecný pojem loupeže, které se může dopustiti kdokoli, napadnuv někoho, buď skutkem nebo výhrůžkou, třeba by jeho násilnost neměla žádného výsledku. Jeho skutková podstata přešla i do trestních zákonků z r. 1803 a 1852.

Loupež v běžném smyslu přijal také trestní zákoník německý, připojiv k ní zvláštní kvalifikaci a stanoviv jako požadavek, že se lupič věci skutečně zmocní (§§ 249—252). Tento německý pojem loupeže přešel také do trestního zákona uherského (§ 344). Tento zákoník pokládá však za lupiče i zloděje, který dopaden při činu, násilí nebo výhrůžky se dopustí, aby krádež provedl anebo kradenou věc si udržel. Polský trestní zákoník nezná

pojmenování loupeže. Podobný zločin zařadil jako krádež v rubriku »Trestné činy proti majetku« (čl. 259).

c) Žhářství.

Zvláštní ráz žhářství jako při vraždě a krádeži je jeho tajnost. Provádí se v noci, podle »Lex Baiuvariorum« »more furtivo«. Je v něm zvláštní vůle všechno spáliti, i osoby (Mordbrand). Palič, při činu dopadený, hází se do ohně. Usvědčen mimo čin, ztrácí mír, stává se »friedlos«. Když se později platí pokuta, je značná (Lex salica: 2500 denárů). Mimo to za uhořelého člověka musí se zaplatiti jeho odklad, někdy trojnásobný, jako při vraždě. Na žhářství ve dne hledí se jako na poškození věci.

V Německu trestalo se žhářství na severu kolem, na jihu ohněm. Později byl trest meče. Každé žhářství označuje se později »Mordbrand«, a každý palič je »Mordbrenner«.

V českých zemích podle jihlavského práva trestalo se žhářství ohněm. VZZ. zahrnuje žhářství v souborný pojem moci (violentia). Prováděli je zejména odpovědníci. Odpovědník hrozil v Polsku, že se bude mstít ohněm i mečem. Žhářství soudí se vždy podle polského práva, i když se děje v městech, a trestá se morte crudeli et turpissima, ale hrdlo vyplácí se 20 markami.

Úmyslem žháře je škoda, kterou někomu chce způsobiti.

V Uhrách podle dekretu sv. Štěpána musil ten, kdo dům spálil, jej znovu zřídit, co shořelo ze svršků zaplatiti a mimo to odvésti pokutu 16 juvenců. Podle dekretu Matyáše Korvína (1462, čl. 2) počítalo se žhářství do zločinu »nota infidelitatis«.

V římském právu se původně žhářství jako zločin nevyskytovalo. Znalo se pouze jako prostředek k jinému zločinu, na př. vraždě (Lex Cornelia de sicariis) anebo k účelům jiným, na př. při sročení lidí ku provedení násilí, a pak bylo trestáno jako vis (Lex Pompeja et Julia de vi). Ale nebezpečnost ohně vedla i tu v době císařské k pojmu žhářství (incendium). Činil se pak rozdíl mezi dolosním, kulposním a náhodným žhářstvím (incendium dolosum, culposum et fortuitum). Dolosní žhářství trestalo se smrtí a sice upálením nebo předhozením divoké zvěři. Toliko pro »honestiores« byl trest meče a pro ještě vznešenější deportace. Mohl-li se oheň při dostatečné pozornosti zameziti, musil vinník škodu nahraditi. Nemohl-li, byl mu ukládán arbitrární trest tělesný. Náhoda osvobozovala i od nároku soukromoprávního.

Obecnoprávní nauka činila rozdíl mezi *incendium simplex* (Brand) a *qualificatum* (Mordbrand) vzhledem k menším trestům, ale později platilo obecné pravidlo pro každého žháře: *Incendiarium igne cremandi sunt*. Zločin byl spáchán, jakmile oheň byl založen, třeba by nevyšel, a mohl být spáchán i na věci vlastní, poněvadž mohl se oheň u sousedů zamýšleti. Mohl být spáchán na budovách nebo zásobách obilí, dříví a podobných věcech. Při žhářství hledělo se k nebezpečnosti pro celou obec a také pro život lidský. Obecnoprávní nauka podrobovala trestu i ohně, vzniklé z nedbalosti. Trestaly se arbitrárně, pokutou nebo vězením.

Koldín podle římského práva zná žhářství dolosní, kulposní a náhodné (O. XIV—VXX). Palič trestá se ohněm. Jako palič se také trestá, kdo ohněm vyhrožuje a u koho nalezne se věc, která se při ohni klade. Podle spravedlivého uvážení se trestá, kdo při ohni hasití nechce.

Podle Ferdinandey, Josefíny a Theresiany dopouští se někdo žhářství založením ohně, podle pozdějších zákoníků z r. 1787, 1796, 1803 a 1852 jakýmkoli podniknutím, z kterého má vzejít požár na cizím vlastnictví, podle zákonů z r. 1803 a 1852 také na svém vlastnictví za účelem ohně na vlastnictví cizím. Zapálení vlastní věci za účelem poškození osob jiných nebo přivedení někoho jiného do podezření, prohlásily zákoníky z r. 1786, 1803 a 1852 za podvod.

Ferdinanda, Josefína a Theresiana ukládaly na žhářství trest ohně, s předchozím mučením při okolnostech přitěžujících (zahynutí lidí, několikaleté založení a p.). Trestní zákoník z r. 1787 připojil ještě některé jiné případy, na př. byl-li ohněm lidský život v nebezpečí. Kulposní požár trestal se mírněji, podle Ferdinandey a Theresiany arbitrárně, podle Josefíny jen stěti a teprve po stěti spálením těla, podle zákona z r. 1787 vězením anebo mrskáním.

Účinná lítost nezbavovala trestu, teprve podle trestního zákoníka z roku 1852 (§ 168).

Německý trestní zákoník dělí žhářství podle předmětu a nebezpečnosti pro život lidský. Požár na zařízení, které neslouží k lidskému obývání a na zásobách trestá se mírněji (§ 360 a násl.). Trestní zákoník uherský připojil k tomu kvalifikaci opětovného žhářství a žhářství provedené rotou za účelem lupu a plení (§ 424). Polský trestní zákoník zařadil žhářství mezi »Obecně nebezpečné trestné činy« (čl. 215).

d) Podvod.

Podle dlužního práva měl každý svému slibu poctivě (*Treu und Glaube*) vyhovět. Kdo nevyhověl, musel pro neplnění dát náhradu, vyrovnati škodu. Některé případy této povinnosti vzaly však na sebe ráz trestního činu pro hanlivé chování toho, kdo

byl povinen k náhradě. Bylo to falšování mincí, měř, vah, zboží a listů, změna hranic, braní vysokého úroku a falešná hra. Z případů těchto jako obzvláště přísně trestaná odděluje se skupina, kde jako při falešné minci, falešných měřích, vahách, falešném zboží a falešných listech je dotčena veřejná víra. V CCC. trestá se falšování mince ohněm, falšování listů na těle a životě, falšování měř, vah a zboží zmrzačením nebo vypovězením.

Případy podvodu vyskytují se zejména při koupi, na př. prodej cizí věci, prodej špatnější věci, než byla smluvena, prodej věci jednou již prodané, prodej věci zastavené, zamlčení zástavy a opětovné zastavení. Sem patří i podvod žebračka, který nějakou nemoc předstírá a pak utopením se trestá.

V římském právu »*Lex Cornelia de falsis*« (D. 48, 10) zahrnovala ve »*falsum*« různorodé delikty: 1. podvod při testamentu, 2. padělání mince, 3. křivé svědectví, 4. přijetí cizího jména, 5. podvržení dítěte. Z nich padělání mince přešlo později do zločinu proti majestátu. Při »*falsum*« byla skutečná okolnost falšována, měněna. Vedle toho vznikl prakticky jiný delikt, zvaný »*stellionatus*« (*stellio* = ještěrka), kde se skutečnost jenom předstírala.

Italská praxe pocítila potřebu jednotného pojmu lidských podskoků na škodu jiných. Měla též za to, že případy *falsa* podle *Lex Cornelia* jsou jen výžehy jednoho ohniska. Rozšiřovala proto pojem jeho i na jiné případy listivého jednání na škodu jiných. Tak došlo ke dvojím skupinám *falsa*, jednom, které zákon vytýkal, a druhým, o nichž se nezmiňoval. Tuto druhou skupinu řadila italská teorie pod pojem *stellionatus*.

Nauka obecného práva trestního tento pojem *falsa* převzala a činila pak rozdíl mezi *falsum nominatum* (podle zákona *Corneliova*) a *falsum inominatum* (*stellionatus*). Říkalo se, že je nekonečný počet případů, jak se *falsum* páše. Nelze jim všem dát zvláštní jméno. Dají se však všeobecně označiti jako »*falsum*« nebo »*stellionatus*«.

Pojem římského *falsa* přešel do ZZ. 1549 (R. 8 listiny, J. 8 falešní svědci, V. 19 falešná mince) a do ZZ. 1564: Kdo se dopouští falše, jsou falešníci. Koldín přijímá *Crimen falsi*, i *stellionatus* (O. V, VI). *Crimen falsi* je faleš všeliká, když pravda listně a podvodně v lež se promění. Do tohoto zločinu zařazuje se u Koldína i lichva (O. VII). Traktáty uherského práva zaváděly také pojem *falsa* a *stellionatus* do praxe, zahrnující do *falsa* také *falsos delatores*.

Z právníků obecnoprávních pouštěl však Carpuzow všeliký vztah k zákonu Corneliovu a zahrnoval pod falsum každou dolosní změnu pravdy na škodu jiného. Tak došlo se k těmto náležitostem falsa: 1. dolus, 2. veritatis mutatio, 3. damnum alicui illatum. Falsum je tu však již tehdy, když i ke škodě nedojde.

Falsum mohlo se státi persona, verbis, scripto, abusu. Persona: podstrčení dítěte při porodu, záměna vlastního jména, přijetí cizího jména, předstírání věřitele při konkursu, vydávání se za šlechtice nebo doktora, opětovný křest dítěte za účelem kmotrovského daru (Patengeld). Verbis: falešné svědectví, falešné zastupování, přijetí peněz za svědectví, podplacení soudce. Scriptis: zhotovením falešných listin, změnou listin pravých, přivěšením falešných pečeti, nepravým podpisem, falešnými žebračími listinami osob, předstírajících vyhoření. Abusu: falešnými mírami, váhami, falšováním v obchodě, falšováním aromatických tekutin, prodejem jiných věcí místo žádaných, falešnými značkami u sukna, prodejem nepravých tekutin, falešnou hrou.

Obecnoprávní nauce trestního práva podlely rakouské zákony Ferdinanda, Josefina a Theresiana.

Ferdinanda má předpisy o falsu (falšování mince, vah, měr, listin a pečeti) a o stellionatu, které označuje jako »Betrug«. Špatnosti lidského jednání prý se tak šíří, že se jim ani zvláštní jméno dáti nemůže. Josefina odkazuje na CCC. a česká městská práva při trestech na »Falschheiten«. Theresiana vypočítává (čl. 72) případy falsa a stellionatu. Prvé označuje jako »Falsch«, druhé jako »Betrug«. Případy tohoto druhu vytýká příkladem. Patří sem vedle jiných: nastrčení osoby při smlouvě nebo rukojemství, falešná hra, opětovné křtění dětí za účelem zisku, přidávání si jména, hodnosti a titulu za tímto účelem, předstírání ohně při žebrotě, otevírání cizích dopisů a listin a jich odcizení, zasnuby s více osobami, zlomyslné dělání dluhů, přivodění hospodářského úpadku atd.

V druhé polovici 18. stol. označují se v nauce případy falsa pod souborným názvem »Verfälschungen und Betrügereien«. Jako zvláštní zločin vytýká se křivá přísaha (falsum qualificatum).

Také v rakouských zákonících z r. 1787, 1796, 1803 a 1852 lze sledovati obecnoprávní falsum a stellionatus.

Trestní zákoník z r. 1787 označuje zločin podvodu jako »Trug« (falsum, stellionatus). Od zákona z r. 1796 počínajíc rozdělil se podvod na dvě skupiny a sice podvod jako zločin z povahy samého činu a dále podle výše škody, která byla nebo měla být způsobena. První skupina byly případy falsa: křivé svědectví a křivá přísaha, předstírání úředního charakteru nebo zmocnění falešné míry a váhy, falšování veřejných listin a úředních

značek, změny hranic, poškození věřitelů, podvodný úpadek. Druhá skupina byly případy stellionatu: všechny možné jiné podvody, které, jak se to v nauce stále opakovalo, nedají se pro svou rozmanitost v zákoně vypočísti. Trestní zákon uváděl je pouze příkladem. Mezi ně zařadeno bylo i zatajení nalezené věci a falešná hra.

Německý trestní zákoník učinil z podvodu všeobecný pojem (§ 263), vzav do něho pojem falsa (immutatio veritatis) a stellionatu (impostura) a z ostatních případů učinil zločiny samostatné. Uherský trestní zákoník vytvořil také všeobecný pojem (§ 379), ale vyšel tu ze stellionatu (listivé předstírání), přijav z falsa předstírání veřejného úřadu nebo pověření. Polský trestní zákoník zařadil v čl. 264 podvod do skupiny trestních činů proti jmění a rozšířil jej některými skutkovými podstatami. Některé případy zařadil pak na jiných místech.

e) Dardanariat.

Kdo v Římě nějaké zboží, obzvláště obilí umělými prostředky zdražovali nebo jeho nedostatek přivozovali, dopouštěli se dardanariatu.

Slovo toto tradičně spojuje se s kouzelníkem Dardanem, který svými čarami lidem obilí ujímal a u sebe shromažďoval.

Dardanariat páchal se tím způsobem, že se za úrodných let zásoby obilí hromadily, aby se na neúrodná léta s nimi čekalo. Dopouštěli se ho však také ti, kdo přívaz obilí mařili nebo při jeho prodeji falešných měr a vah užívali a tím je zdražovali. Tresty byly různé. Obchodníkům zapovídal se obchod. Také se vypovídali. Humiliores odsuzovali se ad opus publicum. Také se sahalo ku trestům arbitrárním.

Nauka obecného práva trestního převzala tento zločin do svého systému crimen dardanariat us nebo fraudataeannonae. Proti takovému zdražování čelily i městské předpisy, zapovídající skupování věcí, které na trh se přivážely.

Na tyto zločiny vztahovaly se záповědi říšských policejních řádů (1548, 1577) proti společnostem kupeckým, které zboží, zejména víno a obilí skupovaly a cenu jeho podle své vůle a libosti stanovily, s kupci a prodavači smlouvy uzavíraly, aby nikomu jinému zboží neprodávali anebo jen za cenu jim určenou. Policejní řády zapovídaly při tom také prodávání vína na keřích a plodů na poli, půjčování peněz na ně, pokud se to děje na škodu chudých lidí, peněz potřebných.

DÍL TŘETÍ.

Tresty.

§ 9. Tresty práva lidového.

Společná půda, společný kult, zvyk, mrav a mír pojily pradávny rod. V odpor s rodem se dostal, kdo proti tomu všemu nějak jednal. Vyšel svým činem z rodu. Přestal býti v jeho ochraně. Byl od té chvíle bez míru (friedlos). Musil blouditi mimo rod a žíti v lese jako vlk.

S pokrokem vývoje z rodu vyrůstá kmen a z kmene národ. Osoba, která proti nim se prohřeší, vymítá se z kmene nebo národa. Ale i tato mírová výlukka podléhá změně. Později nenastupuje již sama sebou, spáchaným činem, nýbrž v slovu je se rozsudkem. Stává se klatbou (bannitio, Acht) a zeslabuje se někde ve vypovězení, buď trvalé nebo dočasné.

S mírovou výlukou setkáváme se u kmenů germánských, slovanských, a také u Maďarů. Také v právu městském.

Kdo podle brněnského práva (1243) třikrát jsa volán, k soudu se nedostaví, prohlásí se za psance. Jedna třetina jeho jmění připadne soudu, jedna třetina žalobci a jedna třetina manželce a dětem. Není-li jich, kostelům, chudým a na opravu cest. Kdo zůstane psancem po rok a den, bude zbaven ochrany a pomoci všech lidí.

Dosáhne-li psanec podle jihlavského práva (cca 1249) do roka a dne milosti svých nepřátel, může se vrátiti, daje pokutou kmetům jednu hřivnu stříbra a soudci půl hřivny. Prohlášení za psance na některém místě vztahuje se na všechna místa a země království. Nikdo z obyvatelů nesmí psance držeti anebo chrániti. Podle Schöffenbuchu je proscriptio buď následek soudní neposlušnosti anebo následek trestu. Psanec nesmí býti však zabít, nýbrž jen zadržen. Zabítí bylo by »violatio pacis«. Koldín zná psance odsouzeného a nevyvedeného. Nevyvedený je ten, bylo-li na něho co na útrpném právu vyznáno, a on se z toho nevyvedl.

Podle řádu práva zemského prohlašuje se psanec za zatracence proti králi a zemi. Proti němu má pomsta jíti s pomocí vši obce, a jeho dědiny mají býti přisouzeny poškozenému, aby jich užíval, dokud se mu dosti nedostane. Kdyby ten ztracenec bez vůle královny chován byl na hradě králově nebo v jeho městě, má všechna obec toho hradu nebo toho města

dobývati, a když dobude, pomstu učiniti, dědiny mají ale ke království zůstatí. Podle dřívějšího obyčeje, když by král jej dále choval, všichni zemané nemají mu služby ani žádného řádu činiti (39—42). Kdo byl podle snesení sněmu z roku 1356 uznán vinným zločinem vraždy, krádeže a loupeže, jest »perpetuo infamis, careatque omni iure et ad nullos actus legitimos vel honorificos admittatur, tam in iudiciis, vel extra. Zůstane infamis, když z milosti královny neutrpí trest smrti, ale musí poškozenému škodu nahraditi iuxta suae possibilitatis facultates.

Podle ZZ je psancem, kdo k soudu se nedostaví, kdo slouží proti koruně a službu neopustí, kdo psance přijme, kdo cizozemcům zboží prodá, zastaví nebo s nimi je smění nebo kdo proti zvolenému králi nějaké zbourání nebo nějakou výtržnost zosnuje. Psanec ztrácel všechny dědiny a díly v nedíle. Nesmělo se mu v desky klásti a púhony vydávati, tajné smlouvy, které by uzavřel, byly neplatné. Na něho bylo možno mocí sahati a dluhu na něm dobývati. Měl býti od všech lidí vyobcován, aby se ho varovali a mezi sebou místa mu nedávali. Na něho bylo možno právem útrpným se ptáti (VZZ 409, 412, 413, ZZ 1530 172, ZZ 1549 T 24, U 26, ZZ 1564 K 46).

V Polsku je mírovou výlukou infamia, nastupující buď ipso facto jako následek trestu, na který je trest smrti, anebo při prchnutí a dále výrokem soudním. Byla s ní spojena ztráta cti, právní ochrany, práva pobytu ve státě a právní způsobilosti. Osoba v infamii může býti zabita. Každý, kdo ji uvidí, má jí škoditi. Všechn majetek, který se u ní najde, může se jí pobrati. V pozdější době rozdrobila se infamie na jiné tresty. Její časté ukládání připravilo ji také o její bývalý význam.

V Uhrách zničila se mírovou výlukou právní osobnost člověka. Byl to následek zločinu proti státnímu celku, proti králi, proti vojenské povinnosti, ale také následek zbabělosti na válečné výpravě. Kdo byl z míru vyhoštěn, ztrácel ženu i děti a celý život měl žebrotou choditi od stanu ke stanu. V pozdější době zeslabila se výlukka v trest otroctví, v prodej člověka a ve vyhnanství. Kdo psance přijme nebo mu nějak pomůže, upadne do jeho trestu.

V dávné době přicházely však rody v různé hospodářské nebo jiné styky. Mrav a mír je určoval a klidný jich běh řídil. Vybočení z tohoto běhu způsobilo neklid. Jeden rod sáhl proti druhému ku represáliím a, šlo-li o nějaký útok, k novému útoku. Bezpráví se mstilo. Povstával boj. Ale život žádal klidu, boj umdlával a způsobené bezpráví se smiřovalo. Hradila se utrpená škoda. Strany se smlouvaly a ve smlouvě výši její určovaly. Když se společnost soustřeďovala, rod rostl v kmen a kmen v národ, zvykem anebo národní normou stanovila se sazba pro odškodněnou (compositio). U Franků byla základní jednotkou pro ni hodnota člověka (Wergeld). Z něho se vycházelo k vyšší hodnotě (šlechtice, ženy rodičky) nebo ku nižší (osoby nesvobodné, polosvobodné, dítěte nezrozeného nebo nekřtěného),

takže stoupá nebo klesá. Při menším bezpráví ku jejímu zlomku. Odklad platil se zprvu v dobytku, pak v solidech a později v denárech. U Franků činil 200 solidů, u jiných germánských národů 160 solidů.

Nevycházelo-li se z odkladu, bylo základní sazbou 10 nebo 12 solidů. Pokuty tyto podléhají časovým změnám. Zvyšovaly se, když se měna znehodnotila anebo když se větší náhradou msta spíše odstraňovala. Pro různé druhy deliktů byly také jiné sazby.

Pokuta byla náhrada poškozenému nebo jeho dědicům. Ale zločinem byl porušen mír. I toto porušení musilo se usmířiti a smírem mír obnoviti. Veřejné moci musil se zaplatiti smírčí peníz (fredus) jako část pokuty nebo jako zvláštní peníz vedle pokuty.

K soustavě pokut na usmíření msty dospělo se v celé střední Evropě. Za zabitého platí se v Čechách hlava, když stopa vraha do ní vede. Z vraždy žaluje se na trest a na hlavní peníze pro poškozené.

Dům, v kterém byla nalezena krádež, musí s domem sousedním zaplatiti 300 denárů pokuty.

Vedle náhrady poškozenému platil se určitý peníz v talentech nebo denárech soudní moci, knížeti, králi, imunitnímu pánovi anebo městskému soudci, případně i kmetům.

V českých zemích v 10. stol. při zřizování církevních imunit všechen užitek, který se podle práva měl platiti veřejné moci vedle náhrady poškozenému, připadal imunitním pánům (R. B. 89, 115, 131, 160, 288, 597, 1161).

V českém zemském právu vytlačuje pokutu trest veřejný. Pokud jde však o zločin proti králi, bývá s ním spojena ztráta majetku ve prospěch královské komory.

ZZ z r. 1530 si stěžuje, že pokuty tyto mívají, poněvadž se nevymáhají a výtržnosti se beztrestně opakují. Povoluje proto výprosy na tyto pokuty, aby si je, komu král je udělí, sám mohl vymáhati. (170). Podle OZZ vymáhá však již tuto pokutu královský prokurátor.

V českém městském právu převládá z počátku systém pokut. Teprve nelze-li pokutu zaplatiti, nastupuje na místo ní trest tělesný. Ale vedle tohoto trestu zůstává pro poškozeného i náhrada peněžitá.

V 16. stol. nalézá na př. městský soud pražský, že pachatel má se o rány anebo docela o mord do 14 dnů smluviti anebo, jak již uvedeno,

stanoví tuto náhradu v obnoveném sporu sám, když ke smlouvě nedošlo. Koldín také ještě uvádí řadu pokut od 5 až do 300 kop, které se při menším provinění platí.

Také v Polsku platila obecná poruka, že celá obec ručila za hlavu člověka, když jeho tělo bylo v její oblasti nalezeno. Jako v Čechách, i v Polsku připadala tato pokuta pánovi vesnice nebo pánu imunitnímu. Byly zde dva druhy deliktů, veřejné (lotrovstvo, zrada, crimen laesae Majestatis) a soukromé. Při veřejných byl trest veřejný. Při soukromých bylo třeba zaplatiti poškozenému nebo jeho pozůstalým peněžitou pokutu. Vedle ní platil se však také jistý peníz knížeti a soudu. Za zabitého platila se poškozenému *g ł o w c y z n a*.

Pokuty platily se ve hřivnách stříbra. Zvaly se proto také hřivnami. Měly však také jméno podle částky, která se platila, na př. 300, 70, 50, 30, 15, 12, 6 hřiven. Pokuty byly dosti značné. Pokuta 70 hřiven rovnala se již konfiskaci majetku.

Za zabitého šlechtice platilo se 60 hřiven, za pološlechtice 30 hřiven, za kmeta 15 hřiven. Když hodnota peněz klesla, zvýšila se *g ł o w c y z n a* v 15. stol. na 120 hřiven, v 16. stol. na 240 hřiven, při zabití ručnicí na 480 hřiven. Platy ve prospěch veřejné moci se arbitrárně snižovaly, později snižoval je i obyčej, takže časem vůbec zanikly.

V 17. a 18. stol. se pokuty obzvláště zvyšují, stoupajíce až na 2000 zl. Zaplacení jich vymáhá se vězením.

I v Uhrách byly pokuty peněžité východiskem od soukromé msty. Soudce byl prostředníkem mezi stranami. Umlouval je, aby se s odškodněnou (*compositio*) spokojily. Z toho, co mu strany za to daly, připadala jedna třetina jemu a dvě třetiny králi. Z těchto smluvených pokut byly později pevné pokuty, stanovené královskými dekrety, ale strany přes to umlouvaly mezi sebou i jinou náhradu. Odklad (*homagium* neboli *compositio homicidii*) odstupňoval se podle svobody.

Za svobodného platily se 110 pensae (*pensae auri*). Z toho obdržel král 50, soudce 10 a příbuzní zabitého 50 pensae. Nebylo-li dostatek jmění, aby se odklad zaplatil, prodal se pachatel. Jiné pokuty stanoví se podle těžkosti případu. Způsobená škoda se podle toho zdvojnásobí až zdesateronásobí. Mimo to přidává se ještě nějaká věc (na př. vůl).

Vedle peněžitých pokut byly i majetkové pokuty, ku př. ztráta statku nebo věcí movitých, zejména těch, kterých se při trestním činu použilo.

Při zapovězeném vývozu zlata, potravin, koní a pod. věcí do ciziny

propadaly tyto věci i s povozem, na kterém se vezly. Pracovalo-li se v den sváteční, propadal dobytek i nářadí, s kterými se pracovalo.

Když do tohoto systému pokut vnikal ve francké době trest tělesný, mohl se přece ještě penězi vykoupiti. Soudce v rozsudku to již povoloval (manum perdat aut redimat). To platilo i v městském právu českém a v Uhrách. Systém pokut ve francké době tolik převládal, že se výrazu obvyklého při pokutách také při trestech na životě a tělesných trestech užívalo (de vita componere, de dorso componere).

Ač velice zřídka vyskytoval se již v národních právech germánských při obzvláště těžkých zločinech trest smrti. Vzhledem ku povaze zločinu byl buď veřejný nebo soukromý, kde se rodu, při cizoložství manželovi nebo pánovi otroka ponechával výkon trestu. Způsoby trestu smrti byly různé: kamenování, upálení, oběšení, stětí, udušení v bahně, utopení, lámání kolem, čtvrcení, vláčení ku smrti, rozsekání. Tělo zločincovo neměla míti ani po smrti míru. Byl mu odepřen čestný pohřeb. Klatební formule odevzdávala tělo popraveného zvířatům v lese, ptákům v povětří a rybám ve vodě.

Trest smrti nabývá čím dále většího rozšíření, v právech národních zejména proti Sasům, později hlavně pak v právu městském. K dřívějším formám trestu smrti přistoupila někdy pro penězokazce smrt ve vřelém oleji, pro ženy zakopání za živa. Před popravou se trest zmrzačením zostřoval.

Zhavými kleštěmi vytrhávaly se kusy těla anebo vyřezávaly řemeny z kůže. I celá kůže bývala z těla dřena. V živém hrobě hynula žena. Byla posazena do prázdného hrobu. Kolem ní naházeny kopřivy a bodláčí. Pak se volně zasypávala až po hlavu. Na to protknul jí kat špičatým dřevem srdce, a pak zasypána jí byla i hlava. Při upálení byl svázaný zločinec na hranici položen a tak upálen. Hrozná smrt bylo narážení na špičatý kůl (vstrčení na kůl). Při čtvrcení byl zločinec za ruce a nohy ke čtyřem kůlům přivázán a pak na čtyři kusy rozsekán nebo rozsekán takto na prkne nebo zapřahán za ruce a nohy ke čtyřem koním a takto roztrhán. Kusy těla rozvěšovaly se na šibenici. V Uhrách posílaly se ku rozvěšení do čtyř velkých měst. Při lámání kolem byl zločinec na kolo přivázán a jemu pak palicí jednotlivé údy a tělo drceno. Při smyku byl za nohy zapřažen a na popraviště vlečen.

Stejně tresty byly v Polsku a v Uhrách. Některé krutosti, o nichž se uherští kronikáři zmiňují (ku př. zakopání muže i s ženou za živa) lze počísti jen na vrub kruté doby, než aby se braly jako pravidlo.

Tresty na těle byly dvojí, zmrzačující a tresty na kůži a vlasech. Zmrzačující tresty byly zpravidla tresty zobra-

živé (spiegelnde Strafen). Spáchaný zločin měl se v trestu zobraziti.

Ruka, která zločin spáchala, se utla. Jazyk rouhače a utrhače se vytrhl. Smilný otrok se vykleštil. Zmrzačení záleželo v useknutí jedné nebo obou rukou, obou nohou, jednotlivých článků prstů, v uřezání nosu, uší, jazyka, vrchního retu, vylopnutí oka a oslepení. Zmrzačení bylo buď veřejné nebo soukromé. Soukromým prováděla se pomsta poškozeného na pachateli. Důvodem těchto trestů bylo vedle odplaty odstrašení jiných (ut ceteri metum habeant talia perpetrandi). V Čechách pojímalo se do ortelu, že trest se ukládá »k příkladu jiným« anebo »že utrpení jiným rozum dává«. Vyhrožení toto míjelo se však s účinkem.

Starobylé byly tresty na kůži a na vlasech. Některé byly spojeny s vyhnanstvím. Ukládaly se při menších zločinech. Tresty na kůži byly buď bití nebo mrskání. Některá práva uváděla i počet ran (Lex Salica, XIV, 8: nesvobodný až 300 ran). Ztráta vlasů děla se buď ostříháním nebo stažením kůže. Trest na kůži bylo také vypálení znamení.

Padělateli mince vypálilo se již v době francké na čelo »falsator monetae«. Zloděj podle brněnského práva (1243) pro menší kraděže ad notum infamiae ignito consignabitur infacie, ut est moris. V Polsku zloději vypálilo se znamení na zádech, za lotrovstvo na líce, vožnému za faleš v úřadě na tvář, nečestným ženám na ucho. V Uhrách čarodějnicí kříž z kostelních klíčů na čelo, prsa a záda, falešnému svědku kříž na tvář.

Z klatby odštěpilo se vypovězení a to buď z určitého místa anebo ze země. Přidávalo se k tomu několik mil kolem města, v Norimberku čtyři lesy, durinský, český, černý a Alpy, v Lucernu čtyři řeky. Zpravidla byl to trest z milosti, a v rozsudku se uvádělo, že vrátí-li se vypovězenec trpěti bude trest obvyklý, někdy i trest smrti. Z dřívější klatby leckde ještě zbývá, že pachatele, který se k soudu nedostaví, vyklínají spoluobčané ze země. Vypovězení užívá se také jako donucovacího prostředku, aby pokuta se zaplatila. Ale do vypovězení také upadne, kdo pokutu zaplatiti nemůže. Dobrovolné vyhnanství bylo v Čechách a v Polsku ochranou před pomstou poškozeného. Z vyhnanství hleděl se jeho nárok vyrovnati.

Vězení je buď prostředek donucovací anebo náhradní trest z milosti, někdy i trest šlechtický, když nešlechtic byl trestán na kůži nebo na vlasech. V některých zemích užívá se ho u osob mladistvých, v městech jako náhrady za nezaplacenou pokutu.

Od 13. stol. je vězení již trestem pravidelným. Užívalo se k němu městských věží anebo radničního sklepa. Zde čekali od-

souzenci na výkon trestu a zde provádělo se také mučení. Někde byly i věže kacířské. Smilníci a rouhači dávali se do přístavku u radnice, kleci podobného. Ve vězení žili trestanci o vodě a chlebě. Z milosti místo trestu smrti zazdívají se zločinci ve vlastním domě nebo v domě příbuzných. Také přikování ve vlastním domě se vyskytuje. Sáhlo se také, zvláště u žen, k vězení domácím.

Kdo byl z dočasného vězení propuštěn, musil při propuštění složit přísahu, že se za utrpené příkoří mstít nebude. Kdo byl k trvalému vězení odsouzen, přísahal zase, že své vězení neopustí.

V Čechách a v Polsku v zemském právé krátké vězení odpykávalo se většinou ve věži, v Polsku ve věži horní pro menší zločiny a ve věži dolní (na dně) pro zločiny těžší. Věž dolní měla být od okna, kterým se tam zločinec spouštěl, 12 loket hluboká.

V českých městech používalo se pro vězení šatlavy nebo radničního sklepa. V pražských městech bylo horní vězení pro lehčí delikty a dolní, do kterého se zločinec spouštěl provazem, pro delikty těžší.

Ve vězení bývalo více vězňů pospolu, i ženy, což vedlo k velikým nepřístojnostem. Ve vězení umlouvaly se často nové zločiny. Těžší vězňové bývali přikováni ke špalku nebo se jim dávaly nohy do klády. Mnozí takto i o nohy přišli.

S některými zločiny byla spojena ztráta cti, poněvadž se tajně páchaly, na př. s krádeží. Také s tresty na životě, těle a kůži. S mírovou výlukou vedle ztráty cti byla spojena i ztráta práva: nezpůsobilost k úřadu soudcovskému, kmetskému, ku svědectví a k přísaze. Ztrátu cti a práva měla za následek i církevní klatba.

Jako tresty z milosti ukládaly se zvláštní hanbivé tresty.

Na krku nosila se oprátka anebo chodilo se s kamenem hanby. Pachatel veřejně vystavoval se v housličkách (s hlavou a roztaženýma rukama, prostrčenými děrami prkna). Stálo se v pranýři v různých podobách, na př. v kleci, točícím se domečku atd. Boso chodilo se s černou svíčkou kolem kostela za bohoslužby atd.

V zemském právu ukládaly se tresty na cti ve spojení s tresty jinými, tak se ztrátou hrdla, statku a s vypovězením. Trestem na cti bylo také zbavení úřadu, při nářku cti v českém právu náprava, odprošení uraženého pachatelem, v Polsku odvolání (id quod sum locutus, mentitus sum sicut canis). Ztráta cti mohla mít v Polsku za následek ztrátu šlechtictví nebo různých práv veřejných. V Uhrách infamie mohla jeviti své účinky,

jak v právu veřejném, tak v právu civilním. Hanbivé tresty vyskytovaly se jak v Polsku, tak v Uhrách.

§ 10. Tresty obecného práva trestního.

V římském právu vyhraňují se v době republikánské dva tresty, trest smrti a pokuta. Trest smrti (poena capitis) náleží mezi »poenae capitales« v širším smyslu, poněvadž se do nich zařaduje také capitis deminutio, zničení občanské svobody. Ostatní tresty byly non capitales. Byly to zpravidla peněžné pokuty.

Trest smrti vykonával se ihned, jak se naň uznalo. Jen ženám těhotným povolovala se doba ke slehnutí. Trest smrti vykonával se sekerou, ukřižováním, utopením, upálením, mečem a popravou při slavnostech. Místo sekery, která byla symbolem magistrátské moci, užívalo se za principátu meče. Podle republikánského zvyku předcházelo trest smrti mrskání. K ukřižování sahá se v době pozdější jen u osob nesvobodných. Obnažený odsouzenec s rozpiatými rameny přivázal se na vidle a vytáhl na kůl. Takto vytažený byl mrskán, někdy až k smrti. Nechával se ale také viseti, až sám dokonal. Smrt rychlila se někdy tím, že se mu nohy zpřerážely. Měl-li být utopen, zašil se do koženého měchu, do něhož se vložila opice, had, kohout a jiná havěť, a hodil se do vody. Voda měla očistiti od zločinu. Při upálení vytáhl se obnažený odsouzenec na kůl, a pak se hranice pod ním zapálila. Při slavnostech předhazoval se zločinec divoké zvěři (bestiis objici, ad leonem).

Trest smrti jako trest veřejný ukládal se nejprve při poškození obce a při perduellio. Při ostatních deliktech magistrát jen zprostředkovával smír. Když se mu to nezdařilo, měla volnou cestu msta poškozeného nebo jeho příbuzenstva. Později se však hranice soukromé iustice posunuly. Do veřejné přešly i vražda, žhářství, krádež sklizně, posměšné písně a jiné poškození občana. I zde je pak trest smrti. Ale magistrát, vykonávaje trestní právo, mohl tento trest zmírniti a třeba až v pokutu přeměnit. Doba republikánská trest smrti zmírnila, ale za principátu trest smrti se zase rozšířil. Smrt stává se pravidelným prostředkem trestním.

Magistrát, vykonávaje dle své libovůle ius coercendi, mohl občana římského zbaviti svobody. Trest tento mohl se později vykoupiti. Nestalo-li se tak, byl pachatel poškozenému jako otrok přiřčen. Za principátu je zbavení svobody vedlejší trest při trestech jiných. Stejně tak i ztráta práva občanského.

Za principátu zavedl se také trest nucené práce v trojí formě: 1. v dolech, 2. v práci doživotní a 3. v práci dočasné. Práce v dolech považovala se za nejtěžší trest po trestu smrti. Odsouzení byli státními otroky. Měli na těle vypálená znamení a pracovali v okovech. Ku práci v dolech odsuzovali se jen »humiliores«, osoby vznešené na místě toho ku deportaci. Císařská libovůle posílala však do dolů jakékoli osoby. Lehčí nucenou prací byla oprava cest, kanálů, služba ve veřejných lázních, v pekárnách, pro ženy v tkalcovnách. Zločinci, kteří se k tomu hodili, byli odevzdáváni do zápasnických škol. Za pronásledování křesťanů dávaly se i ženy křesťanky do veřejných nevěstinců.

Vězení užívalo se, aby výkon trestu byl zajištěn. Poněvadž výkon tento záležel na magistrátovi, mohl tento vězení odkladem trestu prodloužit a třeba i v doživotní přeměnit. Jinak se vězení jako trestní prostředek nevyskytuje.

Exilium bylo zpočátku sám čin římského občana, aby vyhnul se trestu. Později vyslovovala se »interdictio tecto, aqua et igni« proti cizozemcům. Doba císařská zavedla relegaci, buď všeobecnou anebo na ostrov (in insulam) nebo jako konfinaci na určité místo nebo jako vězení domácí. Také návštěva divadla nebo trhu mohla býti zapovězena. Těžší forma relegace byla deportace, nucený pobyt na některém ostrově.

Ze zmrzačujících trestů vyskytovalo se oslepení jednoho oka a pak různé tresty, prováděné proti křesťanům. Když se zlodějům usekávaly obě nohy, doporučovalo se, aby se usekávala jen noha jedna. Soudcům bylo zůstaveno, zda se má nějaký trest zmrzačením zostřovati.

Bití holemi nebo mrskání metlami užívalo se buď jako trest samostatný nebo vedlejší.

Z trestů na cti lze uvést odnětí práva na hrob a čestné paměti (damnatio memoriae) jako trest vedlejší, ale také jako trest hlavní u osoby, která zemřela před trestem.

Poněvadž podle římského názoru zločinec již samým činem propadal trestu, rozsudek proti mrtvému deklaroval jen trest postihlý již zločince živého. Popravený nesměl býti z místa popravního odstraněn. Tělo jeho tam setlelo. Pohřeb popraveného a každá smuteční slavnost byla zapovězena. Jeho paměť se vyhladila. Jeho obrazy nesměly ani v jeho domě viseti. Jeho sochy se povalily a jeho dům případně srovnal se zemí. Jeho jméno se všude vymazalo a příbuzným se zakázalo, aby ho užívali.

Jiné tresty na cti byla nezpůsobilost pořizovací, úhona (infamia), špatná pověst. Na magistrátovi záleželo, zda osobu úhonnou z některého občanského úkonu vyloučí. Úhona způsobila vyloučení z vojenské služby, z práva hlasovacího, ze senátu, z účastenství na občanské slavnosti, z veřejného svědectví, z práva mluvit k lidu a ze soukromé žaloby. Trestem na cti mohla býti vyluka z úřadu a zápověď veřejné a soukromé činnosti.

Magistrát mohl vysloviti také ztrátu jmění buď vůbec nebo jen z části. Trestní právo římské zná ji jako trest vedlejší. Peněžité pokuty byly buď trestem hlavním nebo vedlejším. Platily se obci nebo poškozenému. Pokuty, placené poškozenému náležely však spíše do práva obligačního.

Statutární právo italské nese zpočátku ráz lidového práva trestního. Základnou trestního systému jsou pokuty. Jsou určeny statutem nebo stanoví je soudce. Bohatí platí více než chudí. Nemohou-li chudí platiti, odpykávají si vinu těžkými tresty. Vítězství demokracie podrobuje tělesným trestům i bohaté. V protivě k soukromé trestní žalobě práva lidového vniká do trestního práva statutárního trest veřejný. Italská nauka z vlivu práva římského se ho přidržela, také proto, aby se stoupající zločinnosti čelilo. Některé římské tresty (damnatio ad bestias, deportace atd.) nedaly se více provésti. Soudcové místo nich nalézali na tresty arbitrární. Převzaly se tresty smrti dřívějšího práva a práva římského (mimo ukřižování a kamenování) a připojily některé nové (»sázení«: odsouzenec zasypával se v hrobě hlavou dolů až po nohy).

Touze po odstrašení a také po pomstě odpovídaly mnohé tresty zmrzačující.

Na cti byly mnohé tresty hanby. Podle názoru církevního mělo se v nich zobraziti pokoření člověka. Na tvář vypalovala se znamení, ale právníci to odmítali, poněvadž člověk, stvořený k obrazu božímu, nemá býti tak znetvořen.

V italských statutech objevuje se také vězení, buď jako trest hlavní nebo vedlejší. Při pokročilých poměrech hospodářských bylo vězení citelným prostředkem trestním. Odnímalo člověka hospodářskému zápolení a očekávanému zisku. Mělo býti jen obmezením osobní svobody a žádnou útrapou vězení středověkých. Statuty nařizují, aby se s vězni slušně zacházelo. Mělo-li se vězení zostřiti, sahá se tu zase k obvyklým prostředkům, jako

trestům tělesným a k újmě na stravě. Jako v době dřívější, vyskytuje se tu i zavření v klášteře.

Nuceného pobytu podle římské relegace používalo se proti politickým provinilcům. Vypovídaní byli zločinci, kteří k soudu se nedostavili nebo uprchli. Vypovězení bylo těžkým trestem. Vypovězený byl bez vlasti a bez domova.

Nauka obecného práva trestního přijala do svého trestního systému jednak tresty práva lidového, jednak tresty římské. Jednala o nich v procesní části. Trest smrti skutečné nebo občanské (ztráta svobody a práva občanského) pojímala mezi poenae capitales. Všechny ostatní tresty byly non capitales. Vedle jiného rozdělení rozlišovaly se také kriminální tresty (peinliche Strafen), které se týkaly veřejné pomsty, a tresty civilní, které se platily poškozenému v penězích. Z dřívějšího lidového práva převzal se také rozdíl mezi tresty na životě a těle (Lebens- u. Leibesstrafen) a tresty na kůži a vlasech (an Haut und Haar).

Z trestů smrti přijalo se upálení, čtvrcení, kolo, prorážení kulem, oběšení, utopení a stětí. Z římského práva zachovalo se ještě utopení v koženém měchu, do něhož se s odsouzcenem dával had, kohout a kočka místo opice. Nejčastějším trestem bylo stětí. Nejhorším trestem bylo upálení. Kdo měl být upálen, byl nejdříve zardousen, aby nezoufal. Také se mu přivazoval na krk pytlík se střelným prachem. Trest smrti byl zostřován stejnými prostředky jako dříve. I po smrti probíjení kulem, narážením státní hlavy na kůl a p. Mrzačení se zmírňovalo. Usekávala se ruka, která byla slabší, zpravidla pouze pěst. Má-li kdo jednu ruku, mění se trest v mrskání. Mrskání podle povahy deliktu a osoby dělilo se na mírné a přísné. Mírné bylo na př. u kojící ženy, aby se dítěti výživa neodnímal.

Vězení (carcer) dělilo se na dvojí, tuhé (durior) o vodě a chlebě, a mírné (mitior), dále dočasné a trvalé. Bývalo mu vytýkáno, že se jím zločinci nenapravují. Vězení bývalo obvyklými prostředky (mrskáním, okovy) zostřováno. Kdo k veřejné práci byli odsouzeni, pracovali při stavění pevností, v lomech, prádelnách a pracovnách.

Vypovězení bylo buď trvalé nebo dočasné, nejvýše na 10 let. Vztahovalo se na celé teritorium. Manželka mohla vypovězeného za hranice následovati, ale mohla se kdykoli ku správě statku vrátiti. Vypovězením neztrácela se právní způsobilost.

Peněžité pokuty vyměřovaly se podle mohovitosti,

buď jako tresty hlavní nebo vedlejší. Do systému trestů pojímaly se také obvyklé tresty na cti.

Teorie obecného práva trestního postavila tedy v čelo své trestní soustavy trest smrti. To mělo vliv na všechny pozdější pravovědu, na zákonodárství, i na celou trestní praxi. Praxe tato nebyla příliš vybíravá. Ukládala trest smrti velice štedře. Koldín uvádí 62 případů, kde se zločin smrti tresce. Vliv římského práva projevil se ještě v jiném směru. Trestní nauka, pozorna, jaký trest je na ten který delikt v římském právu uložen, dospěla k tomu, že tyto tresty k jednotlivým deliktům připoutala. V jejích systémech objevuje se tedy poena criminis laesae Majestatis, poena homicidii, parricidii, veneficii, latrocinii atd. V pozdějších traktátech přesunuje se však všeobecná nauka o trestech do prvních kapitol systému, tedy do jeho všeobecné části.

§ 11. Tresty podle zákoníků.

a) Před dobou osvícenskou.

Zákoníky, Carolinou počínajíc, zůstaly na systému trestním doby předchozí, přetvořeném obecným právem trestním. Inkvišiční řízení způsobilo však převrat. Zločiny stíhají se z mocí úřední. V popředí stojí trest smrti. Při jeho výkonu odkazuje se na dobrý místní obyčej, na rozhodnutí práva znalého soudce a na povahu a pohoršlivost případu. Carolina chce býti mírná. Nechce trestati smrtí, kde římské právo smrti netrestá, ale i podle římského práva je těchto případů dosti.

Podle Caroliny vykonává se trest smrti čtvrcením, upálením, kolem, oběšením, stětím, utopením, zakopáním za živa a vbitím na kůl. Trest smrti zostřuje se smykem a trháním těla žhavými kleštěmi.

Rakouské trestní zákoníky Ferdinandea a Theresiana jednájí o jednotlivých trestech po způsobu obecného práva trestního v řízení procesním. Tresty na životě (Lebensstrafen) stojí v čele trestů ostatních. Způsoby trestu smrti berou se z běžné nauky nebo obyčeje. Theresiana dělí způsoby trestů smrti na kruté (härtere) a mírné (gelindere). Mezi první patří, řadíc nejkrutší postupně za sebou: upálení, čtvrcení, lámání kolem zdola na horu a shora dolů. O upálení a čtvrcení měla býti dána zpráva vrchnímu soudu a kajičímu zločinci mohl býti tento trest zmír-

něn, aby před jeho výkonem nezoufal. Tyto druhy trestů mohly před výkonem ještě obvyklým způsobem býti zostřeny.

Zostřovací způsoby byly tyto: smyk ku popravišti, trhání těla žhavými kleštěmi, řezání řemenů z kůže na těle, uřezání jazyka, vytažení jeho týlem, useknutí ruky nebo prstů. Při obzvláště hrůzných zločinech má podle Ferdinandey zločinec býti na vůz posazen a po městě vezen. Při první zastávce má býti na pravém prsu žhavými kleštěmi škubnut. Při druhé zastávce má mu řemen na zádech na levé straně býti vyřezán. Při třetí zastávce má býti žhavými kleštěmi škubnut na levém prsu a při čtvrté zastávce má mu býti řemen na zádech na pravé straně vyřezán. Pak má býti na prkno vložen a na popraviště vlečen. Tam má mu pravá ruka býti useknuta a pak má býti popraven. Jeho mrtvola má býti na kolo vpletena. Místa, kde se zastávky měly dít, byla v rozsudku stanovena. Při čtvrcení má býti tělo na čtyři kusy rozřezáno a každá čvrt na zvláštních šibenících na čtyřech ulicích pověšena a hlava, na kůl naražena, vytýčena. V těžkých případech má býti ze zločince jeho živé srdce vyříznuto a jemu o ústa (das Maul) otlučeno. Pak má býti na čtyři kusy rozřezán a srdce a kusy těla veřejně vyvěšeny. Lámání kolem zdola bylo horší než shora, poněvadž se zločinci zdola jednotlivé údy a pak tělo drtilo. Při lámání shora zahynul ihned, jak se mu rozdrtilo hořejší tělo. Za kruté považovaly se i ty tresty smrti, kde se zostřuje trest i na mrtvém spálením, vbitím na kolo, probitím srdce, přibitím ruky na šibenici atd. Ferdinandea odmítá dřívější zvyk, aby se židé věšeli hlavou dolů zároveň s pověšenými psy. Stačilo, když se žid pověsil na vedlejším ramenu šibenice anebo na nějaké šibenici, na rychle sbité.

Josefina a Theresiana (čl. 5, § 7) znají ještě mírovou výluk u. Zločinec prohlásil se za »vogelfrey« a vydal se svým životem a tělem na pospas kohokoli.

Pro tělesné tresty bylo Carolině směrodatné římské právo (čl. 104). Ale některé tresty nedaly se již ukládati. Neodpovídaly době. Bylo proto zůstaveno soudci, aby trestal arbitrárně podle dobrého obyčeje a nálezů soudcovských. Tam, kde císařská práva trest neukládala, neměl býti trest ani nyní ukládán. Carolina stanovila však pro soudce práva neznalé sama některé tělesné tresty. Kde nebylo předpisu, měl soudce ukládati trest podle obdoby císařských práv a předpisů Caroliny.

Z tělesných trestů uvádí Carolina vypíchání očí, uřezání uší, jazyka, useknutí ruky nebo prstů. Z trestů na kůži dělo se mrskání veřejně na pranýři. Všichni, kdo takto tělesně byli trestáni nebo mrskáni, byli ze země vypovězeni.

Rakouské zákoníky trvají na systému trestů tělesných a trestů na kůži. Ferdinandea zná ještě zmrzačující tresty. Useknutá ruka, useknuté prsty, uřezané uši mají na pranýři býti přibity a potrestaný vypovězen.

Josefina ponechává tyto tresty vyměření soudcovu. Theresiana odmítá již zmrzačující tresty jako tresty hlavní, připouštějíc je pouze jako zostření trestu smrti. Praví, že zmrzačující tresty nemohou účelu trestu dosáti, aby se zločinec polepšil. Vedou spíše k zoufalství a k ještě horším zločinům (čl. 6, § 5).

Z trestů na kůži zná jak Ferdinandea, tak Josefina a Theresiana výprask plný a poloviční (voller u. halber Schilling), první s 30, druhý s 15 ranami. Mimo to výprask veřejný a tajný.

Veřejného nemůže býti užito proti křesťanským poddaným a osobám, které od mládí anebo trvale po 10 let zdržují se v dědičných zemích. S trestem tím je spojeno vypovězení z dědičných zemí. Vypovězený musí vydati hrdelní revers, že se pod ztrátou hrdla nevrátí. Ferdinandea a Theresiana zapovídaly, aby se metly jedem napouštěly a mrskání ještě jinak zostřovalo.

Vypálení znamení nesmělo se dít ani podle Ferdinandey, ani podle Theresiany na tvář nebo na čelo, nýbrž pouze na záda.

Podle Theresiany vypalovalo se obvykle písmeno R (relegatus) se začátečním písmenem dědičné země, kde znamení bylo vypáleno (Bo = Bohemia, Mo = Moravia, Si = Silesia atd.). Na vypálené znamení měl se prach nasypati a zločinec měl býti 8 dní ve vězení ponechán, aby znamení nějak nevyhladil. Zločinec takto znamenáný byl ze všech dědičných zemí vypovězen.

Do mimořádných trestů počítá Ferdinandea nucenou práci v domech v uherské hranici a městském příkopě. Na tyto tresty musil však uznati sám zeměpán. Theresiana připojuje k tomu práci při stavění pevností, veřejné čištění ulic, hlídání nemocných v nemocnicích a p. Nucená práce konala se v okovech. Mnohým vzorem pro takovou práci byla r. 1595 pro muže a r. 1596 pro ženy zřízená polepšovna v Amsterdamě. V mužské polepšovně byli zločinci, žebráci a povaleči k těžké práci přidržováni, v ženské polepšovně poběhlíci a nevěstky ku předení tkániva a sítí. Později zřízeno bylo i oddělení pro mladistvé, kde se vyučovalo. Theresiana taktéž odsuzovala do prádelen a polepšoven. Nucená práce měla trvati nejméně jeden rok, mohla býti však až desítiletá nebo doživotní.

Carolina znala i věčné vězení toho, kdo se nepřiznal k zločinu, který se smrtí trestal, ač byl usvědčen (čl. 10), dále vězení zajišťovací a pak trest žaláře, nemůže-li se při malé krádeži pokuta zaplatiti.

Ferdinandea a Josefina odsuzovaly do vězení na určitou dobu, některé dny o vodě a chlebě. Podle Theresiany měnila milost vladařská trest smrti v doživotní vězení. Dočasně odsuzovalo se do vězení v zámčích, pevnostech, v městských hradbách

a šatlavách a také ku vězení domácím. Stav všech těch vězení byl velice žalostný.

Vypovězení ze země bylo podle Caroliny vždy jen trestem vedlejším. Theresiana zná vypovězení z některého místa a ze všech zemí dědičných. Poddaní a osoby od mládí aneb 10 let v dědičných zemích žijící, mohou jen se svolením vladaře býti vypovězeny. Osoby, vypovězené ze všech zemí dědičných, mají býti vždy cejchovány.

Carolina převzala z obyčejového práva pranýř a jiné tresty hanby. Na pranýři dělo se případně také veřejné mrskání. Jak Ferdinandea, tak Theresiana zařadily tyto tresty hanby do svého systému. Theresiana však připomíná, že takové tresty mají se ukládati jen těm, kteří mají býti vypovězeni, aby při svém nedovoleném návratu byli poznáni. Při menších zločinech, kde pachatel se povoluje, aby v místě hledal obživu, nemá mu zdar její takovým výsměšným trestem býti ztěžován.

Theresiana přijala z obecného práva trestního jako trest také infamii.

Při některých činech nastupuje infamie již sama sebou. Při některých vyslovuje ji teprve soudce. Sama sebou nastupuje při všech trestních činech, na které je trest smrti. Účinky zbavení cti jsou buď veřejné (ztráta úřadu, stavovství, měšťanství, cechovního členství) anebo soukromé (nepůsobilost k dědictví a testamentu).

Carolina z dřívějšího práva převzala konfiskaci jmění uprchlého zločince, zachovávajíc však práva jeho dědiců. Odstranila také takovou konfiskaci při urážce majestátu, pokud tu byla žena a děti.

Ferdinandea stanovila, že při každém trestu smrti propadá statek zločince, ale práva dědiců až do 10. stupně zůstávají vyhrazena, i dědictví z testamentu. Theresiana obmezila propadnutí statku jen na případy, které zákon výslovně stanoví. Při urážce majestátu, vzbouření a rebelii mělo však jak vlastní, tak lenní a fideikomisní jmění ve prospěch zeměpanské pokladny propadnouti.

Ve Ferdinandee a Theresianě vyskytují se jako tresty také pokuty. Jsou buď zákonné nebo arbitrární. Arbitrární mohou ukládati jen vrchní soudy, soudy nižší jen, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

b) Po době osvícenské.

Do empirismu dřívějších dob přináší přirozené právo trestní filosofii. Uznává se sice, co po staletí platilo, že zločin táhne za sebou trest (qui malum fecit, malum ferat), ale hledá se také ještě jiný účel trestu. Nemá se jen trestati, quia peccatum est, nýbrž také, ne peccetur. Trest má trojí účel: má dáti bolestivou odplatu, má odstrašiti pachatele přítomného a také pachatele příští.

Blouzní se o zlatém věku lidstva, kdy nikdo nemá moci nad druhým. Hledá se důvod práva, aby společnost trestala, ve smlouvě všech lidí, kteří na ni kus své svobody přenesli. Stát jako její výraz je depositářem tohoto práva. Na základě něho vydává zákony a stanoví v nich tresty. Toto právo má tedy jen zákonodárce a nikdy soudce. Soudce nesmí ani zákon vykládati. Musí jen literu zákona beze hlesu poslechnouti. Tresty musí býti zločinům přiměřeny. Trest nesmí býti krutý. Musí býti užitečný. Státnická moudrost musí jej vyměřiti. Vystupuje se proti trestu smrti. Ukazuje se na největší bezpráví společnosti, když popravou justičního omylu se dopustí. Trest smrti může se připustiti jen jako výjimka. Má se nahraditi doživotním vězením. Tyto všechny ideje hlásají slavní mužové své doby, Montesquieu, Rousseau a Voltair. Pro trestní reformu má však obzvláštní význam italský markýz Beccaria. Jeho spis »O zločinech a trestech (Dei delitti e delle pene)«, který shrnul všechny námitky proti krutému systému staré doby, vyšel v nesčetných vydáních a přeložen byl do všech jazyků kulturních. Rakousko vyznamenalo Beccariu i zvláštní profesurou na universitě v Miláně.

Jeden úspěch francouzské revoluce byla i trestní reforma. Slavnou proklamací o právech člověka a občana všichni lidé stali se sobě rovni. Byli si rovni přede všemi zákony a také před zákonem trestním. Pro všechny lidi byly rovné a stejné tresty. Jen zákon určuje, co je zločin a jaký je naň trest. Přezírá se sice, že lidé stávají se abstraktními čísly. Abstraktními čísly jsou i zločiny a uložené na ně tresty. Ale výhody jsou nezměrné. Tresty se zmírňují. Trestní reforma stává se společnou potřebou všech kulturních národů. Na chvíli přichází ještě Kant s principem odplaty, která vede až ke krutému ius talionis (oko za oko), ale přispívá k filosofickému prohloubení principů trestních. Co kdysi jako mír společnosti bylo ctěno, podepírá se filosoficky. Státu

náleží ochrana lidského spolužití. Má právo i povinnost trestati toho, kdo je poruší.

V Prusku již před těmito podněty v duchu přirozeného práva dochází ku trestní reformě. Trest na svobodě stává se základním trestem.

Odstraňuje se (1740) utápění v pytli při vraždě dítěte, trest smrti při sodomii a krádeži, odstraňuje se všechno zostřování trestu smrti, všechny tresty při sebevraždě a vypovězení ze země.

Pod vlivem osvícenského hnutí byl vydán i josefinský zákoník z r. 1787. Jak již uvedeno, přijata do něho zásada »nullum crimen sine lege« a »nulla poena sine lege«. Soudce byl na písmenu zákona vázán. V budoucnosti jen na tresty, v zákoně uvedené, mohlo se uznati. Podle rozdílů zločinů kriminálních a politických byli i tresty buď kriminální nebo politické.

Osvícenským může se tento zákon jen potud nazvati, že ponechal trest smrti jen pro případy stanného práva a dále že v trestním systému přichází do popředí trest vězení, jakož i že se více zostřování trestu smrti nevyskytuje před jeho výkonem, nýbrž jen po jeho výkonu. Jinak zůstává při všech středověkých trestech, při jich zostřování, vypálení znamení, bití, přikování ve vězení a nucené práci.

Rodina nesmí oběšeného pohřbíti. Tělo zůstane na šibenici po 12 hodin viseti. Pokud je to možno, pohřbí se na popravišti. Vězení, přikování a nucená práce měly býti zostřovány buď délkou svého trvání nebo něčím, co je činí ještě citlivějšími. Vězení bylo podle času odstupňováno. Nejtěžší bylo stanovené minimem 30 a maximem 100 let. Kdo je do nejtěžšího vězení odsouzen, je ve dne i v noci přikován, za lože má prkna, za stravu chléb a vodu a je ze všeho styku a vší rozmluvy s kýmkoli vyloučen. Kdo je do těžkého vězení odsouzen, nemůže o svém majetku pořizovati, a všechna jeho dřívější pořízení jsou neplatná. Při vězení jiném byly úlevy (na př. dvakrát týdně půl libry masa). Podle trestního řádu z r. 1788 posílali se zločinci pro urážku Veličenstva, velezradu, padělání cenných papírů a mincí na pevnost Kufstein v Tyrolích, zločinci z Čech, Moravy, Slezska a Haliče na Špilberk v Brně, a ostatní na Schlossberg ve Štyrském Hradci. Místo dřívějších pevnostních prací posílali se zločinci od r. 1783 do Uher ku tažení lidí. Tak to nařizoval i trestní řád z r. 1788. Byl to vlastně nejtěžší trest, císař ale prohlásil, že zločinci, již životem svým propadli, žádného nároku na nějaké šetření nemají. Každému těžkému zločinci bylo znamení šibenice vypáleno buď na tvář anebo na levou stranu těla.

Bití holemi, karabáčem a metlami je buď trestem hlavním nebo zostřením trestu. Počet ran určuje soudce. Najednou nemá býti dáno

více než sto ran. Trestem na cti je vystavování na pranýři v okovech s tabulkou o spáchaném zločinu na prsou. Zostřením je také veřejné prohlášení zločince způsobem v zemi obvyklým, konfiskace jeho jmění a ztráta šlechtictví. Zločinec ztrácí užívání svého jmění. Jeho ženě a dětem vyměří se z něho obživa podle stavu, a zbytek, pokud trest trvá, věnuje se kriminálnímu fondu na vydržování trestanců a udržování trestnic.

Politické tresty jsou vězení (Arrest), mírné a tuhé, veřejné práce v okovech, mrskání, pranýř a vypovězení z některého místa. Pokuty ukládají se jen pro zapovězené hry.

Mrskání děje se veřejně. Odsouzenec položí se na lavici. Zákon také stanoví, na které místo těla má se mrskati. Muži může se dáti lískovkou najednou 50 ran, ženě karabáčem až 30 ran. Mírné vězení může se u šlechtice, úředníka a živnostníka v domácí vězení přeměnit.

S malými změnami zůstává tento systém trestů i v zákoníku západohaličském z r. 1796. Zavádí se však již trest smrti oběšením pro velezradu, vraždu úkladnou a loupežnou a vraždu na příbuzných a manželce.

Žalář je těžký, tuhý a mírný. V tuhém je vězeň sám. Má jen tolik místa a světla, co je nutno. Je na rukou i nohou v okovech. Kolem těla má železný kruh, za který se na řetěz zapíná, když nepracuje. Za lože má prkna, třikrát týdně teplou stravu, ale bez masa, ostatní dny vodu a chleba. Styk a rozmluva s cizími osobami je mu zapovězena. V tuhém žaláři má okovy na nohou, v mírném je bez okovů. Žalář je buď doživotní nebo dočasný, nejvýše 20letý. S žalářem je povždy spojena nucená práce. Veřejně pracují však toliko muži. Žalář může býti zostřen veřejnou prací, pranýřem, bitím nebo mrskáním a posty. Bití a mrskání provádí se jen ve věznicích. Muži bijí se holemi, ženy mrskají metlami.

Trestní zákoníky z r. 1803 a 1852 připouštěly trest smrti v 6 případech. K zákoníku z r. 1852 přibyl ještě zločin § 4 zák. ze 27. května 1885 č. 134 ř. z. o traskavinách, podle zákona o ochraně republiky odpadla pak velezrada.

Zákoník z r. 1803 ukládal trest smrti při velezradě (§ 53), při vzbouření po stanném právu (§ 67), při falšování veřejných papírů (§§ 94, 95), při vraždě (§ 119), při zhářství se zahynutím člověka (§ 148) a při loupežném zabití (§ 124). Zákoník z r. 1852 při velezradě (§ 58), dokonané vraždě (§ 136) a loupežném zabití (§ 141), při zlomyslném poškození cizího majetku (§ 86) a zlomyslném jednání podle § 87, byla-li způsobena smrt člověka a mohl-li to pachatel předvídati. Podle trest. řádu ukládá se pak při některých zločinech trest smrti po prohlášení práva stanného.

Čs. osnovy trestního zákona z r. 1921 a 1926 trest smrti vypustily.

Předpisy o žaláři jsou v zákoníku z r. 1803 stejné jako v zákoně z r. 1796. Teprve zákoník z r. 1852 zavádí jeho dva stupně, žalář těžký v okovech na nohou a žalář prostý bez okovů. Zostření žaláře podle zákonů z r. 1796 a 1803 vyskytuje se s malými změnami i v zákoníku z r. 1852. Trestní novelou ze dne 15. listopadu 1867 odpadlo však mrskání a pranýř, stejně jako okovy při žaláři těžkém.

S odsouzením k smrti a těžkému žaláři spojena byla podle zákona z r. 1803 a 1852 ztráta šlechtictví, úřadu a některých čestných hodností, jakož i nezpůsobilost civilněprávní. Trestní novelou z r. 1867 byla nezpůsobilost civilněprávní odstraněna.

Politickým vězňům dostávaly se v 19. stol. různé úlevy. Čs. zákon č. 128/1931 přiznal jim za jistých podmínek státní vězení jako »custodia honesta«.

Pro těžké policejní přestupky podle zák. z r. 1803 a přečiny a přestupky podle zák. z r. 1852 jsou tresty peněžité pokuty, zabránění a propadnutí jednotlivých kusů majetkových, ztráta práv a daných povolení, vězení, vypovězení o vyhoštění, když pro zákon z r. 1852 mrskání novelou z r. 1867 bylo odpadlo. Vězení jest buď tuhé, prosté nebo domácí. Zákon č. 48/1931 o soudnictví nad mládeží dodal k tomu ještě zavření mladistvých, některé jiné zákony, jako vedlejší tresty dání pod policejní dozor, odevzdání do donucovacích pracoven nebo výchoven, zařazení do trestních pracovních oddílů (i pro zločiny), jako samostatný trest zákaz rozšiřování tiskopisů a zastavení tiskopisu periodického. Některé zákony, jako trestání válečné lichvy (č. 568/1919) a o ochraně republiky (č. 50/23) vrátily se zase ke konfiskaci zločincova jmění.

Jako tresty na cti vedle uvedených již následků odsouzení vedl zákon z roku 1852 důtku a přísnou důtku pro zlé nakládání s dětmi nebo manželem, zbavení moci rodinné, některé pozdější zákony fakultativní nebo obligatorní uveřejnění odsuzujícího rozsudku, ztrátu práva volebního a práv občanských.

Podle trestního zákoníka německého z r. 1870 provádí se trest smrti stětím. Postihoval vraždu císaře, vlastního zeměpána a zeměpána státu, v jehož obvodu byla spáchána, vraždu s rozmyslem, nebezpečné činy podle zákona o třaskavinách (1884). Na místě velezrády nastoupil zákon na ochranu republiky z r. 1930, který však trest smrti neukládá. Podle německé ústavy (č. 48) má však říšský prezident neobmezenou trestní moc nařizovací. Může tedy i pro jiné případy trest smrti zavést. Německé návrhy nového trestního zákoníka ponechaly trest smrti pro vraždu bez polehčujících okol-

ností. Podnět říšského ministerstva (1928), aby jednotlivé státy právem milosti trest smrti odstranily, zůstal bez ohlasu. V Rakousku byl trest smrti r. 1919 odstraněn, ale r. 1933 pro stanné právo zase zaveden.

Podle uherského trestního zákona z r. 1878 ukládá se trest smrti pro vazem za vraždu s rozvahou. Smrtí trestají se také nebezpečné činy podle zákona o třaskavinách (1885).

Podle polského trestního zákona z r. 1932 vykonává se trest smrti pro vazem. Ukládá se při zločinech státních (čl. 93, § 1, čl. 94, § 1) a úmyslném zabití (čl. 225, § 1).

Základním trestem podle německého trestního zákona z r. 1870 je obmezení osobní svobody. Je čtveré: káznice (Zuchthaus) pro zločiny, vězení (Gefängnis) pro přečiny, vazba (Haft) pro přestupky a vazba na pevnosti (Festungshaft) jako custodia honesta pro některé trestní případy. Byly-li tři čtvrtiny trestu, nejméně však jeden rok, odpykány, může trestanec prozatímně býti propuštěn. Propuštění toto může býti odvoláno, nebyly-li jeho podmínky dodrženy.

Peněžítá pokuta je buď trestem hlavním nebo vedlejším. Při zločinech a přečinech může na ni býti uznáno, i když jí zákon sám nevyhrožuje. Zvláštní skupinu tvoří trestní právo mladistvých. Vedlejší tresty jsou buď na cti, nebo na svobodě (policejní dohlídka, pracovní, vypovězení cizinců).

Podle uherského trestního zákona vedle již uvedeného trestu smrti náležejí do trestního systému tresty na svobodě a jako hlavní nebo vedlejší tresty peněžité pokuty. Tresty na svobodě jsou káznice, státní vězení, žalář a vězení. Jako vedlejší tresty jsou újma čestných práv občanských, ztráta úřadů, zabránění předmětů, vypovězení nebo vyhoštění, donucovací pracovní, polepšovny a policejní opatření.

Polský trestní zákoník zná jako další hlavní trest vězení, vazbu a peněžitou pokutu, jako vedlejší tresty ztrátu veřejných práv, čestných práv občanských, ztrátu práva vykonávati povolání, odnětí rodičské a poručenské moci, propadnutí předmětů majetkových a nástrojů a uveřejnění rozsudků v časopisech.

§ 12. Individualisace trestu.

Trestní právo středověké znalo jen zločiny. Jednotlivce, který je spáchal, všímalo si jen v druhé řadě podle jeho sociálního stavu, byl-li nesvobodný, svobodný nebo šlechtic. Nauka obecného práva trestního začala však k zločinci přihlížeti, budující celý systém okolností, pro které mohl se trest na jeho zločin zmírniti anebo změnit. Pozornost na pachatele obracela také církev. Viděla v každém zločinu hřích, ale každý tento hřích měnil se podle hříšnosti pachatele a podle toho i trest, kterým se pachatel měl polepsiti.

Tento vývoj zarazilo přirozené právo. Všichni lidé zrodili se svobodní. Uzavřevše stát, přenesli na stát část své svobody. Stát jako její depositář vystupuje proti egoismu jednotlivců, kteří ruší

zbylou svobodu svých spoluobčanů. Jen stát může vydati trestní zákony. Jen stát může na zločiny stanoviti tresty. Jeho předpis žádným rozhodnutím, žádným výkladem nemůže býti měněn. Zločin i trest staly se algebraickými jednotkami. Soudce manipuloval jimi jako bezduchý automat. Tato číselná rovnost byla vlastně největší nerovností. Byla stejná jak u zločince příležitostného, tak zpětného a řemeslného. Trestala stejně zločince, který zasluhoval milosrdenství, jako zločince, od něhož se člověk odvracel s rozhořčením. Obzvláštního výrazu našel tento směr v revolučním trestním zákoně francouzském z r. 1791, kde na každý zločin stanoveny určité nezměnitelné tresty. Zákon prohlášen za nedotknutelnou svátost. Porušení jeho dáno pod trest. Zvláštní kasační tribunál byl zřízen, který vyslovoval, že zákon byl porušen. Tento systém přirozeného práva narazil na přirozenou povahu věcí. Předpokládal ve světě rovnost, které není. Nejsou si lidé rovni, nejsou si rovny jejich činy a jejich zločiny, a nejsou si rovni zločinci.

Místo rovnosti a zodpovědnosti podle zákona postavil proto trestní zákon francouzský z r. 1810 zodpovědnost konkrétní, ke které měl soudce hleděti v rozpětí trestní sazby mezi jejím minimum a maximum. Ale ve Francii ani tento systém nedostačoval. Lidový cit nechtěl se s ním smířiti. Pod minimum trestní sazby nesmělo se jíti, a porota proto v takových případech pachatele osvobozovala. Aby se jí vyšlo vstříc, zavedl se nejdříve částečně (1824), pak obecně (1832) institut všeobecných okolností polehčujících (circonstances atténuantes). Pozdější zákony (1870, 1888) zavedly pak tyto okolnosti i do ostatních soudů trestních.

Starý systém okolností polehčujících přihlížel již k tělesným a psychickým vlastnostem zločince. Hledělo se na mladost a stáří, na pohlaví, chorobu duševní, duševní zaostalost, přílišnou citlivost, hněv, bolest a milostnou vášeň. V letech sedmdesátých minulého století založena v Itálii škola, která tyto nedostatky člověka povýšila na systém. Byla to škola kriminální antropologie. Zakladatelem jejím byl Lombroso, proslavený zejména svým spisem »Člověk zločinec« (L'uomo delinquente). Heslem jejím byl »zločinecký typ«, který se již se svou zločinností narodí. V tělesných odchylkách tváře a očí člověka viděla známky, které svědčily o jeho zločinném charakteru.

Bylo to skloněné čelo, šišatá hlava, nepravidelná lebka, prodloužená čelist, malý mozek, tupý nebo znetvořený nos, odchlplé uši, šikmé nebo šil-

havé oči, nepravidelnost zřítelnic, tvrdost pohledu, sporý vous, hustý vlas, nervosní škubání obličeje, nepravidelnosti pohlavní, epilepsie atd.

V těchto vlastnostech spatřovala tato škola »species generis humani«, antropologický typ. Přirovnávala jej k prehistorickému člověku anebo k člověku-divochu některých nevzdělaných kmenů doby dnešní.

Rozený zločinec nemohl býti trestán. Byl svými stigmaty k zločinu předurčen, jda k němu slepě. Proti němu mohlo se užití jen preventivních opatření, aby zločinu nedopustil se znova. Opatření tato málo měla se lišiti od zabezpečovacích prostředků proti duševně chorým. Opatření těchto mělo se užití u rozených zločinců, když ještě ani žádných zločinů se nedopustili. U nich nebylo jisto, jaký zločin spásou. Musilo se proti nim zakročiti, i když spáchali nějaký sociální zločin jiný, než který byl v zákoně uveden. Nebylo tedy ani potřebí trestné činy v zákoně stanoviti, jako nemohlo se napřed stanoviti, jakých preventivních opatření bude proti nim potřebí. Na soudci, pokrokem doby osvíceném, mělo záležeti všechno. Dosavadní systém trestního zákona tím padal, a volalo se, že se musí zcela jiný trestní zákon vybudovati.

Proti kriminální antropologii jako části antropologie všeobecné povstali jak antropologové, tak lékaři. Dokazovali, že zločineckých typů není. Tělesné úchytky, kriminální antropologii uváděné, mohou se sice u zločinců vyskytovat, ale vyskytují se také u lidí docela normálních, kteří se nikdy žádného zločinu nedopustili. Vyskytují se také u žen, o nichž je známo, že je při nich kriminalita menší.

Lombroso spatřoval u ženy také zvláštní typ degenerované ženy prostitutky. Vytýkalo se mu, že právě prostitutka, až na případy nemoci anebo degenerace, potřebuje vynikajících tělesných vlastností, aby došla úspěchu ve své živnosti a dále, že žena sama prostitutkou státi se nemůže, nýbrž muže jako spolupachatele k tomu potřebuje.

Proti kriminální antropologii studoval se organism člověka od buňky až do jeho psychofysiologického projevu. Dokazovalo se, že člověk je bytost, která se stále přerouzuje. Typ nevede k žádné akci, ale akce sama tvoří typ a také jej zase přetvořuje. Fysiognomie není obraz antropologického typu, ale obraz fysiologickopsychické dynamiky. Mimické pohyby odpovídají různým představám. Projevují se ve fysiognomii, opakují-li se častěji. Příroda sice člověka tvoří, ale člověk přetvořuje její dílo v ustavičné metamorfose. Mohou zde býti zděděné vlastnosti, ale člověk má možnost, aby je měnil a přetvářel. Typ nevede k zločinu, ale zločin, který se opakuje, vede k zločineckému typu.

Proti Lombrosovi zdůrazňoval se dále vliv společenských i hospodářských činitelů na vznik zločinu. Zločin začal se studovati

jako zjev společenský, k jehož vzniku a růstu dává popud sama společnost jednak svým zřízením, jednak i přirozené poměry podnebí, zimy a tepla. Vytvořila se věda o kriminální sociologii.

Ukazovalo se, že první zločiny povstaly z hladu a pohlavního pudu. Prostředky životní se kradly a ženy loupily. Na zločiny tyto má vliv i doba roční. Útoky na vlastnictví jsou častější v zimě než v létě. Útoky pohlavní jsou zase častější na jaře a v létě než v zimě. Srovnává se to s bujením vegetace na jaře a v létě, i s plozením zvířat v jarním čase. Kde jsou mravy volné, kde nahota nikoho neuráží, pohlavní delikty vyskytují se zřídka. Pro společenskou hanbu a těžkou výživu dítěte dopouští se těhotná dívka umělého potratu anebo zabíjí dítě při porodu. Hluboký smysl má tu slovo francouzského spisovatele (Dr. Forel): Když na každé těhotenství a každé zrození dítěte bude se hleděti s úctou a ctí, když každá matka bez výjimky bude se chrániti zákonem a podporovati ve výchově svých dětí, tenkrát bude míti společnost právo, aby vraždu dítěte soudila přísně.

Poměry hospodářské rozdělily společnost na třídu chudých a bohatých. Z nich jen chudí plní žaláře pro krádež. Není altruismu, aby jeden pomáhal druhému, spíše necitlivost člověka v hojnosti k člověku v bídě. Egoism, který u bohatých vykořisťuje chudého, zvrhá se u chudých v zločinnost. Opatření, kterými společnost tuto zločinnost potírá, jsou nedostatečná. Je to její uznání nebo odměna po smrti anebo její tresty. Hospodářskou nerovnost často kárali církevní otcové, sociologové a národohospodáři. Je také programovým heslem politických stran. Vášnivě slovo jejich řečníků a časopisů na scestí svádí nerozvážnou mysl, a soudce slyší pak od zloděje, že nekradl, ale jen vyvlastňoval. Pro propagaci takových hesel celé jmění se zpronevěruje člověkem, který jinak celý život žil počestně.

Nedostatek práce, způsobený vývojem techniky a uzavřením hranic způsobuje bídu, ženoucí lidi ke zločinu.

Válka zmnožila majetkovou nerovnost a nechuť ku práci, rozvrátila rodinu, rozbila klidný život a uvolnila mrav. Heslem dne bylo žítí rychle. Honba za požitky vedla mnohé k zločinu. Zabíjení ve válce naučilo mnohé lidi vraždě.

Mládež, když otec i matka pracují v továrně, je ponechána sama sobě. Je bez rodinného vychování, a rodiče jsou často nezpůsobilí, aby je dítěti dali. Dítě rodí se často z otce alkoholika a matky prostitutky. Často již od mládí je tulákem. Přichází do vězení a zde dokonává se jeho příprava k zločinu.

Tisk, biograf, divadlo, detektivní a kriminální romány, zločinnost v Americe, přepych, závody, hry, alkohol odvádějí člověka od rovné cesty poctivosti.

Předsudky společenské, pověry, tradice, rodinná pýcha a osobní hrdość vedou ke konfliktům a pak i ke zločinům.

Kriminální sociologie omlouvala zločince. Stejně s ním omlouval je determinism. Proslulé bylo heslo, že ctnost a nepravost je stejný výrobek

jako sirky. Pravilo se, že lidská bytost není svou vlastní příčinou. Projevuje se psychickým dynamismem, získaným vychováním a nabytou dědičností. Každý jednotlivec jedná osudově v souhlase se svou přirozenou konstitucí, nikoli svobodně. Akty lidské bytosti nedají se měniti, poněvadž nedají se měniti lidské představy. Lidské činy jsou jen dynamická, automatická proměna nabytých obrazových představ, vědomých i podvědomých. Činy by se mohly změnit, kdyby tyto představy daly se změnit. Nelze měniti také společenské poměry, leda že by se změnil obecný mrav, víra a pojem, který mají lidé o společenském zřízení, poněvadž toto má vliv na jejich chování a na jejich myšlenky. Člověk je celek se všemi svými orgány a funkcemi. Není možno omeziti činnost některých orgánů, když uvedou se v činnost orgány korespondující. Při anemii mozkové je i psychická funkce potlačena, zmizí vědomí, citlivost a vůle. These o imateriální duši, na těle nezávislé, ale tělo řídící, musí se opustiti. Celý tělesný organism, nervy i svaly, stav výživy mají vliv na vůli. Vůle je reflexem a důsledkem vědomí. Je to funkce s tělem spjatá, z něho plynoucí a žádný zjev sám o sobě. Jako všechna operace rozumová, je i vůle jen operace mechanická.

Je-li zločin jen výslednicí vlastností osobních a fyzického a sociálního prostředí, jest se ptáti, zda tu může býti v příčině pachatele trestní sankce, nějaké zlo, jeho činu přiměřené? Ale i tu, jak kriminální sociologové, tak i deterministé trvají na trestu, vymeřeném podle činu a zákonem již napřed stanoveném. Nemluví tu však o zodpovědnosti morální, nýbrž o zodpovědnosti sociální. Čin musí se člověku přičítati, a musí zaň býti trestán, poněvadž žije ve společnosti a svým činem jedná proti ní. Tato přičitatelnost důvodňuje se také cítěním obecnstva, které proti tomu se obrací, kdo svým činem jedná antisociálně. A ještě dále, že v žádném rozumném jednotlivci nemohou proti individuálnímu jeho činu potlačeny býti kolektivní představy zla, které společnost odsuzuje a káře.

Na čin antisociální vyměřuje se však trest sociální. Musí býti takový, aby pachatel byl společnosti vrácen, a není-li to možno, aby společnost byla před ním chráněna. Přišlo se proto k individualisaci zločinů a k individualisaci trestů. Zločinci se třídí. Mluví se u nich o zločinnosti nahodilé a permanentní. Také se dělí na zločince příležitostné, zpětné a nenapravitelné. Trestem provádí se umělý výběr. Lidé schopní se tresty napravují a společnosti vracejí. Lidé neschopní se z ní vylučují.

Těžkými otázkami, jaký trest je voliti, mnoho zabývala se literatura, vězeňské školy a často konané kongresy. V nauce trest-

ního práva probíraly se absolutní teorie (poena absoluta ab effectu, quia peccatum est), které stavěly se na stanovisko odplaty z božského příkazu, mravní odplaty z Kantova mravního imperativu nebo estetické odplaty podle Herbarta atd. Relativní teorie (poena relata ad effectum, ne peccetur) chtěly pachatele (speciální prevence) anebo vůbec kohokoli (generální prevence) od takového činu odstrašiti. anebo pachatele polepšiti.

Jak kriminelní antropologie, tak i kriminelní sociologie ukázaly v první řadě na úkol státu, aby zločiny potíral. Stát činí tak v rámci trestních zákonů. Spojuje legalitu zločinů s arbitrarností trestů. Vrací se tak k starému arbitriu soudců, které po věky v historii práva trestního platilo. Garance občanské svobody musí však zůstat. Zločin musí být zákonem stanoven. Zákony musí však být pružné, aby byly schopné pro adaptaci individualitě zločincově.

Trest třeba voliti takový, aby zločin potíral. Jiného trestu je užiti při zločinnosti nahodilé a jiného při zločinnosti permanentní. Prostředky, kterými se zločin potírá, mohou být mechanické, které pachatele na vždy nebo na čas vylučují ze společnosti, anebo psychické, kterými se motivy jeho zločinu ničí a zesilují sociální motivy, zločinu odporující. Ale zločin nelze potírat jen trestem. Musí zde být různá opatření zabezpečovací, výchovny, ústavy, polepšovny, pracovny. Jimi všemi musí se cílit k tomu, aby zločinec byl pro společnost znovu získán, a není-li to možno, aby společnost před jeho škodlivostí byla chráněna.

Při náhodilých zločincích je obava z výkonu trestu. Nahodilý zločinec přivyká myšlence zločinu a trestem otupí se jeho nedůtklivost v příčině trestu. V mnohých státech a také u nás, jak již uvedeno, zavedl se proto odklad trestu do určité doby s podmínkou, že odsouzený v této době žádného jiného trestního činu se nedopustí.

Soudci z technických příčin není možno, aby celou individualitu zločince seznal a podle toho trest mu vyměřil. Z několika osobních výkazů, z vyšetřovacích aktů a osobního dojmu při hlavním přelíčení nemůže se zločinec proniknouti. Ideálem by bylo studovati celý život zločince, i fyziologicko-psychické funkce jeho organismu. Soudci pomáhají dnes policejní úřady, které o zločincích vedou zvláštní rejstříky, v nichž jsou osoby, policejně vyšetřované, tříděny dle zevních tělesných známek: 1. tělesného měření, 2. barvy očí, vousu, vlasů a tváře, 3. zvláštních znamení, 4. otisků prstů a 5. fotografie čela, nosu, očí a úst. Při měření jsou jistá pravidla, které části se na lidském těle měří, na př. délka těla, výška při

sezení, délka a šířka hlavy, délka pravého ucha atd. Otisky prstů, a sice každého zvláště, třídí se podle oválných, kruhovitých, spirálních a závitkových rýh kožních.

Obtíže poznati při zločinci, jakého trestu anebo jakého zabezpečovacího opatření bude při něm potřebí, vedla k návrhu t. zv. neurčitých rozsudků (sentences indeterminées) anebo neurčitého odsouzení. Správe vězenské má se ponechat, aby sama určila dobu, které bude potřebí pro sociální nápravu zločince. Proti soudcovské individualisaci trestů staví se tu individualisace administrativní.

Potírati zločiny nemůže být zústaveno pouze trestním zákonům. Jiné zákony, třeba zákon občanský, musí mít tyto úkoly a musí odstraňovati příčiny, které ku zločinu vedou.

Jak německé, tak i zákonodárství čs. snaží se různými prostředky zločinnost obmeziti. Z takovýchto úvah vyšel zákon o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění č. 562/1919, změněný zákonem č. 134/1924, zákon o trestních pracovních oddílech č. 129/1921, změněný zákonem č. 80/1924, zákon o trestním soudnictví nad mládeží č. 123/1931. Za Rakouska pak byl již vydán zákon ze dne 24. května 1885, č. 90 ř. z. o donucovacích pracovních a ústavech polepšovacích. I polský zákoník trestní přijal do svých předpisů odklad trestu, podmíněné propuštění, zvláštní předpisy o mladistvých a zvláštní zabezpečovací opatření proti osobám zaostalým, práce se štítícím a zločincům ze zvyku a z povolání.

Osnova trestního zákona Čs. republiky z roku 1926 postavila se na stanovisko jak individualisace činů trestních, tak pachatele a přiměřených prostředků trestních nebo zabezpečovacích.

Činí se rozdíl mezi delikty sociálně politickými a delikty prostými. Při prvních běře se v úvahu domněnka pachatelova, že jeho činem prospěje se sociálnímu a politickému pokroku. Trestné činy rozlišují se dále podle smýšlení, s kterým byly páčány. Je-li to smýšlení nízké, a zákon dává žalář a jiný trest na výběr, trestá se čin žalářem. Tím se stává zločinem, jsa jinak pouze jen přečinem. Soud, ukládaje trest, hledí k individualitě zločincově. Uvažuje jeho nebezpečnost, jeho dosavadní život, jeho pohnutky, chování po činu, zejména jeho snahu, aby zjednal nápravu bezpráví. Podle této individualisace pachatele volí soud příhodný trest neb činí přiměřené opatření. Osnova přijala podmíněčné a neurčité odsouzení, jakož i podmíněčné propuštění ze žaláře, vězení anebo z polepšovny. Její zabezpečovací opatření před nebezpečným zločincem je robotárna, ústav pro choré vězně a přechovatelná. Těmž účelu slouží v méně těžších případech ztráta živnosti a zákaz povolání, když se jich zneužívá k trestním činům, a při alkoholických záповěď hostinců.

Literatura a prameny.

- Actes du Congrès pénal et pénitentiaire international de Prague, 1930.
 Allard Albéric, Histoire de la justice criminelle au seizième siècle.
 Gand-Paris, Leipzig, 1868.
 v. Amira Karl, Grundriss des germanischen Rechts, Strassburg, 1913.
 Anmerkungen zum Strafgesetzbuche für das Königreich Bayern.
 München, 1813.
 Bandtkie, Steżyński Jan Wincent, Historya prawa polskiego. War-
 szawa, 1850.
 Banniza Jos. Petrus, Systema jurisprudentiae criminalis. Viennae,
 1763.
 — Delineatio iuris criminalis secundum constitutionem Carolinam ac
 Theresianam. Oeniponti, 1773. I., II.
 Berlichius Mathias, Conclusiones practicabiles, Lipsiae, Jenae, 1551.
 — Decisiones aureae, 1633.
 Becker Wilhelm Adolph, Handbuch der römischen Alterthümer, Leipzig,
 1843—44, I., II.
 Beckmannus Nicolaus, Ius novissimum romano-germanicum, 1678.
 Berner Albert Friedrich, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Leipzig,
 1898.
 Binding Karl, Dr., Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts.
 Leipzig, 1905, I.—II., 1, 2.
 — Grundriss des deutschen Strafrechts. Leipzig, 1902.
 — Die Entstehung der öffentlichen Strafe im germanisch-deutschen
 Recht. Leipzig, 1909.
 Blancus Marcus Antonius Patavinus, Tractatus de indicis homicidii.
 Venetiis, 1544.
 — Practica criminalis. Venetiis, 1556.
 Bocerius Henricus, Tractatus.. De crimine Majestatis. Tubingae, 1629.
 — Tractatus de omnis generis homicidio, 1629.
 — Tractatus de quaestionibus et torturis reorum. Tubingae, 1630.
 Bodus Mathias, Jurisprudentia criminalis secundum praxim et constitu-
 tiones hungaricas. Posenii, 1751.
 Böhlau Hugo, Dr., Quellen u. Literatur des gemeinen deutschen und
 preussischen Strafrechts. Weimar, 1859.
 Boehmer Jo. Samuel, Elementa iurisprudentiae criminalis. Halae, 1749.
 Boháček Miroslav, Dr., Římské právní prvky v právní knize brněn-
 ského pána Jana. V Praze, 1924.
 Bohne Gotthold, Dr., Die Freiheitstrafe in den italienischen Stadtrech-
 ten des 12.—16. Jahrhunderts. I., 1923, II., 1925. (Leipziger rechts-
 wissenschaftl. Studien, 4, 9.)

- Bornhak Conrad, Preussische Staats- u. Rechtsgeschichte. Berlin, 1908.
 du Boys, Histoire du droit criminel des peuples modernes. Paris, 1854,
 1858, 1860 (I.—III.).
 Brissot de Warville, Théorie des lois criminelles, I., II. Paris, 1836.
 Brunnenmeister E., Dr., Die Quellen der Bambergensis. Leipzig,
 1879.
 Brunner Heinrich, Deutsche Rechtsgeschichte. Leipzig, 1892, I., II.
 Čáda Frant., Dr., Ondřeje z Dubé Práva Zemská Česká. Praha, 1930
 (Hist. Archiv, č. 48).
 Cantú Cesare, Beccaria e il diritto penale. Firenze, 1862.
 Carerius Ludovicus, Practica nova causarum criminalium. Venetiis,
 1550.
 Carpзовius Benedictus, Practica nova imp. Saxonica rerum crimi-
 naliu. Wittenbergae, 1684.
 — Practicae novae Imp.-sax. rerum criminalium synopsis. Leipzig,
 1703.
 Čelakovský Jaromír, Codex iuris municipalis regni Bohemiae. I., 1886,
 II. 1895.
 Clarus Julius, Opera omnia. Francofurti ad Moenum, 1572.
 Codex austriacus, Supplementum cod. austr.
 Codex iuris bohemicus, I., II.
 Codice penale universale austriaco. Milano, 1849.
 Constitutio Criminalis Theresiana. Wien, 1769.
 Corpus iuris hungarici, 1000—1526, 1526—1608, 1608—1657, 1657—1740,
 1740—1835. Werbőczy István Hármaskönyvé.
 Corre Armand, Aubry Paul, Documents de criminologie retrospective.
 Lyon, Paris, 1895.
 Cramer Johannes, Compendium criminale. Magdeburgi, 1674.
 Czacki Tadeusz, O litewskich i polskich prawach, I. Warszawa, 1800.
 Dąbkowski Przemysław, Zemsta, okup i pokora na Rusi halickiej.
 Lwów, 1898.
 Dahm Georg, Das Strafrecht Italiens im ausgehenden Mittelalter. Ber-
 lin u. Leipzig, 1931.
 Dalloz, Codes annotés. Code pénal. Paris, 1881.
 Damhouderius D. Jodocus, Enchiridion rerum criminalium vulgo
 practica. Lugduni, 1554.
 — Praxis rerum criminalium. Antverpiae, 1562.
 — Practica rerum criminalium. Herbipoli, 1641.
 Darstellung, vergleichende, des deutschen und ausländischen Straf-
 rechts. Allg. Teil. I., II., III. Berlin, 1908.
 Decianus Tiberius, Tractatus criminalis. Francofurti ad Moenum, 1591.
 v. Domin-Petrushevecz Alphons, Neuere österr. Rechtsgeschichte,
 Wien, 1869.
 Doplerus Jacobus, Schauplatz derer Leibes und Lebens-Strafen. Son-
 derhausen, 1694.
 Edictus ceteraque Langobardorum leges. Hanoverae, 1869.
 d'Elvert Christian, Weitere Beiträge zur österr. Rechtsgeschichte.
 Brünn, 1888.

- Elvenspöck Curt, Dr., Über die Quellen des im Landrechte für das Herzothum Preussen von 1620 enthaltenen Strafrechts. Breslau 1908 (Strafr. Abh. 89).
- Endlicher Stefan, Die Gesetze des heiligen Stefan. Wien, 1840.
- Engay Jo. Rudolph, Elementa iuris criminalis Germano-Carolini. Jenae, 1753.
- Engelmann Woldemar, Dr., Die Schuldlehre der Postglossatoren. Leipzig, 1895.
- Farinaccius Prosperus, Praxis et theorica criminalis. Lugduni, 1634, I.—V.
- Fehr Hans, Dr., Deutsche Rechtsgeschichte. Berlin u. Leipzig, 1921.
- Ferri Enrico, La sociologie criminelle. Paris, 1905.
- La scuola criminale positiva. Napoli, 1885.
- Finger A., Strafrecht mit Berücksicht. d. Vor-Entwurfes z. einem österr. Strafgesetzbuch. Berlin, 1912-14.
- Garraud R., Traité théorique et pratique du droit pénal français, I. Paris, 1898.
- Garson E., Le droit pénal, Paris, 1922.
- Geffcken Heinrich, Lex salica. Leipzig, 1898.
- Geib Gustav, Dr., Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. Leipzig, I. 1861, II. 1862.
- v. Gemmingen H. D., Dr., Liberales u. autoritäres Strafrecht (Archiv für Rechtsphilosophie, 1933, 497).
- Gericht. Process u. Ordnung des Landrechtes unnder der Enns. 1579.
- Gesatz und Ordnungen der ynzichten Malefizrechten der Graueschaf Tyroll. 1499. (Beiträge zur Gesch., Statistik etc. V. Innsbruck, 1829.)
- Geyer August, Dr., Die Lehre von der Notwehr. Jena, 1857.
- del Giudice Pasquale, Storia del diritto italiano. Milano, 1923. I.—III.
- Gmelin D. Christian Gottlieb, Grundsätze der Gesetzgebung über Verbrechen und Strafen. Linz, 1786.
- Godelmannus Ioannes Georgius, De magis, veneficis et lamiis... libri tres. Francofurti, 1591.
- Goutta W. G., Tabellarische Darstellung der in dem neuen Strafgesetze enthaltenen Verbrechen u. schweren Polizey-Übertretungen. Wien, 1804.
- Günther L., Dr., Die Strafrechtsreform im Aufklärungszeitalter. (Archiv f. Kriminal-Anthropologie u. Kriminalistik, 28.)
- Güterbock Carl, Dr., Die Entstehungsgeschichte der Carolina. Würzburg, 1876.
- Gvazzinus Sebastianus, Opera criminalia. Antverpiae, 1676.
- Hälschner Hugo, Dr., Das gemeine deutsche Strafrecht. I., II./112. Bonn, 1881.
- Halsgerichtsordnung peinliche des Marggrauen zu Brandenburg, 1582.
- Halsgerichtsordnung peinliche Reformirte Brandenburgische-Bayreuth, 1709.

- Handelsman Marcell, Kara w najdawniejszym prawie polskim. Warszawa, 1908.
- Prawo karne w Statutach Kazimierza Wielkiego. Warszawa, 1909.
- Harster Theodor, Das Strafrecht der freien Reichstadt Speier. Breslau, 1900. (Gierke, Unters. 61.)
- Hegler August, Dr., Die praktische Thätigkeit der Iuristenfakultäten des 17. u. 18. Jahrhunderts. Freiburg i. B., 1899.
- Heineccius Jo. Gottl., Elementa iuris germanici tum veteris, tum hodierni. Halae, 1737, I., II.
- Heinemann Franz, Der Richter und die Rechtspflege in der deutschen Vergangenheit. Jena, 1924.
- Helbing-Bauer, Die Tortur. Berlin, 1926.
- Henkel Heinrich, Dr., Der Notstand nach gegenwärtigen und künftigem Recht. München, 1932.
- Hepp F. C. Th., Dr., Commentar über das neue württembergische Strafgesetzbuch. Tübingen, 1839, I.—III.
- Herbst Eduard, Dr., Handbuch des allgem. österr. Strafrechtes. Wien, 1882, I.
- Heyssler M., Dr., Entwurf eines Strafgesetzbuches für das Königreich Ungarn und die damit verbundenen Theile. (Zeitschr. f. österr. Rechtsgelehrsamkeit, 1844, III.)
- v. Hippel Robert, Dr., Lehrbuch des Strafrechts. Berlin, 1832.
- Deutsches Strafrecht. Berlin, 1930, I., II.
- His Rudolf, Geschichte des deutschem Strafrechts bis zur Karolina. München u. Berlin, 1928.
- Das Strafrecht des deutschen Mittelalters. Leipzig, 1920.
- Das Strafrecht der Friesen im Mittelalter. Leipzig, 1901.
- Hoegel Hugo, Dr., Geschichte des österr. Strafrechtes, I., II. Wien, 1904.
- Höhn Reinhart, Die Stellung des Strafrichters in den Gesetzen der französischen Revolutionszeit (1791—1810). Berlin u. Leipzig, 1929.
- Hoops Johannes, Reallexikon der germanischen Altertumskunde. Strassburg, 1913.
- Horna Richard, Dr., Bratislavská městská kniha přísah. Bratislava, 1928.
- Příspěvky k dějinám procesů s čarodějnicemi v západním Slovensku. Bratislava, 1928.
- Hube Romuald, O zemšcie i pokorze pódlug praw polskich i czeskich. 1829.
- Hupka Christoph, Lehrbegriff des peinlichen Rechts. Wien, 1784.
- Hye Anton, Dr., Beitrag zur österr. Strafrechtsgeschichte. (Zeischr. f. österr. Rechtsgelehrsamkeit, 1844, I., 353.)
- Janka Karl, Dr., Das österreichische Strafrecht. Prag, Leipzig, 1884.
- Jarcke Carl Ernst, Dr., Versuch einer Darstellung des censorischen Strafrechts der Römer. Bonn, 1824.
- Jireček Josef, Práva městská království českého a markrabství moravského od m. Pavla Kryst. z Koldina. Praha, 1876.
- Jireček Hermenegild, Dr., Obnovené právo a zřízení zemské dědič. království českého. Praha, 1888.

- Index legum polonicarum.
 Jousse M., Traité de la justice criminelle de France. Paris, I., 1771.
 Kalláb Jaroslav, Zločin a trest. V Praze, 1915.
 — Historický vývoj sociální péče o mládež. V Brně, 1923.
 Kantorowicz U. Hermann, Albertus Gandinus u. das Strafrecht der Scholastik, I. Berlin, 1907.
 Kleinschrod Gallus Aloys, Systematische Entwicklung der Grundbegriffe und Grundwahrheiten des peinlichen Rechts. Erlangen, 1794, I.—III.
 Kletke G. M., Dr., Das Strafgesetzbuch für den norddeutschen Bund. Berlin, 1871.
 Knapp Hermann, Dr., Alt-Regensburgs Gerichtsverfassung, Strafverfahren u. Strafrecht bis zur Carolina. Berlin, 1914.
 Knorre Otto Fridericus, Lectiones inaugurales de praescriptione criminum. Hallae Magdeburgicae, 1696.
 Koczyński Michal, Uwagi nad kodexem karnym królestwa polskiego. Kraków, 1861.
 Köster Gottl. Ludolf Wilhelm, Über Gefängnisse u. Zuchthäuser. Leipzig, 1780.
 Köstlin Christian Reinhold, Die Perduellio unter den römischen Königen. Tübingen, 1841.
 — System des deutschen Strafrechts. Tübingen, 1855, I.
 Kohler I., Die Carolina und ihre Vorgängerinnen. Halle, 1900, I.—III.
 Komáromy Andor, Magyarországi Boszorkányperek oklevéltára. Budapest, 1910.
 de Krafft-Ebing, Le psychopate sessuali. Torino, 1889.
 Kriegsmann N. Herrmann, Dr., Einführung in die Gefängniskunde. Heidelberg, 1912. (Bibl. der Kriminalistik, I.).
 Kriminalgerichtsordnung allgemeine. Wien, 1788.
 Księgi ustaw polskich i mazowieckich. Wilno, 1824.
 Kutrzeba Stanisław, Męzობjstwo w prawie polskiem XIV. i XV. w. Kraków, 1907.
 — Dawne polskie prawo sądowe w zarysie. Warszawa, 1927.
 Landesordnung, Fürstliche sächsische. Gotha, 1667.
 Landgerichtsordnung des Ertzherzogthums Oesterreich des Landes ob der Enns, 1559.
 Land-Gerichts-Ordnung, neue peinliche, in Österreich unter der Enns. (Ferdinandi des Dritten.)
 Landrecht revidirtes des Hertzogthums Preussen, 1685.
 Landtsordnung New reformierte der fürstl. Graffsch. Tyrol. Insprugg, 1603.
 Lecky William Edward Hartpole, Sittengeschichte Europas von Augustus bis auf Karl den Grossen. Leipzig, 1904.
 Leges, statuta constitutiones, privilegia Regni Poloniae, 1732, I.—VI.
 Levelle Joachim, Histoire de Pologne. Paris, 1844.
 Leyser Augustinus, Meditationes ad pandectas, vol. VII, VIII. Lipsiae, 1739.
 Liepmann Moritz, Dr., Einleitung in das Strafrecht. Berlin, 1900.

- v. Liszt Franz, Dr., Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Berlin, 1908.
 Lombroso C. & Ferrero G., La donna delinquente. La prostituta e la donna normale. Torino, 1923.
 Lorulot André, Crime et société. Paris, 1923.
 L. S. = Liber sententiarum archivu města Prahy.
 v. Maasburg M. Friedrich, Dr., Die Strafe des Schiffsziehens in Österreich (1783—1790). Wien, 1890.
 Maciejowski Wenzel Alexander, Slavische Rechtsgeschichte. Stuttgart u. Leipzig, 1835, I., II.
 — Historia prawodawstw słowiańskich. Warszawa, 1856, I.—VI.
 Macdonell John and Manson Edward, Great Jurists of the World. London, 1913.
 Malblank Jul. Fried., Geschichte der peinlichen Gerichts-Ordnung Kaiser Karls V. Nürnberg, 1783.
 Makarewicz Juliusz, Polskie prawo karne. Lwów-Warszawa, 1919.
 Manzius Casparus, Commentarius rationalis in crimine sanctionem Carolinam. Francofurti ad Oderam, 1676.
 Maradeus Franciscus, Tractatus criminalis analyticus. Neapoli, 1716.
 Markov Josef, K dějinám českého trestního práva. (Bratislava, Čas. Uč. Spol. Šafaříkovy, 1933, 15.)
 Marro Antonio, I caratteri dei delinquenti. Torino, 1887.
 de Marsiliis Hippolytus, Practica criminalis, Coloniae Agrippinae, 1581.
 Maşaryk T. G. M., Mnohoženství a jednoženství. Praha, 1925.
 Matthaeus Antonius, De criminibus.. commentarius. Amsterodami, 1644.
 Mauss Marcel, La religion et les origines du droit pénal. Paris, 1897.
 Mayer Max Ernst, Der allgemeine Teil des Deutschen Strafrechts. Heidelberg, 1916 (Bibl. der Kriminalistik, II.).
 de Megyéry Etienne, Dr., Les institutions pénitentiaires de la Hongrie. Budapest, 1905.
 Menochius Jacobus, De arbitrariis iudicium, quaestionibus et causis. Genevae, 1690.
 Milota Albert, Dr., Učebnice obojího práva trestního. Kroměříž, 1926.
 — Ideové směrnice reformy trestního práva (Bratislava, Čas. Uč. Spol. Šafaříkovy, 1933, 1).
 Miříčka August, Dr., O formách trestní viny a jejich úpravě zákonně. V Praze, 1902.
 — Delikty tiskové ve vědě, zákonodárství a judikatuře. V Praze, 1908.
 — K péči o mládež. V Brně, 1903.
 — Usmrcení na žádost. V Praze, 1929.
 — O úkolech trestního zákonodárce. V Praze, 1931.
 — a Scholz Otto, Dr., O trestním soudnictví nad mládeží. Praha, 1932.
 Mittermaier C. J. A., Dr., Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinl. Rechts. Giessen, 1840.
 Mommsen Theodor, Römisches Strafrecht. Leipzig, 1899.
 v. Montag Joseph, Abhandlung von Verbrechen u. Strafen. Prag, 1767.

- Müller C. F., Das preuss. Straf-Gesetzbuch. Berlin, 1851.
- Muyart de Vouglans, Les lois criminelles de France dans leur ordre naturel. Paris, 1780.
- Refutation des principes hasardés dans le »Traité des délits et des peines, 1767.
- Nettelblatt Daniel, Dissertatio iuridica de homicidio ex intentione indirecta commissio. Halae, 1772.
- Neumann Oskar, Das Blankostrafgesetz. Breslau, 1908. (Strafrechtliche Abhandlungen, 87.)
- Nolden Josia, De statu nobilium synoptica tractatio. Gissae Hessorum, 1623.
- von Ostrowski Theodor, Civilrecht der pohnischen Nation. Berlin, 1797, I., II.
- Otto Jacob, JUDr., Corpus iuris criminalis Caroli V. Ulm, 1685.
- OZZ = Obnovené zemské zřízení.
- Pawiński Adolf, O pojednaniu w zabójstwie. Warszawa, 1884.
- Pernerer Andreas, Institutiones. Auszüge vud Anzeigung etlicher geschriebenen kaiserlichen vud der hayligen Reichsrechte.
- Pertile Antonio, Storia del diritto italiano, V. Storia del diritto penale. Torino, 1892.
- Platnerus Eduardus, Quaestiones de iure criminum romano. Marburgi et Lipsiae, 1842.
- Początki kultury słowiańskiej, IV, 2. (Encyklopedia polska.)
- Právo Nové útrpné a hrdelní Josefa prvního, 1708.
- Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. Praha, 1926.
- Pufendorfius Samuelis, De iure naturae et gentium libri duo. Francofurti ad Moenum, 1706.
- Puglia Ferdinando, L'evoluzione storica et scientifica del diritto della procedura penale. Messina, 1882.
- Püttman I. L. E., Elementa iuris criminalis. Lipsiae, 1779.
- Quanter Rudolf, Die Leibes- u. Lebensstrafen — Deutsches Zuchthaus u. Gefängniswesen — Die Sittlichkeitsverbrechen im Laufe der Jahrhunderte.
- Quistorp Johann Christian, Grundsätze des deutschen peinlichen Rechts. Rostock u. Leipzig, 1783, I., II.
- Rafacz Józef, Dr., Dawne Polskie Prawo karne. Warszawa, 1932.
- Raffalovich M. A., L'uranismo. Torino, 1896.
- Rapp Joseph Dr., Über das vaterländische Statutenwesen. (Beiträge zur Geschichte, Statistik, Naturkunde und Kunst von Tirol und Vorarlberg, V., 1829, 1 a násl.)
- Rauscher Rudolf, Dr., Usmrcení člověka v českém právu zemském. Bratislava, 1927.
- Urážka na cti podle českého práva zemského, 1928.
- Trestné činy proti životu v Obnoveném zřízení zemském a v Hrdelním řádu Josefa I. Bratislava, 1929.
- O krádeži a loupeži v českém právu zemském. Bratislava, 1929.
- Polská kodifikační komise a její unifikační snahy. Bratislava, 1929.

- O nálezech zemského soudu českého XVI. stol. V Praze, 1933.
- Rein Wilhelm, Dr., Das Criminalrecht der Römer von Romulus bis auf Justinian. Leipzig, 1844.
- Revue polonaise de législation civile et criminelle, 1931—1932, Varsovie, 1932.
- Richter Christophorus Philippus, Consilia et responsa. Jenae, 1665.
- Rössler Emil Franz, Die Stadtrechte von Brünn. Prag, 1852.
- Saldaña Quintiliano, La criminologie nouvelle. Paris, 1929.
- Saleilles R., L'individualisation de la peine. Paris, 1927.
- Salchow J. C., Dr., Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts. Halle, 1823.
- Sammlung neue vollständigere der Reichsabschiede, 1747, I., II.
- Sauer Wilhelm, Dr., Die Ehre u. ihre Verletzung. Berlin, 1915.
- Schmid Al. Jos. Ign., Binubium fatale sive tractatus iuridicus de poenis binubentium. Dilingae.
- Schmidt Eherhard, Dr., Die Kriminalpolitik Preussens unter Friedrich Wilhelm I. und Friedrich II. Berlin, 1914.
- Schmidt Richard, Dr., Die Strafrechtsreform in ihrer staatsrechtlichen und politischen Bedeutung. Leipzig, 1912.
- Schröder Richard, Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte. Leipzig, 1919.
- v. Schwerin Claudius, Dr., Deutsche Rechtsgeschichte. Berlin, 1915.
- Schupfer Francesco, Manuale del diritto italiano. Roma, Torino, Firenze, 1904.
- Sigonius Carolus, De antiquo iure populi romani libri XI. Lipsiae et Halae, 1574.
- Sohm Rudolphus, Lex Ribuarica et lex Francorum Chamavorum.
- Solnař Vladimír, Z dějin českého zemského práva trestního. Praha, 1921.
- Neurčitě odsouzení. Praha, 1925.
- Doporučuje se zavést institut neurčitého odsouzení? Brno, 1925.
- Zločinnost v zemích českých v letech 1914—192. V Praze, 1931.
- Stahm Georg, Das Strafrecht der Stadt Dortmund bis zur Mitte des XVI. Jahrhunderts. Heidelberg, 1909.
- Stelzer Christian Ludwig, Grundsätze des peinlichen Rechts, I. Erfurt, 1790.
- Stintzing, Geschichte der deutschen Rechtswissenschaft. München u. Leipzig, I. 1880, II. 1884, III. 1898.
- Strachan-Davidson James Leigh, Problems of the Roman criminal law. Oxford, 1912, I., II.
- Strafgesetzbuch für Westgalizien. Wien, 1796.
- für das deutsche Reich. Heidelberg, 1928.
- das ungarische über Verbrechen u. Vergehen. Budapest, 1878.
- für die Republik Polen vom 11. Juli 1932. Warszawa, 1932.
- Strafgesetzbuch des Königreichs Bayern, Erlangen, 1864.
- Szlemenics Paulus, Elementa iuris hungarici iudicarii criminalis. Posonii, 1833.

- Thonisen Andreas, Dr., Grundriss des Verbrechensbekämpfungsrechtes. Berlin, 1900.
- Timon Akos, Ungarische Verfassungs- u. Rechtsgeschichte. Berlin, 1904.
- Unrein Julius Carolus, De arbitrio iudici ex codice criminali saxonico concessio. Diss. Lipsiae, 1838.
- Vargha Julius, Dr., Die Abschaffung der Strafknechtschaft. Graz, 1896.
- Veselá Jarmila, Význam pohnutky a smýšlení pro třídění trestních činů. Praha, 1928.
- Viazzi Pio, Sui reati sessuali. Torino, 1896.
- Vuchetich Matthias, Institutiones iuris criminalis hungarici. Budaë, 1819.
- VZZ = Vladislavské zemské zřízení.
- Wahlberg Wilhelm Emil, Die Maximilian'schen Halsgerichtsordnungen. Zur Genesis der Theresiana. Geschichte des Begnadigungsrechtes in Österreich. Neuere Praxis und Geschichte der Todesstrafe. Zur Geschichte der Aufhebung der Tortur in Österreich. (Gesammelte kleinere Schriften und Bruchstück über Strafrecht, Strafprocess II., III.—VI., XI.)
- Wächter Carl Eberhard, Über Zuchthäuser und Zuchthausstrafen. Stuttgart, 1786.
- v. Wächter Carl Georg, Deutsches Strafrecht. Leipzig, 1881.
- Weingarten, Fasciculi diversorum iurium. Nürnberg, 1690.
- Weisbrod E., Die Sittlichkeitsverbrechen vor dem Gesetze. Berlin u. Leipzig, 1891.
- Wilda Wilhelm Eduard, Dr., Das Strafrecht der Germanen. Halle, 1842.
- Willenbücher Ferdinand, Dr., Die strafrechtsphilosophischen Anschauungen Friedrichs des Grossen. Breslau, 1904 (Strafr. Abh. 56).
- Winawer Maks, Najdawniejsze prawo zwyczajowe polskie. Warszawa, 1900.
- Zum ältesten Strafrecht der Kulturvölker. Leipzig, 1905.
- ZZ = Zemské zřízení.

KNIHOVNA
právnícké fakulty UJEP
BRNO, Nám. 25. února 2

OBSAH.

Díl první.

Vývojová období.

§ 1. Trestní právo lidové	Str.
§ 2. Trestní právo obecné	3
§ 3. Trestní zákoníky:	
a) V říši německé	18
b) V zemích rakouských, československých, polských a uherských	22

Díl druhý.

Zločiny.

§ 4. Zločiny proti státu:	
a) Velezrada a uražení Veličenstva	32
b) Porušení míru	34
c) Povstání a vzbouření	36
d) Padělání mince	37
e) Zločiny úřední	39
f) Veřejné násilí	41
§ 5. Zločiny proti náboženství:	
a) Rouhání	42
b) Pohanství, kacířství a odpadlictví	44
c) Křivá přísaha a křivé svědectví	45
d) Kouzelnictví a věštění	45
§ 6. Zločiny proti mravnosti:	
a) Násilné smilstvo	47
b) Lůp ženy a únos	48
c) Smilstvo	50
d) Krvesmilstvo	53
e) Smilstvo proti přirozenosti	54
f) Cizoložství	55
g) Dvojití manželství	57
h) Konkubinát a nedovolená manželství	58
ch) Kuplířství	58
§ 7. Zločiny proti životu, tělu a cti:	
a) Zabití a vražda	60
b) Zabití a odložení dítěte a provedení potratu	62
c) Souboj	63
d) Sebevražda	64

	Str.
e) Tělesné poškození	64
f) Urážky na cti	66
§ 8. Zločiny proti majetku:	
a) Krádež	70
b) Loupež	73
c) Zhářejství	75
d) Podvod	76
e) Dardanariat	79

Díl třetí.

Tresty.

§ 9. Tresty práva lidového	80
§ 10. Tresty obecného práva trestního	87
§ 11. Tresty podle zákoníků:	
a) Před dobou osvíčenskou	91
b) Po době osvíčenské	95
§ 12. Individualisace trestu	99
Literatura a prameny	106